

DONAȚIA STAHL

* POVEȘTEA *
UNUI
BĂIAT DE LA ȚARĂ

(«Biografia lui Vasile Mateiescu»,
scrisă de el însuși; București 1876.)

Ediție refăcută și corectată

de

N. IORGA

BD 251 675

VĂLENIÎ-DE-MUNTE

„Neamul Românesc”, Tipografie și Legătorie de cărți

1916

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

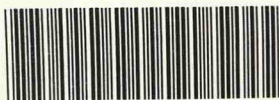
BUCUREȘTI

COTA

69884

D2113/02

B.C.U. Bucuresti

C20024572

Povestea unui băiat de la țară.

I.

Vasile Mateiescu s'a născut pe la începutul veacului al XIX-lea, la anul 1814, Maiu 25, în Bucovina, în comuna Rădăuțului-Mic, din părinți cultivatori de pământ. Pe tatăl său îl chema Grigore Cristescu și pe mamă-sa Elena. Din nenorocire, tatăl său fiind căzut în patima beției, nu se putea economisi nici măcar cât să poată trăi. Mamă-sa Elena, văzînd că nu mai era de suferit, căci, pe lângă lipsa celor trebuitoare vieții, trăia și foarte rău cu el în căsnicie—cînd venia beat, o snopia în bătăi, în cele din urmă, pricepînd dînsa că nu mai are nicio nădejde de mîntuire și fiindcă-î era peste putință să mai poată răbda acele obiceiuri rele ale beției, a fost silită să părăsească patria sa. Într'o zi se scoală și își ia copilul în brațe (născut numai de două luni), și, cu lacrimile pe obraz, fuge de la bărbatu-său. Mergînd pe jos și desculță, trecu frontiera în Moldova și ajunse la o comună ce se numește Ruginoasa. Acolo trase la niște cunoscuți ai săi (anume la Petrea Berbeciuc), cari, văzînd-o în stare de desăvîrșită miserie, li s'a făcut milă de dînsa, și i-au zis: «șezi și tu, creștină, acolo cum vei putea, și vei mîncă ceia ce se va găsi, dacă soarta ta este atît de tirană». A rămas acolo mai mult timp, însă foarte puțină mulțămire avea, căci și aceia cari o primiseră, erau o familie foarte grea și săraci, dar ce erau să facă? Se înțelege că venise de mare nevoie, că n'avea ce să-și facă capului; cu copil mic cine era s'o primească? Mai în tot timpul aflîndu-se izbită de-o adîncă mlînire, plîngea ziua și noaptea asupra protivnicei sale soarte, din care pricină a căzut la o strașnică zăcere, de o boală foarte cruntă, lingoarea. A zăcut la pat peste 40 de zile,

până cînd se milostivi Dumnezeu de o strămută din această viață.

Târziu a aflat tată-mieū de încetarea din viață a mamei mele; trecu frontiera în Moldova spre a mă lua din satul Ruginoasa, și a mă duce în altul, numit Cristești. Aici, trăgînd la niște cunoscuți ai săi, am rămas fără niciun căpățîu. Puținul timp cît am locuit în acest sat, l-am întrebuintat umblînd din casă în casă ca un animal besmetic și fără de stăpîn, fiindcă tată-mieū nu-și avea un sălaș al lui. Strămutîndu-ne și de aici, tată-mieū își alese de locuință o pustietate ce se numia Bivolăria, în mijlocul pădurilor, ca de două ceasuri departe de Cristești, locuință a jitarului, cu care tată-mieū legase tovărășie. Îngrijirile ce-mi da bătrînul jitar și mătușa lui mă făcură a uita oarecum necazurile trecute; dar restriștea care m'a urmărit pas cu pas din cea mai fragedă pruncie nu mă lăsă să gust în pace roadele acestor îngrijiri. Nu după mult timp, bătrînul ne părăsi; el se duse să se așeze în sat, fiindcă nu se putea învoi cu tată-mieū, și astfel rămăseiu singur în această pustietate, numai cu făcătorul zilelor mele.

Suferințele și lipsurile ce am întîmpinat în urma acestei întimplări, venite din neîngrijirea tatălui mieū pentru mine, sînt un șir de nenorociri de care n'am putut scăpa mult timp. Cînd el se ducea pentru trebuințele sale, eū rămîneam singur: mă mîngîiam cu gîndul că mai curînd sau mai tîrziu are să fie cu mine, și-mi petreceam timpul cu jucării prin pădure. Dar chinurile mele se adăugiră mai în urmă, cînd el începu a prelungi lipsurile cu săptămînile: tată-mieū se obișnuise a da visite mai dese pe la rateș (han), care era la o depărtare de două ceasuri de la pădure, pe un drum din cele mari. Acolo se da la băutura, părăsindu mă uitării. De și îmi făgăduia la plecare că mi va aduce coarne de mare, covrigi și mere, însă făgăduielile lui nu-mi potoliau foamea ce mă chinuia. Adevărul este că niciodată nu se gîndia a întîrzia mult cînd pleca, din care pricină îmi lăsa cîte nițică mămăligă și cîte un oușor, dar ce să mi ajungă acestea până să isprăvească el banii ce avea asupra-și, cu cari se punea în luptă duhul bănturii?

Nici plînsorile, nici vaietele mele nu-mi alinau foamea ce mă mistuia cîte patru și cinci zile; și puteam prea bine să și mor de foame, dacă nu întîlniam ființe milostive ce treceau pe

acolo la muncă, să-mi dea cîte un cocoloș de mămăligă, ce mă alina oarecum. Cînd se întîmpla a nu întîlni pe cineva, alergam în sus și în jos prin pădure, pocotit de foame. strigînd: Tată! Tată! U! tatăă! unde ești? Vin' de-mi dă demîncare. Dar la toate strigările mele numai pădurea îmi răspundea; toate vaietele mele numai păsările le ascultaă; și una și altele erau pline de compătimire pentru suferințele mele, fără însă să-mi poată da vre-un ajutor. Tată-mieă n'avea timp să mă audă; el se îndeletnicia a-și face cămașă pe d'innăuntru. ^W

Uneori mă urcam prin arbori, cu nădejdea că, fiind mai în-nalt, glasul mieă va ajunge mai departe, și poate voiă fi auzit. Zădarnică așteptare!

Singurătatea în care mă vedeam în mijlocul pădurii, tăcerea și liniștea aceia adîncă, vecinătatea fiarelor sălbatece îmi insuflău o frică fără margini, care, adăogită la lipsa de cele necesare pentru viețuire, îmi făceau chinurile și mai dureroase. După ce alergam până cădeam rupt de osteneală și foame, adormiam la cîte-o tulpină de copac; dar somnul fugia de mine. Mă deșteptam speriat și începînd a plînge: fiecare șuierătură de vînt, fiecare zgomot ce făcea căderea frunzelor, mi se păreau un zmeă ce vine să mă sfășie. Închipuirea mea se aprindea, cu cît chinurile foamei creșteau. Vara trecu, și asprile ierni începuseră a se simți; aceasta îmi îndoii suferințele; trecătorii se răriră, și abia vedeam cîte un om la cîteva zile odată.

Bordeiul în care locuiam era vechiă. N'aveam de culcat decît niște rămășițe ale unei rogojinii și o zdreanță de zăblău de cînepă (țol) pentru învelit. De cum se lăsa soarele spre Apus mă închideam în bordeiă, fiindcă învățasem a pune zăvorul cel de lemn ce avea și adormiam cu lacrimile pe obraz, după ce strigam pe tata să-mi dea demîncare și-mi ațîțam focșorul pe vatră, cu surcele ce adunam. Iar, dacă se stingea focul, ceia ce se întîmpla cîte odată, de și-l înveliam cu cenușă, suferiam și de frig. Cînd mă deșteptam noaptea și mă vedeam singur cuc prin întunec, lihnit de foame și amorțit de frig, săriam prin toate unghiurile ca să mă încălzesc și-mi făceam curaj singur, zicîndu-mi: E! lasă că o să vie tata, și o să-mi aducă roșcove.

Frica însă ce am pățit într-una din nopți a pus capăt tutu-

ror necazurilor mele. Era o seară frumoasă de iarnă; luna, cu sarbăda ei lumină, se preumbla măreață. Un ger aspru. Stelele se măsurău în licărirea lor cu strălucirea zăpezii în care se răspîndia razele lunii. O tăcere deplină domniă în toată firea. Din cînd în cînd țipetele grozave ale bufnițelor se auziau în depărtare. Adormisem cu inima strînsă de frică și stomahul gol de trei zile. Abia trecuse o jumătate de oară de cînd somnul îmi mîngiase genele, și binefacerea lui peri, pentru că soarta nu mă lăsa nici la acest singur lucru să văd că mă ajută. Suspinele fiind partea mea de bucurie, întrebuițam adesea acest dar ce-mi făcea ursita mea. Mă sculăi și mă uităi afară printr'o găurice a ferestrei, care era acoperită cu țiplă și care se spărsese de veche ce era, privind natura și gîndindu-mă cum aș putea scăpa dintr'o nevoie ce vedeam că n'o să se stirșească curînd. De și eram mic, dar nenorocirile începuseră a mă face să mă gîndesc asupra stării mele.

Și, astfel fiind pus pe gînduri, nu băgam de seamă urletele unor lupi, fiindcă mă deprinsesem cu urletele lor de toate zilele. De odată mi se arătă ochilor un haitic uriaș, alcătuit din lupi de toată mîna. Unii erau mari de tot, cît mînzații, alții mai mici, unii cățelandri cari se jucau: părul mi se făcuse măciucă în cap de frică. După două, trei rînduri de urlete, deteră ocol bordeiului, veniră pe la ușă mirosînd, se suiră pe bordei, mai deteră cîteva urlete, ca și cum mi-ar fi zis: ieși, să te mîncăm. Apoi, dacă văzură că nu e nicîo nădejde, își căutară de drum, ducîndu-se să dea peste vre-un alt chilipir.

Numai unul singur Dumnezeu știe chinurile ce am suferit în acea noapte; se făcuse ziuă, și mie mi se părea că lupii sînt tot pe bordei și-l așteptam din clipă în clipă să se lase pe coș să mă mănînce. Pare că-l auziam încă schelălăind, care de care întrecîndu-se, unii cu niște glasuri răgușite, alții ca de bariton, și alții cu niște sunete pițigăiate. Zgomotul ce făcea această bandă lupească de musică îmi rămăsese în urechi; și cu atît mai mare era acest zgomot, cu cît făcea să răsune toate văile pădurii, încît ar fi crezut cineva că s'aun adunat toți lupii din lume spre a lua parte la acest zgomot sălbatec și înfiorător.

Și, dacă am scăpat cu viață, sînt dator a mulțami numai Proinei, care a avut grijă de mine și m'a mîntuit de niște asemenea nevoi.

În sfârșit, după o așa de crudă suferință, într-una din ierne, ajungînd și fără a avea ce pune pe mine, m'am hotărît să fug. Dar unde să mă duc? Urmă de drum nu se vedea; satul încotro era, nu știam; gol de tot, numai cu cămășuța, pe un ger de crăpău copacii, nu puteam umbla, fără să știu sigur dacă voi izbuti să găsesc vre-o locuință omenească, și apoi frica de lupi mă ținea în loc. Dar, silit de foame, mi-am luat inima în dinți și am plecat pe urma unei sănii, după ce mi-am zis: decît să mor chinuit de nemîncare în curs de mai multe zile, mai bine sfășiat de lupi și mort într'un minut, său înghețat de ger!

Soarta, care-mi pregăti alte nenorociri, nu mă lăsă însă a fi nici prada fiarelor sălbatece, nici jertfa asprimilor timpului de iarnă. Alergînd pe urmele ce lăsase în acea pustietate o sanie ce trecuse pe acolo și care făcuse orecum pîrtie pe zăpadă, și cu nădejdea în suflet, singura care mă mai sprijinia și încuraja, nu simțiiu tăria gerului, de și eram pîrpiriu îmbrăcat și desculț. Abia ajunsei la marginea pădurii, și graba mea se îndoi. Îndesiiu pașii cînd zăriiu în depărtare cele d'întăiu colibe ale satului, și pare că zburam, atît mă însuflețise vederea lui. Îndată ce ajunsei în sat, mă abătuiu la o casă, ca să mă încălzesc. Starea în care mă găsiam atrase o mulțime de oameni împrejurul mieu. Oamenii se minunau de mine ca de cine știe ce, și sfârșiră prin a mă primi, a mă nutri și a mă întoli cu vechiturile rămase de pe la copiii lor.

Și, fiindcă n'aveam niciun căpătiu, umblam din casă în casă, până cînd află tată-mieu de mine și veni să mă iea spre a mă duce iar la Bivolărie. El nu credea că voi fi nemerit satul, și de aceea mai întăiu mă căută prin pădure, ca să vadă nu care cumva m'aun mîncat lupii, descoperind vre-o rămășiță din trupul mieu. În sat de-a dreptul nu voi să vie, fiindcă, de cîte ori se întîlnia cu sătenii de acolo, de atîtea ori îi făceau muștrări asupra negrijirii ce avea pentru mine.

Întors în pustietate, ședeam pe cît și tată-mieu își vedea de treaba lui; dar, cum simțiam că se duce la rătăc, fugiam și eu de acasă, fiindcă știam acum drumul către sat, și trăgeam la o bătrînă, unde ședeam cîte două și trei săptămîni. Aici însă am dat peste alte nevoi, tot atît de grele.

Bătrîna creștea un purcel în casă, precum obișnuiesc țeranii,

și care se învățase a mușca. De ce trecea și se făcea mai mare, de ce și năravul lui creștea; nu mă puteam da jos de pe cuptor, unde îmi era culcușul, fără să mă muște de picioare, dacă era deștept și prin prejur, pentru care și prinsesem de dînsul o frică ne mai pomenită.

Într-una din zile, crezînd că a furisitul de porc doarme, m'am dat jos de pe cuptor să ies din casă. Vrajmașul pare că mă pîndia. Cum mă simți, se răpezi la mine, mă apucă de picioare și mă trînti jos. Zgrieturile și mușcăturile ce-mi făcu pe piept, pe obraz, pe nas și pe trup, mă aduseră să scot niște țipete plîngătoare, lucru ce nu-î făcea nicio plăcere. Și, de nu veniaū niște vecini să mă scape din gura acestui blăstămat animal, mă omora. Am scăpat ca prin urechile acului cu viață, dar singerat în toate părțile și plin de răni.

Nenorocirile se țineaū de capul mieū. Ori încotro apucam, întimpinam foc și pîrjol. Feluritele miserii peste care dam, mă aduceaū de multe ori să nu mai cred că este ceva bun pe această lume. Dar, cînd preotul cetia în biserică, mi se încălzia inima de focul nădejdi, și începusem a mă deprinde cu suferințele, avînd în vedere un viitor mai fericit, dacă nu în astă lume, cel puțin în cealaltă, după cum zicea moș popa.

Tată-mieū trecînd în a treia căsătorie cu o fată mare, anume Ana, din satul Mătioaia, starea noastră s'a schimbat oarecum. Alegînd ca sălaş satul Mătioaia tată-mieū trăia ca un gospodar, și mi se știa și mie rostul. Dar acest început de bine mi-a adus însutit rău. Viața lor casnică fu tulburată de nepotrivirea vîrstelor. Tată-mieū bătrîn, femeia lui foarte tînără, era în firea lucrurilor ca gelosia să găsească loc în inima lui. Pe lîngă aceasta patima băuturii, de care nu se putea lăsa, făcea ca vrajba să crească din zi în zi. Mai întăiū începură a se certa, apoi bătăile ce da mamei mele celei vitrege mă ducea pe mine; căci, în lipsa lui de acasă, mă bușiaū de-mi mergea praful. Hira-mira lor nu ținu mult. Într-una din zile tată-mieū se făcu nevăzut. Vitrega mea mamă și măsa, mulțămite că au scăpat de dînsul, nu găsiseră alte mijloace ca să se scape și de mine decît a-mi da la bătăi în loc de mîncare, numindu-mă: stîrpitură de strigoii.

Mă gîndiam să fug. Dar, satul fiind ocolit de pădure, nu aș fi în partea despre Miazănoapte avea o gură de cîmp: n'aveam

curaj să calc niște drumuri necunoscute; calea la Cristești nu o știam, unde aveam gândul de a mă duce. Silit însă de chinurile ce suferiam de la amîndouă aceste femei, care mă băteau pînă osteniau, m'am hotărît să-mi iea lumea în cap. Într'una din zile, pe cînd mă băteau fără milă, așa încît ajunsesem să nu mai pot nici țipa, am fost scăpat din minile acestor aspre femei de un creștin ce trecea pe acolo, la care am și fugit.

Zgomotul ce-au făcut aceste femei cînd m'aŭ aflat la acel om milos, făcuse ca niciunul din țeranî să nu mă mai primească. Și, ca să nu mai pot fugi, după ce mă lăsaŭ lungit de bătaie, de fiecă lucră de nimic, mă închideaŭ într'un coteț de găini, unde rămîneau cîte trei și patru zile nemîncat și nebăut. Acolo mă tînguiam și plîngeam, strigam pe tata, țipam, zbieram, cu nădejde că voiŭ fi auzit de cineva și scăpat din mina acestor nelegiuite și tirane muieri. Dar saŭ că nu eram auzit de nimeni, saŭ că nu îndrăznia niciun om să-mi dea ajutor, ca să nu se încarce de injurăturile ce ieșiau din gurile acestor femei rele. Cînd își aduceau aminte de mine, îmi aruncaŭ ca la cîni cîte un codru de mămăligă mucedă și stricată, cu care mă mulțamiam să-mi țin zilele de mi-ar fi fost dat mai des.

Nevoile și jafurile ce îndura biata țară, din pricina năvălirii din timpul Zaverii, aduseseră pe bieții țeranî în sapă de lemn. Întraŭ prin sate ziua în noaptea mare, în cete de cîte 25 pînă la 50 de Turci. Cum se prindea de veste de apropierea vre unei asemenea cete toți locuitorii, cu mare, cu mic, părăsiau satul și umpleau pădurile, ca să scape de batjocurile păgînilor și să-și păstreze viața. Prăzile Turcilor se mărgeniaŭ mai cu samă la mătăsuri și arămuri; dar, în lipsă de acestea, puneau mina pe orice găsiaŭ mai bun.

Într'una din zile mă miram însumi de pustietatea ce se simția în sat. Se vede că se dase alarma de apropierea vre-unei bande de hoți turcești. Eă, ca unul ce nu mai fusesem martor unei asemenea împrejurări, și curios de a vedea, izbutisem a scoate cuișorul de la ușa cotețului și mă uitam pe acolo spre cîrciuma satului. Toți oamenii îngrijiră de copiii lor ca să nu rămîie în sat, numai de mine nimeni nu-și adusese aminte. De-odată treizeci de Turci, văd că descalecă d'innaintea cîrciumii, înarmați

cu iatagane și carabine. Doi bieți bătrini ce rămăseseră în sat, fură apucați și puși să li plimbe caii; iar ei porniră prin sat, care de care silindu-se să dea peste jafuri mai bogate.

Un ciutac însă de Turc, sosit mai în urmă, neavînd cui da și el calul să-l plimbe, mă văzu privind la el, și, crezînd că sînt ascuns, se îndreptă cu vorbe turcești: «ghel șura, bre giugiuc». Eu începui a plînge; iar el, socotind că de frică plîng, veni la mine cu vorbe bune, mă trase din coteț și, văzîndu mă în așa stare, scoase din desagi o bucătică de pîne, mi-o dete, apoi imi încredință căpăstrul calului și porni și el după ceilalți. După ce mă întorsei în sus și în jos, calul strănută; iar eu, crezînd că vrea să mă mănînce sau să mă muște, am dat drumul căpăstrului. La întoarcerea sa, Turcul, supărat, mă mulțami cu vreo cîțva pumni, mă lăsă văietîndu-mă și alergă să-și prinză calul.

De osînda cotețului n'am scăpat decît la întoarcerea tatălui mieu care fu după cîțva timp. El se lăsase oarecum de beție, se împăcase cu vitrega mea mamă, apoi se strămută în satul Heciū, în bordeiul unui țeran avut, căruia îi lucra zece zile pe an drept chirie. Strămutările erau slobode pe atunci, fiindcă erau în mai multe locuri băjenii în țară. Pus fiind el pe muncă și părăsit de patima lui, mai simțiam și eu că trăiesc. Mai târziu tata, după ce schimbase mai multe locuințe, se băgă argat la popa Ion, din acel sat, și ne așezarăm într'un alt bordei în curtea popei. Împlinisem și eu zece ani.

Cu toate nevoile ce a îndurat poporul românesc în curgerea veacurilor de la așezarea lui până astăzi, cu toate umilirile la care a fost supus în vremile din urmă de beii din Fanar (slujbași turci de obîrșie grecească din Constantinopol, Capitala Turciei), cu toate asupririle și sarcinile ce i s'au dat cu gîndul de a-l prăpădi, — bunul simț, istețimea ageră se vede bine hotărîtă în urmașii Romanilor din părțile Daciei celei vechi. Țeranul român până astăzi are un mare respect pentru învățătură. Ca să-și arate respectul pentru cei cari știu ceti, el zice că «sînt oameni cu patru ochi» sau «faciori de popă». Ca să arăte el cît prețuiește cartea, zice: «Cine are carte, are parte». Un nou fel de învățămînt potrivit poporului de la țară dacă s'ar înființa, în scurt timp fața țerii ar fi schimbată. El nu vrea vorbe, faptele îi încredințează și-l îndreaptă pe calea

cea bună. Arată țeranului un lucru, învață-l cum să se folosească de el, și el te va asculta și înțelege.

În timp de un an, cît am stat la popa Ion, începusem să cunosc buchile. Copiii popii îmi arătau, pe cînd mă jucam cu dinșii, ceia ce și lor li arăta preotul. Și dorința de a avea patru ochi mă îndemnă să învăț carte, de și nu aveam timp, fiindcă începuse a mă pune la treabă. Întristarea mea fu mare cînd, după un an, tată-mieū se strămută în marginea satului, într'un bordei părăsit, și nu mă lăsa să slujesc popii ca să mă învețe carte. Toate rugăciunile mele pentru lucrul acesta fură zădarnice. Mijloace n'avea să mă dea la vre-un dascăl, și astfel dorința de a ști ceti și de a afla ce zic cărțile, mă frămînta și nu știam cum s'o mulțănesc.

Într'o zi mă jăluiam popii despre toate acestea, și el îmi zise: «Vasile, numai de voința ta ține să știi ceti. Și cît de mare lucru este cartea, poți pricepe din vorbele bătrînilor noștri, cari zic:

Nu este sîrac cel ce n'are tată și mamă,
Ci cel ce n'are învățtură bună.

Voința unită cu silința face minuni în lucruri de acest fel. Atunci l-am rugat să viū la dînsul să-l slujesc, și, cît pentru silință, l-am asigurat pe cît am putut. Bunul preot a primit. Iar eu, hotărît ca, ori să mă prăpădesc, ori să scap de nevoie, m'am pus a învăța. Peste cîteva săptămîni, veni tată-mieū și mă luă, ținîndu-mă acasă în silnicie.

— «Tată, fi ziseiū eu, «care este pricina de nu mă lași să învăț carte?»

— «Ba eu te las, fiul mieū», îmi zise, «dar tu vezi bine că este vară și toată lumea este la muncă. Nicîun dascăl nu este în sat, care să se ție de această treabă, și apoi copiii de sama ta dau ajutor părinților la cîmp. Nu care cumva ai de gînd să te faci popă?»

— «Și-apoi rău ar fi? Mai bine este să argățesc pe la unii, alții, să fiū supus la toate suferințele în sat, să fiū batjocura ființelor celor mai rele, ca mulți alții? Apoi astă iarnă dascălul nu era la cîmp?»

— «Așa este, însă tu vezi bine că vremile sînt grele, și eu n'am mijloace să plătesc.»

— «Atunci de ce nu mă lași să slujesc preotului, și el să mă învețe?»

— «Mi-e teamă că-ți vei pierde timpul în zădar, nu vei putea învăța ceva, și apoi nici de slujba ta nu se va alege nimic.»

Văzînd că este cu neputință a încredința pe tata de cele ce voiam să fac, am plecat de acasă și m'am dus iarăși la preotul Ion.

— «Părinte», îi zisei, «am rugat pe tata să mă dea să învăț carte. El zice că n'are mijloace. Fierbinte te rog să binevoiești a mă lua în slujbă la Sfinția Ta și să-mi arăți și mie la buchi.»

— «Te primesc cu plăcere, Vasile», zise preotul, «fiindcă eu văd că tu ai aplecare la carte și este fericit acela care își alege o ocupație și se silește apoi a o înțelege.»

Cu această învoială am stat aproape un an, slujind preotului cu multă credință și hărnicie. Cu toate acestea, puțin am înaintat, fiindcă preotul, neavînd niciun alt argat decît pe mine, mă întrebînta la toate serviciile casei: iarna îngrijiam de vite, tăiam lemne, aduceam apă și făceam toată treaba d'împrejurul casei, astfel încît mai nu-mi rămînea timp de învățat. Noaptea nu mă puteam ocupa cu cartea, fiindcă n'aveam lumină și nu era cine să-mi arăte. Copiii popii erau duși la școala de la Mănăstirea Probotei. Vara însă, și mai puțin timp îmi rămînea: la munca cîmpului eu minam boii la plug, și arătura preotului se făcea numai cu mine și cu plugarul. După isprăvirea aratului, venia prașila porumbului, unde mă duceam cu oamenii. În sfîrșit, odată cu creșterea mea, se înmulția și munca, întrebîntîndu-mă ca pe un argat.

La o întîlnire ce avu preotul cu tată-mieu, am înțeles că amîndoi aveaî trebuință de munca mea, căci eram un băiat voinic. Preotul se silia să încredințeze pe tata de foloasele ce aş dobîndi învășînd carte, iar tata zicea preotului că prea puțin se ține a-mi arăta la carte și că toată ziua mă pune la muncă.

În sfîrșit mă luă iară acasă. Desvâțat de traiul de acasă, îmi era urît. Gîndul mieu era la prescurile și colacii popii. Și cu atît mai mult mi se întărita pofta de a-i gusta, cu cît mîncarea cam lipsia din casa tatei. Ce e drept, la preot era bielșug de ale mîncării. Pe lîngă acestea, era nădejdea de a învăța carte, ca să mă pot face măcar un paracliser sau vre-un logofăt de

sat, ori să ieau vre-o altă îndeletnicire, spre a putea scăpa de biciul asupritorilor, ce juca pe spinarea bietului țeran pe atunci cu toată furia lui. Am fugit iarăși la popa, care mă primi dându-mi câțiva colaci, fiindcă știa că-mi plac. Dacă-mi pare rău de timpul cât am stat la preotul Ion, este că aș fi putut învăța mult mai mult, însă eu am înțeles mai târziu decât tata că gândul popii era mai mult să aibă argat fără simbrerie. Dar n'aveam la cine să mă duc ca să-mi arăte buchile măcar.

Tată-mieú ajunsese la cel din urmă grad de supărare. Și, fiindcă mă ascundeam de câte ori simțiam că vine să mă ia de la popa, el ne prinse într-o zi. După mai multe vorbe schimbate între preot și tata mă luă și mă duse acasă, mă legă de piciorul patului, apoi porunci femeii sale să ia aminte de mine să nu fug din bordeiú. După câțiva timp se întoarse cu un snop (mănunchiú) de nuiele de răchită pe care le puse jos, lângă mine. La vederea acestora, inima mi se făcu cât un puce de frică, mă rugăiú de iertare, dar tata tăcea și-și vedea de treabă.

Pe un scaun lung și lat ca de două palme, puse tata o scîndură de-a curmezișul și, așezîndu l în mijlocul bordeiului, mă întinse pe dînsul cu fața în sus; la picioare, în dreptul glesnelor, ca și la mîni, fiind scîndura găurită de mai nainte și petrecute niște funii, mă legă, și peste mijloc. Apoi, alăturîndu-se de mine, își alese locul pe un scăunel la picioarele mele, unde aduse și o strachină cu saramură. Înainte de a începe, mă judecă, îmi spuse de popă că el mă speculă, că, după ce nici carte nu mă învăța, apoi nici nu-mi plătia timpul ce l pierdeam la dînsul, ba încăi nici nu mă îmbrăca, încît am ajuns să umblu cu niște zdrențe, că eu nu-l ascult cînd îmi spune că la popa mă momesc prescurele și colacií, pe cari o să mi-i scoată pe nas, că învățătura era numai un prilej ca să fug de la dînsul și că acum are să-mi dea cartea prin piele.

În zădar plînseiú și mă rugăiú de iertare, în zădar îi făgăduiiú că voiú asculta de poruncile sale; tată-mieú, furios, începu a mă lovi peste tălpi, rar și apăsător, cu un mănunchiú de nuiele și, după cîteva lovituri, mă ungea cu o pană muiată în saramură. Ah, Dumnezeuule!, mă văităm, răcniam de durere, și țipetele mele atrăseseră o mulțime de femei din sat, care și

dinsele se rugau să mă ierte. Dar tata le dădu afară și încuié ușa bordeiului. Începînd din nou cazna, fiecare lovitură era însoțită și de muștrări. Usturile erau așa de mari, încît n'am mai putut răbda loviturile și stropitura cu saramură.

Am leșinat. După ce m'am desmetecit, tata îmi spuse că popa era un amăgitor și un tîlhar, apoi, plin de mînie, zise nevetei sale, care intrase în bordei: :

— «Nu e destul că acest preot fără saț în a înșela amăgește un sat întreg, dar vrea să-mi iea și micul ajutor ce poate să-mi dea copilul acesta? Cu minciunile lui, face pe toți sătenii să-i muncească cîmpul, supt nume de clacă, aceștia crezînd că-l îndatorează ca și el să li dea ajutoarele bisericestî la nevoie. Dar nu este așa. S'a văzut ce a făcut cutărui și cutărui scăpătat, cînd li s'a întîmplat de li-a murit cîte un copil, că n'a venit să-și îndeplinească datoria de preot pînă nu i s'au dat cîte trei lei, bani pe cari oamenii au fost nevoiți a-i împrumuta, și altele multe pe care le face popa.

În timpul caznei, mi-am adus aminte de biata maică-mea care zicea murînd: «Copilul mieu, copilul mieu, pe-a cui mîină te las? Cine are să îngrijească de tine?». Și suferința mea creștea cînd mă vedeam părăsit de soartă, chinuit de tata și fără nicio nădejde de a scăpa de poverile și gîlbaciul calăilor. Îmi părea rău că n'am murit, să însoțesc pe mama la locuința de veci, și nu știam cum să fac să scap din falanga unde mă băgase tata.

O jumătate de zi a ținut această caznă. Și pentru ce? Pentru că voiam să învăț carte. Și, cu toată stavila ce pune tata la aceasta, nu mă puteam opri de a merge pe la popa. E adevărat că în doi ani și jumătate, cît am stat în casa lui, n'am putut să învăț mai mult decît pînă la începutul rugăciunilor, măcar că puneam o silință aleasă.

II.

Siretiul venise mare. Undele lui spumegate nu-și găsiău as-timpăr; matca-l ajunsese prea strîmtă și căta să se reverse; se urcase pînă în mal, răsturnînd și ducînd cu el tot ce întîlnia în cale-i, orice i se părea că pune stavilă furiei lui nelînfrî-

nate. Toți locuitorii de prin prejurul lui erau îngrijați și se așteptau din ceas în ceas la un înec. Podul din dreptul tirgului Lespez, unde tată-mieș slujia de mai mult timp ca podar, era adesea vestit de arendaș, care era un Jidan, și oamenii însărcinați cu conducerea vaselor, fiindcă podul era un vas umblător, erau într'o neconținută priveghere. Toate pregătirile se făcuseră spre a se întâmpina orice primejdie ar veni.

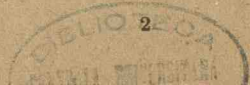
Furia râului păru a se fi mai domolit, și Siretiul începu să scadă. Era într'o Simbătă. Jidanul, neavînd pe cine pune să strîngă dările de la călători, însărcinase în acea zi pe tată-mieș și pe tovarășul lui să facă această slujbă. Acești doi tovarășii găsiră că nu e bine să se aplece cineva cu bani asupra lui, fără să aibă măcar cît de puțin curaj. Ca să-l poată însă avea, ei își stropiră măseaua. Mai un păhar, mai altul băură în sănătatea stăpînului jidan, cu parale de la dînsul, pînă ce simțiră că li se îngreuiază capul. Atunci își aduseră aminte de pod și, ca să poată sluji după cuviință pe călători, se culcară în bordei.

Mă bucuram în mine că pot aduce o îndatorire tatălui mieș, căutam să-i dau probă de buna mea voință, și astfel am stat de pîndă în locul lui și ardeam de dorința de a veni ceva călători spre a-i trece rîul, cum făcusem și altădată, cînd rîul era mic.

Eu credeam că astfel voi îndatora pe tata, și el, la rîndul său, mă va lăsa să învăț carte.

Așteptarea mea nu fu lungă: cîțiva călători se înfățișară și voiră să treacă rîul, fiind siliți de treburi. Nu vream să aflu Jidanul că tata nu-și face datoria. Mă simțiam în stare a trece, fiindcă mă deprinsesem mai d'innainte, pe cînd trecusem cu podul acesta plutitor pînă și cară cu buți cu cîte șese boi. Acum erau trei bărbați, un Lipovean, patru femei și o căruță cu un cal.

Se suiră pe pod, se așezară, eu apucăiș cîrma; pe doi dintr'înșii i am pus să tragă de odgon (funia cea groasă) la scripete. După ce rînduisem totul, am deslegat podul și l'am dat pe apă. Stam la postul mieș și lucrăm cu îndemînarea unui adevărat marinar. Dar nenorocirea se ținea după mine. Nu se îndura să se despartă de mine, pe cînd eu eram bucuros să nu mai aud de numele ei.

Călătorii cari trăgeau de odgon, orî că li fu frică, văzînd la cîrmă un copil ca mine, orî de nevoia de a trece mai răpede, traseră prea tare, și pe lîngă aceasta ei nu erau deprinși cu asemenea muncă, așa că nu traseră cumpănit.

La strigătele mele de a trage mai încet și cu de o potrivă putere, se adăugiră țipetele femeilor și o zăpăceală a tuturor se întinse asupra podului, care începuse a se suci. Puterile mele nu erau îndestulătoare spre a ținea cîrma și a aduce podul în cumpănă. Am cerut ajutorul celor ce se văietau ca muierile, cari, până să se hotărăscă a veni, și până să-mi dea mîna de ajutor, podul se sucise de tot, luîndu-și vînt, fiindcă ajunsese la mijlocul apei. Valurile rîului furios întorseseră podul cu căpățîiul unde era cîrma, adecă în spre susul curentului. Țipetele se îndoiră, neliniștea și frica se vedeau pe toate fețele. Atunci un trosnet ce se auzi făcu să înghețe toate inimile, și toți călătorii se gătiau a și lua ziua bună de la viață. Scripetele neputîndu-se împotrivi acestei întorsuri a podului, se rupse; funiile plutiau asupra apei, și podul cu noi toți porni la vale, dus cu cea mai mare iuțeală de undele neastîmpărate.

Nenorocirea venită ar fi fost întreagă dacă s'ar fi lovit podul de vre-o plaghie, căci îndată s'ar fi făcut țândări, și atunci cu toții am fi fost prada peștilor. Nu-și poate închipui cineva spaima ce intrase în inima acestor nenorociți călători! Nu auzia decît țipete, strigăte răgușite, amestecate cu vuietul valurilor rîului nemilostiv care aducea pe coastele sale clăi de fîn și copaci desrădăcinați de nebiruita-i putere. Nicîo nădejde de scăpare nu mai rămăsese în inima lor și toți în genunchi își închinau sufletele lui Dumnezeu; iar femeile stau îmbrățișate, vîind să moară împreună.

Starea mea ajunsese de două orî mai grea decît a tuturor. Pe de o parte, frica de moarte ce făcuse să mi se zbirlească părul și muștrarea de conștiință pentru nenorocirea călătorilor adusă din pricina mea, și, pe de alta, frica de a nu-și răsbuna ei asupra-mi. Și, ca să scap cel puțin de această din urmă pedeapsă, mă adăpostisem în capul dubasului, unde nu putea veni nimeni la mine, și acolo mă rugam, zicînd: O, Doamne, Doamne, scapă-mă de această primejdie!

De mai multe orî îmi veni în gînd să mă arunc în apă, vo-

ind să scap de această privesc înfiorătoare ce-mi sfâșia inima, dar îmi era teamă de innec, fiind apa mare.

Podul nostru era dus cu o așa iuțeală, încît oamenii de pe margene, ca să fie alături cu dînsul, alergau în fuga mare, și unii chiar călări. Ajutoarele ce voiau să ni dea cu orice fel de unelte li-ar cădea în mină, erau neîndestule fiindcă vasele noastre se aflau în mijlocul riului. Distanța ce făcurăm în cîteva minute fu de o jumătate de poștă. În sfîrșit Pronia care priveghiază cu ochiul neadormit asupra ființelor sale și care ascultă rugăciunile aduse cu căldură și credință, făcu ca podul să se abată oarecum din curent și să se mai apropie nițel de mal. Atunci am prins una din funiile ce ni se aruncau de oamenii de pe mal, am legat-o de pod și, trăgîndu l puțin cîte puțin, am ajuns la mal. Aici l-aș priponit și am ieșit unul cîte unul încet pe uscat; iar calul fu împins în apă, dădu înot și ieși mai pe la vale de dînsul, pentru că aici era malul prea răpede și nu putea să iasă.

Era ceva frumos și tot de o dată atingător să vezi cu cîtă umilință și recunoștință se aduceau mulțămiri către Atotputernicul pentru această mare minune a scăpării de moarte. Bucuria era în sufletul tuturor oamenilor adunați pe mal, și toți ni spuneau vorbe bune, îmbrăcîndu-ne.

Peste puțină a fost a se aduce podul la loc înnainte de scăderea apei.

În cele șese luni de zile cît am mai șezut la tata, în urma bătăii, grija de-amî găsi un rost mai bun decît al tatei mă năpădi. Mă frămîntam cu mintea spre a căuta un mijloc prin care să ajung a fi fericit, și nu l găsiam. Închipuirea mea era prea strîmtă, și eul fără cunoștință de lume: nu știam că dincolo de satele, munții și pădurile pe unde mă dusese tata, se află orașe, în care se practică fel de fel de industrii, meserii și negoț, care pot da cu ușurință cele de nevoie vieții. Singurul drum ce vedeam pentru a scăpa de nevoile în care se afla bietul tata era acela de a învăța carte și a mă face popă sau dascăl, fiindcă ei erau scutiți de aresturi și de boieresc, precum și de toate angaralele ce apăsaū pe bietii săteni, și, mai mult încă, vedeam că popii sînt respectați, că lor li săru-

taŭ mîna toŭi, și se întreceaŭ bogaŭii și sîracii a li da, cîci toŭi aveaŭ trebuinŭă de dinși.

O mulŭime de gînduri se invîrtiaŭ în capul mieŭ, dar îmi lipsia cunoștinŭa ce trebuia sî am, dacî voiam sî mî duc în lume, și nu-mî trecea prin minte cî pîmîntul e ca un loc nemîrgenit, cu o mulŭime de țeri, orașe și țirguri pe întinderea-l; nu ști-m nici chiar ce este pîmîntul; socotiam cî lumea se cuprinde numaŭ în ceia ce vîzusem pînî în acest timp.

Ca sî-mî ajung scopul, mî gîndiam sî fug iar la popa Ion, cîci îmi și cam uitasem de bîtaia de pe cruce, ceia ce am și fîcut. Mulŭămirea cu care m'a primit popa era învederatî. Timpul fiind cam spre primîvarî, avea mare trebuinŭă de munca mea.

III.

Cele din urmî zile de iarnî treceaŭ cu iușealî. Timpul bun începuse a sili firea sî se pregîteascî pentru o nouî viaŭă. Soarele alerga vesel pe un cer senin ca lacrima. Cîldura lui binefîcîtoare rechema pîmîntul din amorteala de peste iarnî, și el aștepta cu sinul deschis sî se puie într'însul semînțele ce trebuiaŭ sî dea lumiŭ o nouî creștere de legume și plante. Pomii începuserî a încolŭi; pîsîrile, cîntînd, adunaŭ toate cele de nevoie spre a și face cuibul cît se poate de moale, unde sî-și așeze' rodul iubirii lor. Locuitorii satelor se întreceaŭ care mai de care sî-și repare plugurile și sî le aducî în bunî stare spre a putea brîzda pîmîntul. O hîrnicie obșteascî domniî în tot cîprinsul. Preotul Ion nu rîmase mai înapoi decit celalŭi. Iar eŭ prevîzînd ceia ce mî aștepta, mî rugam ziua și noaptea lui Dumnezeu sî-mî vie în ajutor și sî mî aibî în a sa bunî purtare de grijî, spre a-mî arîta drumul ce catî sî-l apuc ca sî-mî ajung scopul.

Și, ca sî nu-mî pierd timpul degeaba la preot, cîrele nu avea alt ajutor pentru munca la cîmp peste varî și, în același timp, spre a-mî putea împlini dorinŭa de a invîța carte mî hotîrriŭ a pleca în lume. Ceia ce m'a fîcut și mai mult sî ieau aceastî hotîrîre, aŭ fost gîndurile urmîtoare:

Dacî este adevîrat, îmi ziseiŭ, cî fîrî voinŭa lui Dumnezeu

na se poate mișca niciun fir de păr din capul omului, apoi eu mă voiu sili a fi supus credincios și drept în toate faptele mele și sint sigur că Dumnezeu mă va duce să găsesc pe oamenii cei buni, cari să-mi dea ajutor la lipsele ce voiu suferi în această călătorie și nu mă vor lăsa să mă prăpădesc.

Îndată după serbătorile Învierii, am și plecat. Toată firea era veselă. Fiecare lucru ce întâlneau înși ațîța dorința de a ști. Cătam și nu mă puteam lămuri cum se face de atîtea lucruri, care până mai dăunază păreau moarte, acum se arată pline de viață, și acestea făceau ca dorința-mi de a învăța carte să crească, fiindcă în ele credeam că voiu putea găsi totul care să mi deslege această schimbare.

Astfel gîndind, mergeam pe căi necunoscute, cu încrederea în Dumnezeu și nădejdea în bunele mele gînduri. Tristul adevăr însă mi aduse aminte că soarele se cobora în spre sară, că nu mîncasem nimic și că nu știam unde să găzduiesc noaptea. Lacrimile mă podidiră. Cu toate acestea tare în credința mea, nu mă lăsaiu descurajat, abătut. Mă dusei la satul ce văzui mai în apropiere de drum și trăsei la o casă, unde fui primit a găzdui noaptea, după rugăciunile ce am făcut.

Oamenii, văzîndu-mă în starea grea în care mă aflam, mi deteră și de mîncare, apoi mă întrebară:

— De unde ești, băiete?

— Din satul Heciū, răspunsei.

— Al cui ești?

— Sint orfan, și n'am pe nimeni decît pe singur Dumnezeu de ocrotitor.

— Dar unde mergi?

— Nicî eu singur nu știu să vă spun unde merg. De cît scopul mieu este, bădiță, a găsi un stăpîn la care să mă alătur. Acest stăpîn aș dori să fie vre-un preot sau dascăl, fiindcă voiesc să-mi dau toată osteneala ca să pot învăța puțină carte!

— Ei, băiete! Bună idee ai, zise gazda, dar nu știu de vei putea să izbutești a găsi astfel de preoți, precum cauți sau dorești, fiind foarte anevoie. Și la noi în sat sint preoți; însă nu te îndemn să te duci la dînșii, pentru cuvîntul că ei nicî pe al lor nu-i învață, și-i lasă de cresc în cea mai adîncă dobitocie; dar mite pe tine străin cum te afli, cum o să te învețe?

— Așa o fi, bădiță; dar eu tot o să încerc. Cred că Cel de

sus mă va îndrepta la vre-un om care să fie cu suflet mai al lui Dumnezeu și să mă primească a învăța.

A doua zi de dimineață, după închinăciune, mulțamiu tutu rora din casă pentru găzduirea ce mi-au dat, și am plecat iară la drum. Ajungînd la un alt sat, ce se numia Oniceni, și trecînd pe d'innaintea bisericii, văzuiu pe preoți cari ieșiseră de la sfînta liturghie stînd de vorbă în drum: îmi ieau căciulița din cap, li fac cîte o metanie, apoi li sărut minile.

— De unde vii, băiete?, mă întrebă unul dintr'înșii, și unde mergi?

— Din satul Heciū, cinstiți părinți; sînt orfan și merg să-mi caut stăpîn.

După aceasta li spuseiū scopul ce urmăresc, hotărîrea ce am de a fi supus, credincios și cu dreptate stăpînului ce m'ar învăța carte și silința ce voiū să pun întru aceasta, ca unul ce mai știam puțin.

— Unde ai mai învățat?, mă întrebă unul din acei părinți.

— La preotul Ion din satul Heciū, răspunseiū.

— Dacă voiești să rămîi la mine, zise cel mai bătrîn, ce-l chema tot Ion, uite, eū mă ostenesc să te învăț carte; și, de mă vei asculta, te voiū face și preot în locul mieū, cînd te vei face mare, fiindcă tot nu am niciun copil. La mine are să-ți fie bine, căci sînt singur numai cu soacră-mea.

— Primesc cu toată mulțămirea a rămînea la Sfinția Ta, cinstite părinte, răspunseiū.

Așezîndu-mă în casa preotului, unde am petrecut bine cîteva zile, cît adecă a fost sita nouă, m'a cercetat despre ceia ce știam, apoi m'a pus să «procetesc» bine, ca să știu pe de rost. După aceasta a început a-mi da cîte o lecție și innainte; dar n'a durat mult timp această îngrijire, ci ca o lună de zile; căci, viind timpul prașilei, mă luă cu dînsul la munca cîmpului. În sfîrșit vara trecu, și eū cu nimic nu m'am folosit.

În cursul iernii fuiū supus la tot serviciul ce făcusem și la preotul din satul Heciū, cu deosebire că preotul, noul mieū stăpîn, nici nu ședea pe acasă măcar, să-mi arăte cîte odată la carte, sau să-mi schimbe lecția, ci-și petrecea timpul în cîrciumă ca unii alții (precum este, pe alocurea, obiceiul popesc și chiar în ziua de astăzi), iar seara venia candriū pe cîte trei poteci și se culca. Din partea mea, aș fi fost mulțămit să fi putut

face ceva spor la învățătură. Cugetam câte odată să plec de la popa, dar mă opriam, fiind timp de iarnă — și n'aveam curaj.

De la biserică niciodată nu lipsiam, mai cu samă cînd era preotul de rînd. Eū îi dam toate ajutoarele. Tocmai aduceam foc, aprindeam luminările. Într'o Duminecă, fiind rîndul preotului a liturghisi, după ce și-a cetit toate datoriile, pentru că se sculase foarte de dimineață, cînd era asupra plecării, mă sculă și pe mine să merg. Eū, îndată ce mă deșteptaiū, îi ziseiū :

— Du-te, mă rog, înnainte, Sfinția Ta, că doară numai să mă spāl și să mă îmbrac, și viū și eū numai decit.

Mă scol, mă îmbrac, mă spāl afară și, întrînd în casă, voiesc să-mi pieptăn capul, ca să nu mă duc în biserică cu părul vilvoiū. Dar, în lipsă de un pieptene al mieū, voiesc să ieaū pieptenele preotului, ce era pus în tavan, după o grindă. Cu mîna nu ajungeam. Alt mijloc nu era: fiind încă întunec, mă întinseiū cu vătrarul a-l da jos, dar pieptenele căzu înnainte de a-l fi putut prinde cu mîna și se sparse în trei bucăți, deșteptîndu-se și preoteasa cea bătrînă de zgomot.

— Ce-ai făcut, băiete?, mă întrebă.

— Am voit să ieaū pieptenele, și, cînd a căzut jos, s'a spart.

— Mai bine era să îți fi spart capul decit acel pieptene, care era de fildeș și pe care părintele îl ține de treizeci de ani. Să știi că te omoară cu bățile, fiindcă ține la acel pieptene: el îl păstra ca pe o antică.

Eū, care cunoșteam firea cea iute a popii, din alte împrejurări, am rămas înmărmurit de frică, pentru care nici nu mai m'am dus la biserică, ci m'am dat la o parte cu știrea preotesei, până să treacă năcazul stăpînului mieū.

Preotul însă, care mă aștepta, se mira de zăbava mea și nu știa cum să afle pricina nevenirii mele. Ar fi trimis pe cineva care să-l înștiințeze despre aceasta, dar n'avea pe cine. În sfirșit, plin de nerăbdare să afle, ce întimplare m'a ținut de nu i-am ascultat ordinul, cum a ieșit de la biserică, a venit drept acasă.

Cînd a aflat de la preoteasa batrînă fapta săvirșită de mine, cataroiū ceī mai grozavi saū nebunia cea mai înfiorătoare de l-ar fi apucat, nu puteaū să-l aducă într'o furie mai primejdioasă decit aceia cînd a auzit de spargerea pieptenului. Înjura ca un

postaș, bătea din picioare ca un năbădăios, striga cît îi lua gura, încît, de l-ar fi văzut cineva care să nu-l cunoască firea, și-ar fi făcut cruce, ar fi fugit și ar fi zis: Doamne ferește de așa om primejdios; căci, de ar fi acel sărman băiat înaintea în clipa acestea, n'ar mai scăpa cu viață din mîinile lui.

Am șezut ascuns mai multe zile; chiar preoteasa a ajutat să nu mă găsească popa în acele zile. În sfîrșit diaconul și preoteasa, prin multe rugăciuni, la care mai întăiu nu voia să asculte, abia aū izbutit să-l facă a mă ierta, însă cu condiție să mă duc de la el, să nu mă mai vază în ochi.

Acum alt năcaz: timp de iarnă era, și negreșit nimeni nu o să mă primească, ci o să-mi zică: unde ai șezut peste vară, acolo să petreci și iarna.

Atunci, cu lacrămile în ochi și în genunchi, sărutîndu î tălpile, i-am zis:

— Cinstite părinte, iartă-mă, că n'am făcut într'adins, ci din neștiință, am greșit.

— Piei d'înainte mi, stîrpitură diavolească, îmi zise el, să nu dau de vre-o nevoie cu tine. Mai bine era să te fi luat Ne-curatul decît să-mi pierzi pieptenele. Eram mai bucuros să fi pierdut orice alt, că nu-mi părea așa de rău. Du-te, du te, piei d'înainte-mi, ponivosule; diavolul te a adus la mine să-mi faci această pacoste?

— În numele lui Dumnezeu, al Sfintei Troițe și al tuturor Sfinților, îi mai zisei eu, fierbinte mă rog, părinte, iartă-mă. Mai mulțămît sînt să primesc moartea din mîna Sfinției Tale decît să mă gonești acum asupra iernii. Sfinția Ta știi bine că sînt orfan și n'am unde mă duce. Nădejdea mea pe lume, după Dumnezeu, este la Sfinția Ta.

Dar, în loc să se îmbuneze, în loc să dea uitării greșala ce acusem și să mi asculte rugăciunea ce-î aduceam cu atîta căldură, începu a mă lovi cu tocul cizmelor și da fără cruțare ca pe un animal. În cele din urmă, până la atîta se înfuriè, încît, răpezindu-se să caute toporul, îmi zise:

— Ca pe porci am să te picnesc, că altfel nu pòt scăpa de tine.

Atunci, văzînd că a ajuns treaba până la topor, măcar că până aici rugam moartea să vie a mă scăpa de o așa ticăloasă viață, însă, cînd am văzut pe popă că se apropie cu toporul,

simțul de dragoste a vieții m'a făcut să fug d'innaintea lui, și m'am ascuns cîteva zile la diacon.

Rugăciunile diaconului și ale altor oameni abia-abia aș înduplecat această inimă de tigră, nu ca să mă ierte, dar ca să mă primească a șede la dînsul pînă în primăvară. Tristă primire, și triste am petrecut zilele ce am mai rămas acolo! Preotul se schimbase în privința mea. De cîte ori voiă să-și pieptene barba sau părul capului și-și aducea aminte de pieptene, de atîte ori trebuia să mă duc, să fug, să cat a mă viri în gaură de șoarece, să mă fac nevăzut d'innaintea lui, căci pare că-l găsiu o mie de Necurați, așa se infuria, pînă la nebunie, și-l ținea mai multe ceasuri.

Cu chiu, cu vai, am petrecut astfel vre-o cinsprezece zile. Preotul voiă cu orice chip să se curățe de mine, și, văzînd că de multa mea răbdare, supunere și ascultare rămînea învins, de și furiile sale treceau orice margine, puse la cale alte cazne, alte chinuri pentru nenorocitul de mine.

De cîte ori mă duceam cu cofele la apă sau cu vitele să le adăp la un pîrîu care trecea prin acel sat, de atîtea ori nepotul popii¹, însoțit de argatul său, mă prindea și-mi da cîte o bătaie, soră cu moartea, încît de abia mă întorceam acasă. Eū, în nevinovăția mea, am crezut de cuviință să mă jăluiesc popii, ca la singurul mieu ocrotitor, pentru aceste fapte de sălbătăcie, săvîrșite de nepotul său asupra mea; dar imputările tot mie mi se făceau, ba încă preotul găsi cuvinte a mă sudui, zicînd că voiesc a băga zavisti în familie, și, în loc de ocrotire, mă lovia cu ce-î ieșia înaintea, peste cap, peste urechi; da și cu minile și cu bastonul: rap! rap! rap!, pe unde-î venia.

— Să te duci la dracu', îmi zicea, nu voiă să-mi faci intrigă.

Tilharii aceia nelegiuții pînă acolo aș mers cu amenințarea și cu caznele, încît în una d'n zile aș voit să mă dea pe copcă, să mă înnece.

— Dar ce v'am făcut eū, nenșorule, de mă canoniți așa?

— Să te duci la dracu' din satul nostru, îmi ziseră ei, să lași pe popa în pace.

— Mă voiă duce, păcatele mele, li răspunsei eū; dar d'voastră știți bine că sînt orfan, și n'am unde să trag.

¹ Acest nepot al popii era fiul diaconului Constantin.

— Să te duci de unde ai venit, pacoste; căci, dacă nu, te dăm pe copcă să te înnece, și, dacă ne va întreba cineva despre tine, avem să zicem că te-ai dat pe ghiață și ai alunecat în copcă, și, până să venim noi a sparge ghiața, să te scoatem, te-ai înnecat.

Rugăciunile mele către Dumnezeu nu încetau zi și noapte ca să mă mîntuiască din mîna acelor sălbateci nelegiuiți. În sfîrșit, lucrul ajunsese serios, nu mai era o singură vorbă. Într'una din zile, m'am încercat a mai spune preotului că acei țilhari, nu numai mă snopiseră cu bătăile, dar merseseră cu ticăloșia până a mă da pe copcă, și drept încredințare îi arătaiu hainele ude pe mine, cum scăpasem din mîna lor.

Dar drept mîngiere m'am ales, ca și întăia oară, cu lovituri și vorbe ce nu le meritam. Sătul de suferințe, cugetam la soarta mea și în clipele cele amare de chinuri și de mînie, îmi ziceam: «Așa-mi trebuie să pătimesc, ba încă mai rău. Ce căutam eu să plec de la tata și să pribegesc prin străinătate? Să mă învăț minte, să mă satur de carte, dacă, numai, cartea îmi era de lipsă.» Doar acum pricepusem că țilharii aceia mă băteau cu învoirea popii, căci nu se putea să fie altfel; oricine m'ar fi văzut cu vîntăiele de bătăi și cu hainele ude și înghețate pe mine, m'ar fi compătimit, iar nu m'ar fi cinstit, cum făcea popa, cu vorbele de: mincinos și zavistnic.

Și gîndul mieu era să fug la mănăstirea Rîșca, unde credeam că poate aș găsi un călugăr care ar voi să mă învețe carte, fiindcă aceasta era dorința mea și mă hotărîsem cu orice preț să învăț. Dar, iarna fiind grea, nu cutezam; zăpada ajunsese până la streșina casii, și auziam de la oamenii bătrîni spuindu-se că n'au mai pomenit să vază așa zăpadă mare¹. Pîrtie încă nu se făcuse și nu știam dacă voi putea răzbi până acolo, fiindcă mănăstirea era departe în munți.

Zăboviam până să mi se înfățișeze vre-un prilej potrivit pentru a-mi pune în lucrare acest plan din urmă; până atunci însă am spus și diaconului pîrtările fiului său în privința mea. El, în ființa tatălui său, a tăgăduit cu totul; dar, pe supt cumpăt, se bătea cu pumnul în piept și mă amenința cu moartea dacă mă va mai prinde la pîrău.

¹ Această iarnă a fost în anul 1829, pe cînd erau și oștile rusești în țară.

IV.

Era o iarnă aspră și grea; troienele și nămeții schimbaseră fața lumii; și din cîmpiile netede se făcuseră văi și dealuri de zăpadă. Animalele sălbatece, și mai cu seamă lupii, umblau turbate de foame. Arborii se încovoiau supt greutatea ninsorii; iar casele ajunseseră bordeie, atîta se urcase zăpada. Vîntul de la Miazănoapte bătea cu tărie, și bătrînul Crivăț pare că-și găsisese puterea unui tînăr, așa se umfla și sufla. Pămîntul era în deplina sa domnire. Păsărelele trăgeau asupra lor toată luarea mea aminte. Amorțite de frig și de foame, cădeau și muriau. Asămănam soarta lor cu a mea. Ca și dînsele străin, fără loc de adăpostire, fără hrană, aș muri, dacă numai căldura nădejdei nu m'ar însufleți. Îmi aduceam aminte neconținut vorbele din Evanghelie pe care le cetia popa în biserică, unde zicea Domnul Hristos: *Cel ce crede întru mine, viu va fi, și aceasta mă înviora și mai mult.*

Șederea mea la popa ajunsesese de nesuferit. M'am hotărît să plec. Dar, înainte de a face acest pas, am crezut că e bine a cere sprijinul Celui de sus. Am îngenunchiat și, cu ochii către cer, am grăit următoarea rugăciune:

«Doamne, Dumnezeuul mieu, Tu știi cît de curată este dorința mea, cît apropie ea pe om de Tine. Tu știi cît am răbdat și cum suferințele mele au trecut peste puterea mea de a le îndura. Tu vezi chiar în această clipă lacrămile mele și știi că pînea ce am mîncat a fost de multe ori udată de dînele. Ajută-mi în această călătorie și povățuiește-mi calea, să pot da peste niște oameni cari să mă învețe carte. Ajută-mi a birui piedecile și mă păzește de fiarele sălbatece și de oamenii cei răi, cari numai cu numele se dau drept creștini. Luminează-mi mîntea, spre a putea cunoaște mai lămurit binele ce Tu-l dai lumii.»

Apoi am făcut o metanie la pămînt, semnul sfintei Crucii și am plecat. Cînd am ieșit pe ușă, zorile începuseră a goni întunerecul și, astfel, vedeam oarecum pe unde să calc.

După nouă zile de călătorie, pe un timp foarte aspru, abia am ajuns la mănăstirea Rîșca și am tras la arhondărie. Cînd

m'aŭ văzut călugării, s'aŭ crucit. Și, fiindcă nu puteam vorbi, amorțit fiind de frig și pocălit de foame, m'aŭ pus într'o odaie de m'am încălzit, mi-aŭ dat de mîncare și, numai a doua zi, după ce m'am odihnit, am fost în stare să li arăt pricinile ce mă aduceau pe acolo.

Li-am spus toată viața mea. Li-am arătat cum am rămas de mic fără mamă, pe care n'am cunoscut-o; li-am arătat toate nevoile prin care am trecut până în clipa în care m'am hotărît a veni la mănăstire.

— Dar cum ai făcut de-ai răzbit până aici?

— Numai Dumnezeu știe, părinților, cu cîtă greutate și primejdie am făcut acest drum. O zi am muncit până să ajung de la un sat la altul. Zăpada cea mare mă obosise, gerul mă amorțise și foamea mă slăbise într'atîta, încît, dacă nu mă primia în gazdă un sătean temător de Dumnezeu, aș fi ajuns prada rău făcătorilor sau fiarelor răpitoare. Și, de ce mă apropiam de munți, de aceia neaua creștea mai mare, drumul era mai rău și călătoria mai grea și mai primejdioasă. Umblam prin zăpadă până la briu, pentru că nu era pîrtie făcută încă, din care pricină eram nevoit să ocolesc mult ca să ajung la cite un sat. Odată mi-s'a întîmplat ca toată ziua să umblu numai până să trec un sat; ce e dreptul, satul era și mare.

«Vă puteți face ideie de anevoința acestei călătorii, aflînd că de mai multe ori am rătăcit drumul. Două pricini erau care mi-au cășunat această anevoință. Întăia, că mergeam pe dibuitele, fără să cunosc drumul; a doua, că, dînd eu peste oameni cu suflete bune, cari mă îndreptau cum trebuie, am dat și peste oameni fără milă, cari-mi spuneau că în cutare sau în cutare parte să apuc, peste cîmpuri, peste lunci, peste păduri, umblînd și horhăind, pe cînd adevărata cale era într'altă parte, și eram nevoit de multe ori să mă întorc de unde plecasem.

«Acum, părinților, ați aflat viața mea și năcazurile ce am suferit până să ajung aici; trebuie să vă fac cunoscută și ținta venirii mele. Ard de dorința de a învăța carte. Și, fiindcă în lume se face aceasta cu anevoie, mai cu samă pentru un orfan și sărman ca mine, și Sfinții Voastre știți că școli mai nu se află pe nicăiri prin sate, m'am gindit să slujesc pe vre-un părinte care să mă învețe a citi și scrie, drept simbrie. După ce voi învăța și mă voi face mai mare, spre a putea judeca,

atunci voiŭ fi în stare, cunoscînd totul sã mã hotãrãsc a rãmînea pentru totdeauna în mãnãstire.»

— Mai stai pe-aici, bãiete, — îmi zise unul din cãlugãri —, cã eu știu pe cutare pãrinte ce are trebuințã de un bãiat.

Dupã o jumãtate de ceas de așteptare, cãlugãrul mã chiamã și mã duce la un pãrinte, Meletie. Cum ajunsei la dînsul, cetiiu la ușa chilieii lui «*Pentru rugãciunile...*», și, dupã ce-mi dete binecuvîntarea, intrãiu innãuntru, făcuiu o metanie și-i sãrutãiu mîna.

Am rãspuns cît se poate de lãmurit la toate întrebãrile.

— Sã rãmîi la mine, îmi zise el la urmã. Toatã treaba ce ai sã-mi faci este de a-mi mãturã chilia, a-mi aduce apã și bucate de la arhondãrie, și încolo nimic. Timp ai destul, sã fii cuminte și sã înveți. Apoi, făcîndu-te mare și avînd purtãri bune, te voiu face un diacon și, atunci, poți sã innantezi.

— Primesc cu mulțãmire mare, cinsteite pãrinte, și mã voiu sili sã nu-ți aduc nicio supãrare.

Bucuria ce am simțit în acea clipã nu se poate spune. Mã credeam ca în Raiu mãi cu samã cã acum eram sigur cã o sã învãț carte. Îmi făceam planuri cum sã mã port de bine, cum sã dau ascultare la toți și cum sã cheltuiesc o silințã de fier și o statornicie neclintitã spre a învãța carte; în sfîrșit, mã pregãtiam sã fac totul ca toți pãrinții sã mã iubeascã.

Patru zile am trãit într'o fericire ce credeam cã numai în cer se poate afla; a cincea zi, peste așteptãrile mele, pãrintele Meletie îmi zise:

— Cu multã mîhnire sînt silit, bãiete, sã-ți spun sã te duci unde te va îndrepta Dumnezeu, cãci pãrintele stareșul nu-mi dã voie sã te țin. La rugãmîntea ce i-am făcut de a îngãdui sã stai la mine, el a început sã strige: «Afarã, afarã! Sã se goneascã din mãnãstire asemenea lichele, cã vin acum, pãnã cînd sînt mici, de mãnîncã mãmãliga degeaba, și, dacã se mãresc, se duc dracului în lume!» Apoi, vorbindu-mi de-a dreptul, a adãugit: «Cum ți-ai însușit dreptul, pãrinte Meletie, fãrã sã întrebî pe nimeni, de a pripãși toate pușlamalele din lume aici, la mãnãstire?». Dumneata vezi, bãiete, cã n'am ce sã-ți fac decît sã te duci unde te va lumina Mîntuitorul, sã scap și eu de beleaua ce mi-am făcut cu tine primindu-te.

Trãsnetul din cer de-ar fi cãzut, n'ar fi putut sã-mi facã o

mai mare spaimă. Am început să plîng și să mă tînguiesc, — acest nenoroc mi se părea și mai greu după ce gustasem o umbră de fericire de patru zile. Mîhnirea ce m'a cuprins fu atît de adîncă, încît am rămas înlemnit, — am leșinat.

Neștiind încotro să apuc, unde să mă duc, m'am întors la părintele Meletie, și am căzut în genunchi la picioarele lui, rugîndu-l:

«Părinte Meletie», am zis, «te rog foarte mult, în numele lui Dumnezeu, milostivește-te asupra unui orfan și mai stăruiește cu rugăciunea la părintele arhimandrit să mă primească în mănăstire, măcar pînă se va face pîrtie saŭ se va muia frigul, căci de abia am răzbit de am venit pînă aici. Acum ce o să mă fac? Că, de voiŭ pleca pe astfel de vreme, nu mă mai aștept la alt nimic decît la peirea mea.»

La plîngerile și vaietele mele cele grele s'aŭ fost adunat mulți călugări ca să mă vadă, căindu-mi reaua stare în care soarta dușmană mă aruncase.

După aceasta părintele Meletie a rugat încă odată pe stareș să mă primească măcar pînă se va mai îndrepta vremea, dar în zădar, ci a poruncit să mă dea afară pe poartă, unde se adunaseră mai mulți călugări. La plînsurile și rugăciunile mele, mulți din ei îmi răspundeau tot cu lacrimi, fără a avea altă putere.

În sfîrșit, dacă am văzut că nu este cu putință a rămînea am luat-o pe supt munți, și, din sat în sat, cu greutate mare, cînd rătăcind drumul, cînd îndreptîndu-mă, peste șese sau șapte zile am ajuns la mănăstirea Slatina, unde, făcînd aceleași rugăminți ca și cele ce făcusem la mănăstirea Rîșca, am primit aceeași rîspingere și aceeași nebăgare în samă.

Pe drumul de la mănăstirea Rîșca la Slatina, rătăcind drumul într-una din zile, cînd înserasem pe cale, era să mă împuște Nemțiș cari erau de pază la graniță. Căci eu, zărind ghereta și sentinela, am crezut că este vre-o colibă de cioban și mă duceam drept spre dînsul. Și, dacă nu întîlniam o sanie care venia cu doi călători, cari mi-aŭ arătat drumul, nu știu ce se alegea de mine. Am scăpat numai cu un: «verfluhtär cherl» de «Valah»¹.

¹ «Afurisit de Romîn.»

Plecînd și de la această mănăstire, cugetăiū să merg la mănăstirea Neamțului, și am și luat-o la drum, din sat în sat, întrebînd pe oricine întilniam; pe cale, îmi ziceam, vîrsînd mulțime de lacrimi: dacă nu m'or primi nici călugării din mănăstirea Neamțului, unde să mă mai duc? Încotro apuc, nu aflu nicio mîngîiere la nesfîrșitele mele nenorociri și îndur cele mai aspre suferinți tot felul de nevoi, lipsuri și urgii. Ah! Dumnezeu! se vede că soarta care mi ai orînduit-o este dușmana mea, de mă duce tot peste nenorociri și prăpăstii. O, soartă, soartă, cum n'am și eū cea mai mică parte de fericire în această lume, precum aū toate celelalte viețuitoare! Se vede că tu, aceia ce te numesc soarta mea, eși chiarurgia Iadului. Dumnezeu! Toată suflarea te laudă prin cuvîntări înalte și ți se închină ție, te crede judecător drept și mult milostiv celor ce cer cu multă credință ajutorul Tău. Însă, la împărțirea soartei mele, se vede că eū tare am fost păcătos înaintea Ta, de mă pedepsești așa de crunt! Se vede că ai sortit fericirea sau raiul pămîntesc numai celor ce batjocuresc numele Tău, fățarnicilor și tiranilor pămîntului. Iară urgiile, prăpăstiile Iadului pămîntesc și lipsele de toate cele trebuincioase le-ai dat acelor cari și în culcare și în sculare ți se roagă Ție, păzesc poruncile Tale și nu-și depărtează cugetul și credința de la Tine. Oare cu drept este ca toți aceștia să fie pedepsiți cu asprime și prigonii?

Astfel cugetînd, am ajuns la satul Bogdănești, unde am găsit pe un preot, Alexe, la care am rămas. Deocamdată mi-a arătat și acesta vre-o două, trei lecții; dar, după cîteva zile, văzînd că se fac pregătiri de o călătorie mai îndelungată, luînd carne, brînză și mălaiū, am crezut că merg la pădure după lemne. Mă luară și pe mine. Pe drum înțeleseiū că se duc la o tirlă ce o avea preotul foarte departe în munți, pentru iernat vitele. Și, fiindcă n'avea altă slugă, a lăsat vitele supt înprijirea argaților unui veciu.

Ajungînd acolo, preotul se întoarse, după ce-mi porunci să îngrijesc de vite, să li dau fîn, să li rînesc și să li aștern, apoi noaptea să dorm cu argații ce se aflaū acolo. Trebuie să mînc la o masă cu dînșii, pentru care îmi și lăsă toate cele ce adusese, spuindu-mi că peste cîteva zile se va întoarce. Nu zi-

seiū nici da, nici ba; văzuiū că soarta îmi este foarte dușmană și mă aruncă unde cu gîndul nu știe cineva.

Bordeiul unde se adăpostiaū argații era așezat în mijlocul unei păduri grozave de brazi, încunjurată numai de rîpi foarte prăpăstioase, încît mi se zburlia părul numai unde le priviam, dar încă să mai șez acolo oarecare timp. Bordeiul era întunecos ca o peșteră. Într'o sară, stînd la cină cu acei argați, tovarăși ai miei, am băgat de samă, la lumina focului, că printre degetele lor aveau numai bube. Atunci mi-am zis: ai umblat cît ai umblat, băiete, dar aici ți s'a infundat. Mă gîndiam ce o să mă fac, dacă, după atîtea nenumărate suferinți, mă voiū umplea și de riie de la acei argați, căci ei aveau riie. Așa cum sînt, curat ca argintul, și întîmpin atîtea și atîtea neajunsuri, dar, cînd voiū mai fi și bolnav de riie, cum mă vor mai primi oamenii? Să fug de acolo, n'aveam curaj, fiindcă nu mă bizuiam că voiū nemeri drumul pe unde am venit, fiind pe acolo tocmai cotiturile Iadului, apoi și zăpada era mare și mă temeam de fiare săbatece, căci și erau multe prin acea pustietate.

Argații băgară de samă că mă feresc de dinșii și prinseră pică pe mine. Și, fiindcă ei gătiaū bucatele nu mîncam cîte două și trei zile. Și ei, văzînd astfel, mă apucaū și mă frecaū cu mîinile lor pe obraz, pe buze, prin sîn și pe unde li venia. Într'o zi luaiū curaj și li ziseiū:

— De ce vă bateți joc de mine, fraților? Nu vă este teamă că într'o zi o să vă bată și pe voi Dumnezeu?

Până să-l bată pe ei Dumnezeu, s'aū pus cu bîtele și mi-aū dat ei mie o trînteală și o snopeală de oiū pomeni-o și mort. Ba încă mă amenințară, zicînd că li este într'o nimica să-mi dea o muchie de topor la mir, să mă arunce într'o prăpastie și, cînd va veni popa, să-l spuie că m'aū mîncat fiarele sălbatece, fiindcă eram un neastîmpărat.

Speriat de amenințări și bătăi, m'am hotărît să mă dedaū cu obiceiurile lor, și, de unde până aici nu mîncam cîte două, trei zile și mă țineam mai numai lingînd sare și bînd apă cu pumnii de la pîrău, am început a mîncă deci cu dinșii la masă, lăsîndu-mă în voia lui Dumneșeu, carele, îmi ziceam, este tată al săracilor, și dacă, fac și eu parte din ființele viețuitoare cele lăsate de Dînsul, mă va avea în a Sa sfîntă purtare de grije, iar,

dacă nu va voi a Se milostivi asupra-mi, atunci, să mă tot păzesc eu, nu voi putea scăpa de ceia ce-mi va fi scris.

Dumnezeu însă m'a păzit de nu s'a lipit nimic de mine, și astfel am scăpat sănătos o lună de zile, cât am șezut acolo, până a venit popa de m'a luat. Acest timp mi s'a părut zece ani, atât de urât era acolo de trăit.

Dacă ne am întors acasă, mergeam cu popa cu lemne de vânzare la orașul Folticenii, de două ori pe săptămână, cu cîte trei săni; iar boii îi minam numai noi doi. Văzînd că-mi pierd vremea în zădar, n'am mai șezut mult nici la popa.

Sîngele apă nu se face, zice o vorbă românească. Desnădăjduit de reaua primire ce am întîmpinat-o în toate părțile, mi-am adus aminte de toate și cugetam ca la cel d'întîiu prilej să mă întorc acasă. Fie cineva cît de avut, fie cît de sărac, el se găsește mai în largul său între ai săi. Cu toate bunurile ce ar întîlni cineva în străinătate, toate acele bunuri ajung amare între străini. Mila, ocrotirea și îngrijirile de la străini se potrivesc ele cu sfaturile unui părinte?

Plecînd de la popa Alexe și scăpînd cu față curată de nevoile peste care am mai dat, am ajuns vii nevătămat în satul Heciū, la tata.

Nu se poate spune bucuria cu care m'a primit tata.

— Dar unde ai fost, fiule, atîta vreme? Noi credeam că te-ai pierdut. Nu mai gîndiam să te vedem.

— Dar pe unde n'am fost, tată? Ce mai face popa Ion?

— Ce să facă și el? Cu munca, știi, pe ici, pe colo, și cu meșteșugul lui cel popesc.

Îndată s'au adunat împrejurul mieu popa, fiul lui și alți prietenii vechi de-ai miei, și li-am povestit toate întîmplările mele, până în timpul cînd eram să plec de la popa Alexe. Și, fiindcă eram ostenit, am amînat sfîrșitul pe altă dată.

A doua zi, mult mai înainte de ceasul ce hotărîsem, se adunaseră împrejurul mieu, iar eu li-am povestit cum urmează:

— Într-o dimineață mă scol foarte de timpuriu și-mi fac pregătirile de plecare. Aceste pregătiri se alcătuiă din tolișoarele cu care mă îmbrăcam și un ceaslov ce luasem de la popa Alexe. Gîndul mieu era să mă duc la mănăstirea Neamțului. Am pornit deci în spre acolo și am ajuns la satul Boroaia. În marginea acestui sat am întîlnit doi oameni ce păziau de caraulă:

— Al răvaș de drum, băiete, — îmi ziseră ei, — și de unde vii?

— Răvaș n'am, li răspunsei; vin de la Bogdănești, unde am slujit la popa Alexe și mă duc oriunde voi; găsi stăpîn, căci am mare tragere de inimă la carte.

Ei puseră mîna pe mine, mă desbrăcară de toate hainele, lăsîndu-mă cum m'a născut maică-mea, și mă băgară într'un bordei plin de fum. Apoi, căutînd în țolișoarele mele, unde credea să găsească ceva, mi le-au pus și pe ele pe o culme, iar de-asupra ceasloyul ce luasem de la popa Alexe.

— Și pentru ce te-au băgat la fum? — mă întrebă toți deodată.

— Pentru că se temeau Muscalii de ciumă; satul acela era plin de oștire și comandantul dase ordin ca nimeni din călători să nu treacă prin sat fără să fie supus acestei cercetări mai întăiu.

— Cu ce te-au afumat și cît ai șezut în fumul acela?

— Bordeiul era făcut într'adins pentru aceasta. Cînd am intrat acolo, fumul era mai potolit. Dar după intrarea mea, așțară focul cu potloage, oase și tot felul de lucruri, care făceau un fum de te înneca. Ei supunea la această cercare pe toți călătorii, fiindcă, ziceau ei, dacă va fi cineva atins de ciumă, nu va putea dăinui de pe urma acestei încercări. Patru ceasuri m'au ținut acolo. Dar aceste patru ceasuri fură mai lungi decît își poate închipui cineva. Patru ceasuri de chin îngrozitor. Mă rugam, plîngînd, să-mi lase măcar o găurice, o crăpătură prin care să răsufli; dar toți erau surzi la vaietele și țipetele mele. În sfîrșit făcu Dumnezeu de mă scoaseră, îmi dederă țolișoarele de mă îmbrăcăiu, după ce le mai scotociră încă odată și nu găsiră nimic.

— De ce țipai așa ca din gură de șarpe?, îmi ziseră ei, iaca n'ai mai murit.

— Tocmai pentru că n'am murit, de aceia țipam; căci, dacă era să-mi dau sufletul, nu mai puteam țipa. Rămîneți sănătoși, li mai zisei, și lăsați-mă acum să mă duc.

— Nu te grăbi, băiete, că nu merge treaba așa iute cum socotești tu. Acum trebuie să mergi la domnul praporcic¹, că așa avem poruncă, să supunem cercetării dumisale pe toți călătorii, după ce-î vom pune la fum.

¹ Oșter.

Trebuie să mă supun ordinului, că n'aveam încotro. Fui deci înfățișat ofițerului, așa cum mă aflam: negru ca un Arap de fum, cu ochii umflați ca cepele și roșii. După ce-l spusei, prin tâlmăciu, că sînt orfan și scopul ce-l urmăream, chemă pe un soldat, anume Nicanor, pe care-l avea ca vizitiu, și-l ordonă cu multă serioșitate să îngrijească de mine, să nu carecumva să-l scap din mînă, căci îl omoară în bătaie.

Acum iată-mă și vizitiu la Ruși! Dormiam în grajd cu soldatul pe fin și ne învăliam cu păături și mantale soldățești. Nu prea petreceam rău; și de spre ale nîncării încă o duceam bineșor, fiindcă ni aducea din sat, de la cvartir, bucate de post din destul (căci era postul Învierii). Cu toate că soldatul mă ținea din scurt, dar gîndul mieu era cum să scap, și nu așteptam decît să se facă timpul frumos și cald ca să pun în mișcare gîndurile și scopul mieu.

N'am putut însă rămînea, mai mult, fiindcă într'o zi am înțeles din niște semne și din vorbele ce spunea praporcicul soldatului că adecă gîndul lui era să mă ție până la plecarea lor în Rusia, și atunci să mă iea cu dînsul ca rob pentru totdeauna. Atunci am început a mă gîndi mai adînc și a-mi croi mereu la planuri, întrebuintînd toată agerimea minții, și apoi le luam în cercetare, și, după ce le cercetam, ele cădeau, unul după altul, ca fiind cu neputință. În cele din urmă am chibzuit unul, și am început a-l pune în lucrare, ca să nu rămîi nicî eî îndărăt cu moliciunea, ci să stric planurile muscălești de a lua robî așa parcă ar fi căzuți din cer.

Cînd mă gîndiam la robie, drept vă mărturisesc, mai bine alegeam biciul zbirului (dorobanțului) român, de care voiam să scap, învățînd carte Libertatea îmi sta înaintea totdeauna ca o arătare ce mă chema cu amîndouă minile. Soarta îmi punea toate piedecile închipuite și neînchipuite spre a-mi opri calea de a ajunge acolo. Voința mea însă îmi zicea: nu te lăsa, învinge toate piedecile și mergi drept la țintă. Fericirea cu atîta este mai dulce, cu cît e cîștigată prin mai multă muncă. Fericirea cîștigată pe degeaba nu mai este fericire ci vestirea nenorocirii, fiindcă acel ce nu știe cu ce preț se cîștigă, nu știe nicî păstra.

Ca să adorm privegherea soldatului Nicanor, care mă ținea foarte de scurt, încît nu mă lăsa singur nicî la trebuințele fi

reștii, mă arătam vesel, ca și când eram venit cu dînsii și cătam a merge iarăși cu dînsii. Mă arătam așa de nesimțitor, ca animalele; mîncam, beam apă și dormiam cu poftă; ascultam și îndepliniam ordinele ce mi se dau cu cea mai mare scumpătate, întocmai ca via. Cînd mă jucam cu băieții ce veniau în bătură la mine, mă puneau de mă luptam cu dînsii, și eu mai pe toți îi trîntiam, fiindcă eram zdravăn, iar soldații mă băteau pe spate rîzînd și-mi ziceau: bravo, clopeț, molodeț.

Izbutisem pe jumătate. Adusesem în stare pe Muscal să și închipuie că n'aveam gînd de fugă. Îmi rămînea să fac tot ce era cu putință ca să rămîi și singur, fără supravegherea soldatului, la oarecare trebî, sau în grajd, la culcare.

Seara, se adunau la culme, care era tot într'o curte. soldații, cu femei și chiar cu fete; făceau ca un fel de șezătoare, și acolo beau și petreceau până către miezul nopții. Eu luam parte la aceste petreceri, și îndeamnă pe Nicanor la bătură. Apoi, prefăcîndu-mă că mi-e somn, mă culcam într'un colț, până isprăviau ei, și apoi mă duceam cu dînsul la grajd de dormiam rămășița nopții.

Într'una din seri, pe cînd vedeam că se înfierbîntă la bătură, mă dau pe lîngă soldat și-i zic: Batiușcă Nicanor, lasă-mă să mă duc în grajd să mă culc. El a mers împreună cu mine, m'a învelit bine și s'a culcat și el. Eu știam că gîndul lui era la bătură, și m'am făcut că dorm, începînd a sforăi. Cum a văzut el că dorm dus, s'a sculat, a încuiat grajdul, luînd cheia la dînsul, și n'a venit decît a doua zi. Eu m'am prefăcut că nu știu nici cînd s'a dus nici cînd s'a întors.

Am urmat astfel cîțva timp, bîgînd de seamă că el se asigură și mai mult că n'am gînd să fug. Într'o noapte, fiind el foarte beat, a adormit îndată. Cu toate acestea avusese grijă să închidă grajdul și cheia o pusese supt căpătîi. Eu mă scol și merg în virtul degetelor ca mița spre șoarece, mă urc pe iesle, de acolo pe perețele grajdului, care era de scînduri de fag, mă las pe supt streășină binișor afară în grădină, pe o movilă mare de zăpadă, ce era viscolită acolo și înghețată tun, apoi mă dau de-a rostogolul la vale. De și mă aflam în grădină îmi bătea inima de frică să nu mă prindă patrula de soldați, care umbla toată noaptea pe uliți. Ca să scap de o înfrîntare cu acești neprieteni, am început a sări gardurile și a

trece din grădină în grădină, fiindcă pe atunci casele erau foarte rare, neașezate la linie, și grădinile foarte mari. Mergeam încet pe zăpada înghețată, ca să nu mă simtă nici cîinii. Și am ieșit din sat.

Mă bucuram că întăiul pas s'a făcut și a ieșit bine. Am luat-o la fugă, și, cînd se crăpa de ziuă, eram într'un zăvoiu pe malul rîului Moldova. Frica mea era să nu mă simtă soldații, să se iea după mine și să mă prindă. Cu tot frigul ce era, eu înădușisem fugind de frică. Aici mă oprii și mă odihniu puțin, apoi mă gîndiiu încotro să fug. Spre munți nu se putea, căci toate satele erau pline de oștire; spre mănăstirea Neamțului iar nu se putea, din aceeași pricină. Trebuia deci să trec rîul. Să făcuse ziuă.

Această apă curge împărțită în mai multe ramuri, pe unele locuri în cîte cinci și șase brațe. Mă desbrac de cioareci, îmi scot opincile și, cu toate că era gîrla foarte rece, am trecut printr'nsa de-a dreptul. Mergînd mai înainte pe prund, am trecut și al doilea braț; ajungînd la al treilea braț, n'aveam curaj, fiindcă era foarte răpede și mai adîncă, încît rostogolia la vale bolovanii ce-i întîlnia în cale și aducea sloi de gheață. De nevoie însă, am intrat în apă înaintînd până la mijloc, unde mă împiedec de un bolovan și cad în apă. Cînd am văzut că mă duce apa la vale, mi-am pierdut tot cumpătul: n'aveam putere să mă scol în sus, și apoi eram și înghețat de frig. Mă speriasem că mă înec. Dacă izbutiam să mă ridic, cădeam iarăși, neputîndu-mă ținea împotriva apei. În sfîrșit, luptîndu-mă, abia-abia dădu Dumnezeu să ies iarăși la mal, ca la două sîte de stîngenii mai la vale de locul de unde intrasem, dar cu multă greutate.

Starea mea devenia din ce în ce mai rea. Îmi pierdusem curajul de a mai trece prin apă și, cu toate acestea, trebuia să trec, dacă vream să merg înainte ori înapoi. Pe lîngă acestea, frigul mă răzbise Alergam în sus și în jos pe prund, cu gînd să mă încălzesc. Neavînd nicîo putere, niciun ajutor de nicăiri, mă adresam cu rugămintă la tot ce vedeam cu ochii și la ce nu puteam vedea. Ah, Dumnezeule, ziceam, nu mă lăsa să mă prăpădesc; dă-mi ajutorul tău ceresc, ca să pot să mi împlinesc dorința de a învăța carte! Ah, cerule, tu singur ești care mă privești, ție mă rog fierbinte, milostivește-te asupra-mi

și învață-mă ce să fac în momentul de față? Ah, văzduhule, și la tine îmi arunc privirea cu adâncile mele plîngerî și te rog milostivește-te asupra-mi de mai rărește norii din drumul razelor soarelui, ca să poată el să străbată până la mine și să-mi mai prelungească viața măcar cu cîteva momente! Ah, soare, tu, ceta ce dai viață întregii lumi, și ție mă rog fierbinte, milostivește-te asupra-mi, fi tu mai milostiv asupra unei ființe cu totul lipsită de mijloacele de viață. Trimete strălucirea razelor tale, cu acel sfînt mijloc cu care întreții viața tuturor viețuitoarelor din lume, și mai prelungește pe a mea măcar cît de puțin.

Toate acestea nu m'aū ajutat cu nimic, așteptam dintr'o clipă într'alta despărțirea sufletului de corp. În cele din urmă, văzînd că nici nu mor mai cîrînd, să scap odată pentru totdeauna, nici nu puteam a mă încălzi sau scăpa de acea nenorocire, și că acest zăvoiū este surd la plîngerile mele, căci nu-mi dă niciun ajutor, mă hotărîsem să trec cele trei girle despre malul drept înapoi, fiindcă tot eram eū jumătate mort, de oare ce începuseră a îngheța hainele pe mine și apoi eram nevoit să ies din acel ostrov.

Am trecut apa înnot, dar ce fel de înnot? Mai mult pe fundul apei, și băusem la apă până mă făcusem tobă, pe cînd mie îmi chiorăia mațele de foame. M'am desbrăcat de haine și le-am pus să se usuce la soare, după ce le am stors, fiindcă se udaseră, iar eū alergam prin prejuri, tremurînd și cu dinții clănțănînd, de era să-mi mușc limba. În desperarea mea, învuiam natura pentru toate relele venite asupra capului mieu. Cu toate că alergam neconținut, nu puteam să mă încălzesc. Căutam hainele, dar acestea, în loc să se usuce, înghețaseră, fiindcă, de și era soare, bătea însă un vînt rece de-ți îngheța ficații. În sffrșit, mă îmbrac și o ieaū în sus pe malul apei, cu gîndul că poate să găsesc vre-un mijloc să trec. La o depărtare ca de o jumătate de poștă am dat peste două luntri mari, legate una de alta. Doi oameni erau orînduiți înnadins spre a trece pe călători cu plată, fiindcă în partea locului apa era strînsă toată la matcă. Ei, după rugăciunile ce le-am făcut ca să mă treacă dincolo, mă întrebă de răvaș de drum. Li spu-seiū de unde vin și unde mă duc.

— Am rătăcit drumul, li ziseiū, și am întîlnit în cale niște

grile pe care credeam că le voi putea trece pe gheață; însă aceasta fiind slabă, s'a rupt cu mine, am căzut în apă și cît p'aci era să-mi pierd și viața împreună cu biletul de drum, care s'a și prăpădit. Ca să vă încredințați de adevărul celor ce vă spun, vedeți-mi hăinișoarele de pe mine, care sînt încă ude. Eu nu caut că mi-am pierdut biletul, ci mulțămesc lui Dumnezeu că mi a scăpat viața.

Apoi i-am rugat cum am știut mai bine, li-am adus aminte că sînt creștinii, li-am arătat că sînt orfan și că, prin urmare, n'am bani, căci li-aș da cu plăcere. Li-am mai spus că, făcîndu-mi binele acesta, am să-i pun la pomelnicul meu în toată viața și am să mă rog lui Dumnezeu pentru sănătatea lor. Dar la toate rugăciunile mele, ei îmi răspunseră că nu pot să mă treacă fără răvaș de drum, fiindcă au porunci strașnice întru aceasta, ci mă trimeteau înapoi la popa Alexe, să-mi dea alt bilet¹. Ei îmi ziceau:

— Noi cunoaștem pe preotul Alexe; el este un om de ispravă; arată-i cele ce ți s'a întîmplat, și credem că ți va da un alt bilet. Dacă ni veți arăta un asemenea bilet, te vom trece apa cu dragă inimă și fără să plătești; altfel n'avem ce-ți face. Noi avem garanție depusă, ca să nu trecem oamenii fără răvaș de drum, și sîntem răspunzători.

Nu-mi venia să plec de acolo; mă tot învîrtiam prin prejurul lor ca doar voi izbuti să trec apa.

În timpul acesta, o companie de soldați ruși sosesc pe jos de la Fălticeni, dinspre partea cealaltă a apei, cu o sumă de cară care mergeau la satul Boroaia². Cum au ajuns la malul apei, dădură drumul carălor spre a se întoarce, iar ei, de pe mal, au început să strige: «El mo! Moldovan, paidi suda!»

Luntrașii se grăbiră a merge să treacă oștirea împărătească, care avea răvașul de drum în vârful baionetelor și care, la orice întrebări, răspundea prin ghionturi.

La întăia trecere, douăzeci și cinci de soldați ocupară luntrile. Din parte-mi, eu văzînd că cu rugăciunile nu o scot la cale, am crezut de cuviință să întrebuițez toată dibăcia de

¹ Popa Alexe era acela de la care fugisem, fără voia lui, și acum nu mai puteam să mă duc la el. Ceia ce spuneam de răvaș, era un fel de violenție ce întrebuițam, spre a putea trece riul.

² De unde fugisem eu, scăpînd din mina soldatului.

care puteam fi vrednic, numai să-mi împlinesc dorința. Din partea aceasta luntrile plecau goale, și, fiindcă trebuia să le tragă de funii la deal, ca să le dea în apă, pentru că gîrla era foarte răpede și nu se putea trece drept, eu m'am făcut că li dau ajutor, dar, de drept, pîndiam clipa cînd mi-o veni bine spre a mă arunca în luntre. Trecură cîteva rînduri de soldați cari ardeau de nerăbdarea de a trece mai iute și cărora li se tot părea că luntrașii nu umblă cu destulă iuțeală. Bieții oameni, văzîndu-se suduiți de Muscali, li părea bine și de micul mieu ajutor, și astfel nu se mai preocupați de altceva decît de a scăpa de necuviințele celor ce veniseră pentru negoț împărătesc.

Planul meu era făcut. Și, după ce traserăm la funie pe margene spre a aduce luntrile în susul apei, cînd trebuia să li dea drumul spre mîtcă, m'am agățat de virful unei luntri, și am sărit într'însa, de și am dat oarecum și prin apă. Odată intrat în luntre pentru a trece, nu mai era cu putință a întoarce luntrile înapoi, din pricina răpeziciunii rîului. Ca să mă dea în apă, li era teamă că mă înnece. În sfîrșit, fără voia lor, fură nevoiți a mă trece dincolo, unde, dacă am ajuns, am sărit pe mal, și astfel am scăpat, cu voia lui Dumnezeu și ajutat de mai multe împrejurări, precum veți vedea.

Odată pe mal, luntrașii se luară după mine. Soldații li tot strigau : « scari Moldovan » ; dar oamenii nu luașă s'ama la ce tot spuneau Muscalii, fiindcă nu li înțelegeau limba. Lor li se păru cu greu că nu li se da ascultare, și, crezînd că oamenii se zbeguesc cu mine, pentru că eu fugiam printre dînșii și li spuneam cîte o vorbă din cele ce învățasem și eu, luară pe bieții luntrași la trei parale și, după ce li dădură cîte o mică lovitură rusească, îi puseră cu sila să-i treacă dincolo. Asta așteptam și eu. Apoi o luai rău spre cîmp și, de ce mă depărtam, de ce îndesiam pașii, până ce am început să alerg cît mi luașă picioarele. Aveam însă grijă a mă uita din cînd în cînd înapoi, spre a mă asigura dacă nu se va fi luat cineva după mine.

M'am depărtat binișor, încît nu-mi mai era teamă că o să mă vadă vre-un om de la marginea apei. În sfîrșit, către seară, am ajuns la un han. Am tras acolo și am rugat pe hangiu să mă lase a petrece noaptea, spunîndu-i că n'am părinți, fiindcă mama nu de mult a murit la un sat pe care nici eu nu mai

știu cum l-am numit și că merg la un alt sat, unde am un unchiu.

M'a crezut hangiul, m'a primit, ba mi-a dat și de mâncare. A doua zi, după ce i-am mulțumit, am pornit iarăși la drum. Apoi, ca să scap de afurisitul de bilet de drum, mi-am făcut un plan, cu care am izbutit. Pe unde vedeam că merge drumul prin vre-un sat, abăteam de departe pe cîmpie și ocoliam satul, și, dacă din întîmplare, mă întîlniam cu cite un om, apucam înaintea de-l întrebam până a nu mă apuca de răvaș:

— E! bădiță, îi ziceam,—nu cumva ai văzut'o vacă cu semnele acestea: cudalbă și cu un corn din dreapta frînt, că o căutam de vre-o trei, patru zile: nu ni-a mai rămas niciun loc necăutat. Tată mieu într'o parte, mamă mea într'alta, și eu în altă parte, și nu putem să l dăm de urmă nici de cum, parcă ar fi intrat în pămînt de vie.

— N'am văzut, băiete, îmi răspundea omul.

Cu astfel de întrebări, născocite anume, am scăpat de nu m'aū întreat de bilet de drum, crezîndu-mă de prin vecinătate.

— Dar dacă te întreba din ce sat ești?

— Mă pregătiam de mai înainte, cercetînd despre numele satelor, și, astfel, făcîndu-mă a căuta vite pierdute, am scăpat și chiar prin străji, cărora li spuneam că sînt din cutare sau cutare sat ce cădea prin vecinătate. Alte ori iară, ca să se încredințeze că în adevăr căutam vite, mă duceam în spre cite o vită ce vedeam pe cîmp, ca și cum aș fi sămuit-o.

Cînd se întîmpla să văd vre-o moară, îmi făceam drum în spre dînsa și, dacă se întîmpla să mă întrebe cineva ceva, eu îi spuneam că de citeva zile a dus tată mieu un tăbăltuc (tăgîrță) de popușoiu să macine, și acum m'a trimes pe mine să văd de nu voiū putea căpăta rînd să o macin.

Și astfel, cu multe și felurite asemenea neadevăruri, ce mă învăța nevoia la toată împrejurarea, am scăpat de la multe sate pe unde îmi cereaū bilet de drum, până ce ieșiam iar la cîmp întins; seara însă nu trăgeam pe la sate, ci pe la cite o cîrciumă pe drum, și, dacă nu dădeam peste cîrciume, îmi căutam cite un adăpost prin tufe, unde mîneam peste noapte. Puteam să fac aceasta, fiindcă mă depărtasem de munți, și apoi și timpul se mai îndulcise, ca primăvara. Cu cît înaintam, cu atîta și bănuiala de ciumă lipsia, străjile se răriaū și oștirea lipsia cu desăvîrșire.

Acestea toate, cite vi le spuseiū, le-am suferit in timp de un an, de cînd lipsesc dintre d-voastră, de și nu sînt mai mare de 14 ani. Mulțămesc lui Dumnezeu că m'a adus sănătos și că vă găsesc iarăși sănătoși.

— Ei, copiii miei, zise preotul, îndreptîndu-se către fiul lui și către toți cîți se adunaseră acolo spre a asculta întîmplările Mateiescului, vedeți cît de protivnică este soarta acestui copil. La dînsul se pot prea bine alipi zisele Evangheliei: *Pierdut a fost și s'a aflat. — Mort a fost și a înviat. — Credința lui l-a mîntuit: va merge in pace.*

Cu toate schimbările aspre ce le încearcă, fapta lui cea vrednică de imitat îl va face să ajungă la scop: fiindcă este o frumoasă dorință aceea de a învăța carte, și a ști carte va să zică a putea vorbi cu însuși Dumnezeu.

Să știți că, ori de cite ori vă veți pune în gînd a face ceva bun și plăcut lui Dumnezeu, să nu vă descurajați cînd vă veți vedea împiedecați de răutatea oamenilor, ci, avînd credință numai cît un grăunte de muștar, veți zice munților să se miște din loc, și așa va fi, precum a zis Mîntuitorul nostru Isus Hristos.

După ce mă mai îmbrățișară cei de față încă o dată, ne-am despărțit, și eu rămăseiū cu tata. Patru zile de odihnă au fost destul ca să capăt puterile pierdute, apoi m'am dus la popa cu rugăminte să mă primească în slujba lui și să mă învețe carte.

De aici îndată am început cu plugul. Eu mînam boii; preotul din cînd în cînd mă încînta cu felurite făgăduieli zicîndu-mi că, dacă voiū șede la dînsul pe vară, apoi la viitoarea iarnă mă va da la școală cu băieții săi, adăugîndu-mi că voiește a-mi face și un bine ca să-l pomenesc. Eu deoamdată l-am crezut, de și l bănuiam că minte ca și mai înainte, dar, cînd mă aduceam aminte de cele ce pătimisem în călătoria ce o făcusem, nu mai aveam curaj să plec iar în lume, și, lipsindu-mi orice nădejde din altă parte, credeam că poate tot la acest preot voiū izbuti a învăța puțină carte. În sfîrșit, mînînd o săptămînă boii la plug, în Sîmbăta Învierii seara am venit acasă cu plugul. Așteptam cu nerăbdare ziua Învierii Domnului spre a mă duce la biserică și a mă odihni și eu ca fiecare creștin, cel puțin în această zi; dar în zădar au fost toate, căci a doua

zi, cînd preotul a plecat la biserică, pe mine m'a trimes cu boii în luncă să-î pasc, că isprăvisese fiinl.

În timpul pe cînd mă aflam cu boii în luncă, fiind izbit de-un gînd năprasnic, căzuii într'o adîncă cugetare. Ziceam: O! Dumnezeule, ce soartă ticăloasă mi-ai dat!.. Și la o zi ca aceasta, o zi atît de mare și sfîntă, o zi ce se numește Învierea lui Isus Hristos, în această zi mare a creștinilor, cînd ieia parte la bucurie și veselire fiecă sărac, și chiar osînditul, cînd razele soarelui cu bucurie străbat prin toate unghiurile întunerecului, pînă în ocne și temnițe, pentru omorîtorii, spărgătorii de case, tălharii și jăfuitorii, cari toți se împărtășesc, fiecare la rîndul său, de bucurie și toți gustă din păharul serbătorii, m'am găsit eu singurul creștin care să nu se bucure și el măcar cît de puțin. M'aș duce și eu la o biserică, să mă împărtășesc cel puțin cu ascultarea Sfintei Liturghii, dacă nu merit ca altfel să mă mîngiui și eu.

Petrecuii cu asemenea gînduri pînă la 7 ceasuri, apoi m'am dus cu boii acasă (așa aveam poruncă de la preot). Cînd ajunsei, găsiu numai pe preoteasa singură, căci preotul era dus la circumă (precum îi era obiceiul: să bea toată ziua cu sătenii). Atunci iar nu puțină mîhnire m'a cuprins, cînd auziiu pe preoteasa zicîndu mi: «Vasile, vino să-ți dau anaforă, dacă n'ai mîncat nimic pînă acum, pe urmă să-ți dau pască, cozonaci, ouă roșii, bucate și gușă de curcan, să mînci, și în urmă să mai stai puțin acasă pînă îți voi da să te premenestii, apoi să te duci iar cu boii în luncă, pentru că așa a lăsat vorbă părintele, de vreme ce ticălosul de plugăriciu s'a dus la scrînciob (dulap). — «Ce ziceți, mamă preoteasă, să mă duc iar cu boii?» — Da, așa a zis părintele. — Fă bine de-mi dă mai întăiu o cămășuță să mă premenesc, și în urmă voi mînea. — «Să-ți dau.» — Apoi am primit o trenișoară de cămașă, și tot odată îi sărutăiu mîna, zicîndu-i: «Te las sănătoasă, mamă preoteasă, și te rog să mă ierți că poate voi fi greșit ceva, căci iar mă duc în lume, și, dacă voi mai avea zile și mă voi întoarce, atunci rog pe Dumnezeu să te găsească sănătoasă».

De aici se începe a doua călătorie, în care am petrecut patru luni și jumătate.

Am și plecat cu ochii înnecați în șiroaie de lacrimi.

— «A! Vasile, iar ți-au venit nebuniile! Unde te mai duci?»

Vino de mănincă întâiu și apoi te'î duce; vino de iea barem anaforă, căci astăzi e o zi mare: e ziua Paștelor, și nu se cade să te întristezi, că e păcat. Întoarce-te înapoi de mănincă și rămii să pleci mine.»

— «Nu mai vreați nici anaforă, nici mîncare, căci în ceasul acesta orice voiți mîncă, se face otravă în mine, cînd văd că n'am noroc pe această lume! Dacă nu mai mult, cel puțin ziua de azi, care este numai odată pe an, să nu pot fi slobod să mă rog și eu la sfînta biserică ca fiecare creștin, astăzi cînd chiar hoții și toți păcătoșii s'au liberat, numai pentru mine, sărmanul, libertate nu era? Se vede că pe mine Dumnezeu m'a uitat! Prin urmare plec iar încotro mă vor duce ochii! Ce-o fi, să fie! Dacă așa mi-a fost ursita, voiți trăi plîngîndu-mi mereu soarta.»

De multă mîhnire ce aveam, nici nu m'am mai dus pe la tată-mieș, ci mi-am luat drumul de-a dreptul spre Iași. Îmi pusesem în gînd să mai încerc și în partea aceea, căci spre munte fusesem. Îmi ziceam: Ah, Dumnezeule, la cîte suferințe m'am supus, încît de multe ori nenorocirile m'au adus până aproape de cel din urmă moment, privindu-mi moartea cu ochii. Și toate aceste grozave suferințe nu se vor mai sfîrși oare niciodată? Oare atît de multe nenorociri trebuie să le sufăr eu pentru dragostea ce am de a învăța să cetesc și să scriu, spre a putea să scap, cînd voiți fi mare de atîtea nevoi și de munca boierescului? O să mă duc în lume, oriunde-mi vor vedea ochii! Ori că mă voiți prăpădi, ori că mă va îndrepta Cerul la vre-un om mai al lui Dumnezeu, care va fi poate mai milostiv cu un sărman ca mine, iar, dacă, din potrivă, nu voiți avea nici atuncî noroc, voiți primi mai bine să mor decît să mai trăiesc în suferințe și supt împilarea tiranilor de până acum.

În sfîrșit, tot gîndindu-mă la acestea, ajunsei la rîul Siretiș. Acolo era un pod pe vase. Mă îndreptai către podar, care mă cunoștea că sînt de la preot, și-î zisei: «Bădișă cutare, m'a trimis părintele Ion din satul Heciș la tîrg, la Lespezi, ca să spun d-lui psalt să vină de sfintele serbători la Sfîntia Sa acasă spre a petrece cu toții, și vă roagă și pe d-voastră să mă treceți apa Siretișului, și înapoi și înapoi, cînd mă voiți întoarce.»

Podariș, crezîndu-mă, m'au trecut. De aici mi-am luat

drumul pe marginea aceluî tîrg, cam prin mahalale, întrebînd pe cîte un om să-mî arăte drumul, şi, după lămuririle ce-mî dădură, plecăiū pe drumul ce mergea la Tîrgu-Frumos. Am trecut dealuri, păduri şi am ajuns pe o cîmpie, cam pe o coastă, în marginea unei păduri. Aici întîmpinăiū un cioban cu o turmă de oi. Mă întrebă :

— «De unde vii şi unde mergi, băiete?»

— «Viū de la satul Heciū», am răspuns eū, «sînt orfan de părinţi, şi voiesc să merg la tîrgul Podul-Iloait, auzind că acolo se află o şcoală domnească, în care învaţă copiii orfanii fără plată, şi, fiindcă am mare plăcere să învăţ măcar cît de puţină carte, m'am hotărît să mă duc până acolo, dacă voiū putea pătrunde.»

— «Dar ai răvaş de drum?», mă întrebă ciobanul.

— «N'am, căci cine era să-mî dea mie răvaş? Şi nici că mi-a trecut prin minte că poate să mă oprească cineva, şi ce răū aş putea face eū?»

— «Ei! cum te vād eū, tu nu eşti om bun, dacă ai avut curaj să pleci la un drum aşa de depărtat fără răvaş de drum; mi-ai căzut în ghieră, nu mai eşti slobod până nu-mi vei spune drept unde te duci.»

Eū, deocamdată, o sfeclisem, mă gîndiam ce să mă fac, ce să mai spun, să pot scăpa de această nouă pacoste. Întăiū i-am arătat adevărul şi nu m'a crezut, acum o să-i spun o minciună.

— «Ei! bădişă acum să-ţi spun drept: vreaū să merg la Tîrgul-Frumos, unde am rude.»

— «Acum mai răū te-ai incurcat! Vezi că eū te-am cunoscut foarte bine că eşti un mare tălhar. Vezi că, de ai fi fost drept sau un băiat cinstit, atunci mi-ai fi spus tot într'un fel, adecă: te duci numai la un loc. Prin urmare nu mai eşti liber să mergi mai departe, ci am să te daū pe mîna vornicului său a căpeteniei satului, să te cerceteze şi, dacă te vor găsi drept, atunci te vor liberă, căci pe mine nu mă mai priveşte.»

Auzind acestea din gura ciobanului şi nemaî rămînîndu-mî nicio singură scînteie de nădejde, cu ochii innecaţi în lacrimi, ziceam: «Bădişă, te rog, pentru Dumnezeuū, nu-ţi mai face păcat cu mine, căci mă vezi în ce nenorocire mă aflu; nu mai veni

și dumneata să mă aruncî la o mai mare prăpastie, căci îmi ajunge cît sînt de urgisit de nemiloasa-mî soartă. Fie-ți milă de mine, lasă-mă la păcatele mele. Liberează-mă, să mă duc să-mî văd de sărăcie. Uită te la mine și privește-mă cu de-amă-nuntul, și vei vedea că înfățișarea mea nu samănă altfel decît a unui biet orfan ! Îți mai mărturisesc în frica lui Dumnezeu să mă crezi că-ți spun adevărul, că astăzi e o zi mare, o zi de praznic și singură într'un an și care se numește Învierea Mintuitorului Isus Hristos, care a scos lumea din întunec, rupînd lanțurile Iadului. Astăzi aî înviat morții din groapă, astăzi s'a deschis cerul cu zîmbet de bucurie asupra lumii întregi, dar pentru mine, nenorocitul, este o zi cu totul tristă și întunecată. Apoi, de ești creștin, bădiță, crede-mă că astăzi, de și e o zi așa de mare, nici anaforă n'am luat în gură : așa m'aî adus împrejurările, încît aș dori bucuros moartea, n'aș mai vrea o viață atît de amărită. Și, pe lîngă toate astea, mai vii și dumneata să-mî înmulțești suferințele, în loc să-mî întinzi o mîină de ajutor și o bucațică de mămăligă, cu care să-mî potolesc foamea. Și, acestea făcîndu le, și-ar fi neprețuite înaintea cerului. Mă vezi doar că nici picioarele nu mă mai țin și ochii îmi sînt pohăiți de foame ce mi-e. În sfîrșit, să zicem că, chiar așa să fiu, cum zici dumneata, adecă sînt tîlhar. După mine, cred că n'aî cădea supt nicio răspundere față de nimeni ; aceasta o zic, și cred că nici dumneata, dacă vei avea bunăvoință, nu o poți tăgădui, dacă ești drept. Gîndește-te, bădiță, că nu ești însărcinat de către căpetenia satului să cercetezi călătorii cari aî răvaș, și, cari n'aî, să-i înaintezi la căpetenia satului ; aceasta o faci numai din voința dumitale. Singur și-aî luat sarcina de a prinde pe toți tîlharii din lume, cum zici dumneata : mult mai bine aî face, dacă și aî vedea numai de oile dumitale. Aî face o faptă de creștin, dacă mi-aî înlesni calea prin povățuirii frumoase sau pîind orice-ți va sta în putință. Ei, bădiță, cite nu și s'aî întîmplat și dumitale, și cred că vei fi auzit ce ni poruncește Sfînta Scriptură, care zice să ajutăm pe cei săraci, pe cei flămînzî și pe călătorii fără mijloace.»

— «Am auzit de toate pe care mi le spui, dar n'am auzit nicăiri că trebuie să ajut pe tîlharii.»

— «Ei bine, dacă le-aî auzit, nu mai rămîne decît să aî cre-

dință în ele și să le îndeplinești. Prin urmare nu mă mai împiedeca din drum, te rog liberează-mă, căci eu nu sînt tîlhar și nici întățișarea mea cred că nu arată că pot fi bănuț de tîlhar. Lasă mă dar să mă duc unde mă va îndrepta Dumnezeu, căci nu mai pot răbda de foame »

Dar toate rugăciunile și stăruințele mele n'au fost ascultate de acest om fără milă. Nu mai știam ce să fac, căci dînsul nu vrea cu niciun chip să mă libereze, ci mă ținea din scurt pe lîngă dînsul, împrejurul oilor. Pe acolo șerpuia un șanț făcut din scurgerea apelor de ploaie. Ciobanul se răzîmase pe ciomag, șezînd cu picioarele depărtate unul de altul pe malul aceluși șanț tot mereu muștrîndu-mă, și îmi zicea că sînt tîlhar. În cele din urmă am îngenunchiat înaintea lui, mă rugam, plîngînd, sărutîndu-î și opincile, că doară s'o milostivi cu mine și mă va liberă.

— «Nu se poate, nu vreau să te liberez», răspundea el, și mă tot lovia cu bîta în spinare, zicînd: «Ce tot te milogești în zădar, că nu poți să mă înșeli pe mine cu lingușirile tale tîlhărești?» În sfîrșit, uitasem toate, nu mai știam ce să fac. Îmi veni un gînd, dar era foarte primejdios. Îmi ziceam: orî voiî ieși din mîna acestui dușman, orî vreau moartea spre a scăpa pentru totdeauna de această viață nenorocită. În acest scop, îmi făcusem un plan, dar care era greu de împlinit, căci tot mai plăcută-mî era privirea strălucirii razelor soarelui în această viață. Cugetam cîte odată să fug, dar n'aveam curaj, fiindcă-mî era teamă cu ciobanul să nu arunce cu ciomagul după mine, rupîndu-mî picioarele. În sfîrșit, nu-mî venia bine, dar, tot plimbîndu mă pe d'înapoia lui cu un bețișor în mînă, mă rugam, din cînd în cînd, să mă libereze, și, plîngîndu-mî nenorocirile mă gîndiam la planul hotărît, pîndînd momentul prielnic spre a-l îndeplini.

Ciobanul ședea, precum era obișnuit, răzîmat de ciomag cu o suțioară, iar cu o mînă își sprijinia obrazul; stătea în așa fel de parcă ar fi fost pe gînduri. Îmi ziseî: acum e ceasul: orî să scap, orî să mă prăpădească ciobanul. Îmi ridic ochii la cer: «Doamne, Dumnezeule, în mîinile tale îmi stă toată nădejdea. Orî mor, orî scap.» (Ciobanul nici nu- visa de planul mieî.) În sfîrșit, m'am hotărît a-l îndeplini, fie ce o fi. Mă apropiî de el și, cum stătea cu fața privind în spre oi, îmi luăî inima

'n dinți și-I dăduiū două lovituri zdrăvene, cu lemnul ce-l aveam în mână, peste fluierul piciorului drept, după care îndată căzu la pământ, cu ciomag cu tot, ținându și cu mînile amîndouă furloiu (fluierul). În acest timp l-am auzit vătîndu-se și zicînd: «aoleo! aoleo! aoleo!, m'a! mîncat fript, tîlharule!». Dar eū, în ceasul acela, n'aveam timp de pierdut, ca să ascult ce spunea el, ci am luat-o la fugă prin tufe, prin șanțuri, pe cîmpii, pe unde vedeam cu ochii, până ce am intrat într'o pădure, prin care, rătăcind cîtva timp, am ieșit într'un sat, Hărmănești.

Era către seară. Vream să mă abat la vre-o casă ca să cer ceva de mîncare, dar îmi era teamă ca nu cumva să vie cioabanul cu pricina, căci de m'ar fi prins, nu mă mai așteptam la niciun bine. În cele din urmă, m'am hotărît să nu rămîn. Foame, nefoame, n'aveam timp prielnic. M'am abătut la o casă de am întreat de drum, și, arătîndu-mi-se, am plecat pe marginea satului și am ajuns în dreptul unei circiume cu scrînciob (leagăn, dulap). Aici era adunată multă lume: bărbați, femei de toate vrîstele, îmbrăcați în haine de serbătoare. Cei tineri jucaū la horă, în mijlocul căreia cîntăū lăutarii cu vioara. Gospodarii erau adunați în cete împrejurul meselor, unde beaū și mîncăū, iar copiii de vrîsta mea stăteaū și ei adunați în pîlcuri, ciocnind ouă roșii. În sfîrșit toată lumea se afla într'o veselie neșpusă. Numai eū singur mă aflam trist! Mergeam plîngîndu-mi soarta nemiloasă cu mine. «Ah Dumnezeule, tu, părintele milostiv și îndurător al orfanilor, întoarce-ți privirea asupra mea, nu trece cu vederea adîncă rugăciune ce-ți fac din inimă ca unui atotputernic și îndurător cu cei ce alea gă la ajutorul Tău; aruncă o scînteie de lumină asupra mea. În ceasul acesta, și mă îndreaptă la un adevărat creștin, care n'a călcat niciodată poruncile Tale, unde să pot găsi o adăpostire, spre a putea lua și eū parte la bucuria ce simte toată lumea în această zi mare a Învierii Mîntuitorului nostru Isus Hristos.»

Mergeam mai mult în fugă, căci se înnoptase și nu știam unde mă duce acel drum. Peste puțin timp, am ajuns într'un sat ce se numia Ruginoasa. Cînd am intrat în sat, am întîlnit o bătrînă care mergea cu niște donițe la-o fîntînă. Mă înfățișez ei și i zic: «Mamă bătrînă, te rog din inimă să-ți faci pomană cu mine, să mă găzduiești în astă noapte în casa dumitale, căci sînt atît de ostenit,

că abia mă mai țin picioarele și, afară de asta, până în acest ceas nici anatoră n'am luat în gura mea. «Cu multă plăcere», zise bătrîna, apoi, ducîndu-mă acasă, îmi dădu mîncare : pască, ouă roșii și brînză. După ce am mîncat, i-am mulțămît și m'am culcat pe un cuptor. Dimineata, m'am sculat, m'am spălat și mi-am făcut rugăciunea. În acest timp, teciorii bătrînei m'au întreat :

— «De unde vii și unde vrei să mergi, băiete?»

— «Bădiță, eu sînt orfan de părinți. Tărina răposatei mele mame se află chiar la biserica din acest sat, și, dacă știam că întimplarea o să mă aducă pe aici, atunci aș fi întreat pe tată-mieș să-mi spună numele oamenilor la cari a murit mama. Eu sînt străin acum, n'am pe nimenea decît pe Dumnezeu în ajutor. Am plăcere de a învăța puțină carte, și, fiindcă nu aflu mijloace, mă duc la Podul Iloaii, căci am auzit că acolo este o școală domnească anume pentru a învăța carte pe copiii orfanii.»

— «N'am auzit de acea școală», zise bătrîna, «dar eu ți-aș zice că ai învăța mai cu înlesnire la vre-un preot, și, dacă ai primi de bun sfatul mieș, te-aș îndrepta la un cumătru al mieș, care e preot aici în sat.»

— «Prea bine; primesc cu plăcere sfatul dumitale, mamă bătrîna.»

— «Bine, băiete, să mergem la cumătrul.»

Apoi am plecat împreună și, ajungînd acolo, bătrîna-i zise : «Cumetre părinte, iată acest băiat orfan a venit aseară la mine, rugîndu-mă să-l primesc să doarmă. Pe urmă mi-a spus că ar vrea să învețe puțină carte, și eu i-am făgăduit să-l aduc la Sfinția Ta, crezînd că ți va fi de trebuință și-l vei primi să-ți slujească, și, printre picături de timp, să-l înveți carte.»

— «Bine ai făcut, cumătră»; zise preotul, apoi se îndreptă către mine și zise :

— «De unde ești, băiete?»

— «Cinstite părinte, sînt din satul Heciș, orfan de părinți, am mare tragere de inimă să învăț puțină carte și, neavînd mijloace, Dumnezeu m'a îndreptat la această bună bătrîna care m'a adus la Sfinția Ta, unde nădăduiesc că o să mă primești să rămîn. Pentru aceasta te rog călduros să ți faci pomană cu mine să mă primești, și făgăduiesc că voi slui cu multă credință și dreptate la orice-mi vei porunci.»

— «Bine», zise preotul, aruncându-și privirea la preoteasă și întrebînd-o: «ce zici, preoteasă, să-l primim?»

Preoteasa nu răspundea nici da, nici ba. Preotul o mai întrebă odată. Atunci preoteasa răspunse: «Nu cred eu pe dracul, măcar de-ar ținea focul ăsta în gură» (șezînd la foc, a luat cu cleștele un cărbune aprins și-l arăta preotului) Dar nu spunea nimic hotărît, ci tot îngîna vorba. Bătrîna stăruia mereu de preoteasă ca să mă primească. «Nu cred pe puiul de șerpe», răspundea preoteasa.

Biata bătrînă nu putea să înțeleagă care ar fi pricina de nu voiește să spună da sau nu, și tot îngîna vorba. Eu înțepeșem, șezînd în picioare la ușă, cu căciula subțioară și ascultînd la dîșii. În cele din urmă aui hotărît să nu mă primească.

— «N'am ce să-ți fac, cumătră dacă nu vrea preoteasa», zise popa. «Dar, băiatul, fiind fără părinți, să-l dăm la dascălul care învață chiar pe băieții mei, unde cred să-l primească. Acolo se poate folosi mai bine, căci dascălul se îndeletnicește numai cu învățătura copiilor.»

Mă și trimese cu un băiat al său la dascăl. Ajungînd acolo, l-am găsit pregătit să plece la scrînciob (leagăn) cu dascălița. Îmi ieau căciula din cap, li fac cîte o metanie la amîndoi și li sărut minile. Apoi trimese mulțămiri preotului pentru această facere de bine, iar mie îmi spuse să rămîn pe prispă pînă vor veni ei de la scrînciob.

După un ceas a venit dascălul de la scrînciob, mi-a dat de mîncare și pe urmă mă întrebă de unde sînt. I-am spus toată pătîmirea mea, iar el mi-a făgăduit că, dacă voiui fi cuminte și ascultător și supus, mă va învăța carte.

Aduceam apă, tăiam lemne și vedeam de-un cal, ducîndu-l la iarbă și la apă. Am șezut vre-o două săptămîni, vreme în care nu mi-a fost nici bine, nici rău. La învățatură, niciun spor. Într'una din zile, vine un vecin și mă cere dascălului să-l ajut la arat. Dascălul mi-a poruncit să mă duc la acest nelegiuit de Romîn, să-l ajut la arat. Ce-am avut de suferit la el, nu pot zugrăvi așa de bine în cuvinte. Nu puteam sta boii pe cîmp din pricina muștelor și fugiau înjugați cu plug cu tot tocmai în mijlocul unei păduri care era în apropierea curăturii. De năcaz, Romînul acesta nemilos își vărsa supărarea pe mine, tăbărînd, sălbatecul, ca ghionoaia pe puț, și mă

bătea până mă lăsa mai mult mort. Două săptămîni, cît am stat acolo, mi s'au părut cît douăzeci de ani. Apoi am venit acasă, unde am spus dascălului toate cîte le-am suferit de la acel țeran, rugîndu-l să nu mă mai dea la altcineva ca să mă pedepsească asemenea cu acesta. Mi-a făgăduit că nu mă mai dă la nimeni. M'a pus apoi la carte. Îmi dădea cîte o lecție la două-trei zile, cînd își aducea aminte de mine, căci mă duceam, ba la săpat porumb, ba vedeam de cal, ba eram vizitiu, ș. a.

Odată se ivește o neprevăzută întîmplare. Era pe la prînz. Dascălul avea obiceiul să pună băieții să se deprindă la scris un ceas pe fiecare zi. Pentru întăia oară m'a pus și pe mine. El se uita la toți, să vadă cum au scris și, la cîți găsia greșeli, mă chema pe mine de-îluam în spinare pe cîte unul, iar el li da de fiecare greșală cîte un gîrbaciū pe spinare.

Un băiat, pe care-l bătuse mai rău, de năcaz că-l ținusem bine în spinare, îi spune dascălului că și eu am greșit. La mine însă, erau toate greșite, căci fusesem pus pentru întăia oară. Dascălul strigă: «Măi Vasile, ia vină și tu încoace». Mă duc să-i arăt ce-am scris. Dascălul, cam zimbînd, a poruncit la un băiat să mă iea în spinare ca să-mi dea și mie douăsprezece gîrbace. Eu am ieșit binișor pe ușă, crezînd că-i glumă. Dar s'a supărat dascălul și mi-a făgăduit douăzeci și cinci de gîrbace. Auzînd așa, eu am ieșit afară pe poartă. Atunci s'a înfuriat rău dascălul, a pus băieții să mă prindă cu orice chip, jurînd să-mi dea o sută de gîrbace. Băieții neputîndu-mă prinde, a început să alerge dascălul după mine. Văzînd că nici băieții, nici el nu mă prinde, a pus miște Țiganii ce s'au întîmplat să fie cu corturile în calea noastră, făgăduindu-li o vadră cu vin dacă mă prind, iar mie numai trei sute de gîrbace. Dar nu li-a ajutat Dumnezeu să mă prindă. Am ajuns la o livadă boierească, împrejmuită cu un gard de mărăcinii, pe care l-am sărit, fără să mai bag de seamă înțepăturile și, călcînd prin iarba așa fel ca să nu se cunoască urmele, m'am ascuns supt o tufă de soc. Au venit Țiganii, au căutat, dar mi-a slujit norocul de n'au dat cu ochii de mine. Am rămas acolo până a doua zi noaptea, cînd ieșiiu binișor din grădină, căci mă răz-bise foamea. M'am tras pe supt gardurii, prin bălării, păhă am ajuns în preajma casei dascălului, și-i aud vorbind: «Ei! că n'o da dracul să puiū mîna pe dînsul, ca să-mi răzbun, — să

nu rămîn jurat!». Cînd auziam acestea, nu știam ce să mai fac, căci nu mai puteam de foame. Îmi ieau curajul și strig încetîșor pe stăpîna casei, un suflet bun de femeie, care mi-a adus ceva de mîncare. O rog, apoi, cu multă stăruință, să nu-l spuie dascălului că mă aflam pe-acolo, prin apropiere. Am stat eu pitit încă vre-o două zile, vreme în care mama Maria, în bunătatea ei, stăruia de dascăl să mă ierte, dar în zădar. Văzînd bătrîna că n'o scoate la capăt singură cu dascălul, a mers de-a adunat toți vecinii și cu toții au stăruit să mă ierte, căci sînt orfan și destul de pedepsit. Am început a plînge și a mă ruga și eu să nu mă gonească, fiind sătul de-atîta pribegie și rătăcire prin lume. Cu multă greutate, în urma stăruințelor tuturor, m'a iertat și m'a primit, începînd să robotesc prin curte, pe la trebî. Mă trimetea să pasc oile unei femei, cînd i se îmbăta sau se îmbolnăvia ciobanul.

Școala lui începuse a se desface, așa că nu-mi mai dădea lecții. Părinții nu mai voiau să-și trimeată copiii la școală, căci bătuse trei băieți așa de rău, de i-a dus cu pătura acasă, din care pricină l-au dat oamenii în judecată, căci au rămas îngroziți de această sălbătăcie a dascălului. Și s'a stîns școala.

Se vede lucrul că și-a fost pus și el în gînd să plece, căci într'una din zile-mi poruncește să înham calul la căruță. Pornim numai amîndoi de-acasă și oprim într'o pădure, cam la două ceasuri departe de sat. Îmi spune să desham calul și să-l pasc, iar el se culcă și doarme pînă în noaptea neagră. Cînd se scoală, înhămăm și o pornim înapoi spre sat; și oprim în apropierea casei. Întră prin dosul casei, iar mie îmi spune să fiu deștept că el se înapoiază în curînd. La un semn al lui, iese femeia cu care se vede că erau înțeleși, și nu știu ce vorbesc. Apoi ia încet calul cu căruța și o apropie de casă, o umple cu felurite lucruri: așternuturi, pînză și două oale mari cu unt, în vreme ce stăpîna casei și argatul ei dormiau. Tocmai tîrziu am aflat că tot ceia ce făceau ei era fără știrea mamei Maria și că ei de-acolo luau mai mult lucruri străine decît ale lor. N'aveam nicîo putere, căci îmi era stăpîn. După ce-au încărcat căruța cu vîrf, încît abia o mai putea trage, am pornit la drum, mergînd toată noaptea. Despre ziuă, găsim niște cai împiedecați pascînd pe marginea drumului. Dascălul oprește, se dă jos, prinde un cal mai bun și, înhămîndu-l, îmi poruncește

să mîn, căci acum sînt doi cai. Eū mai picuram, fiind obosit și neodihnit toată noaptea, dar dascălul mă lua la îmboldeală, lovindu-mă, amenințîndu-mă cu un briceag pe la spate. Cînd am văzut briceagul, mi-am zis că s'a apropiat sfîrșitul vieții mele.

Am gonit vre-o cîteva zile, de frică să nu ne ajungă din urmă cineva. După nenumărate bătăi pe care le-am primit pentru oboseala și neodihna mea, dă Dumnezeu și ajungem la un ceas din noapte într'un orașel numit Ștefănești, și tragem la hanul unei văduve, băgăm lucrurile într'o odaie, iar stăpînul mieu, dascălul, se încinge la chef. Eū am dat fin la cai, m'am urcat în căruță, am adormit și-am tras un somn fără visuri, căci mult mai eram ostenit.

Cum m'am sculat, dimineța, căutaiū să îngrijesc de cai și căruță, crezînd că o să plecăm, dar dascălul mieu abia se culcă. După ce se sculă, se așeză iar la chef cu hangița, ducîndu-l neîntrerupt vre o trei zile cu lăutarî. Multe cîntece lă-am ascultat și eū pe la uși, pe la ferestre.

Cît am stat acolo, mai vîndurăm din lucrurile luate cu noi; untul (eraū vre-o 35 de ocă) și pînzăria. Plecarăm, luînd-o pe malul Prutului, în sus, iar pe seară ajunserăm la un sat numit Săveni, unde dascălul mieu trase la niște prietenî ai săi. Aici stăturăm cîteva zile, unde el vîndu lucrurile ce-l rămăseseră de la Ștefănești. Tot aici vîndu calul, făcînd schimb cu cellalt pe o iapă de la niște Țiganî. O puse la căruță, făcu probă, și rămase mulțămît. Peste un ceas am plecat spre Botoșani. Iapa a mers o bucată de drum bine. De la un timp n'a voit să mai meargă cu niciun preț. Cade necazul tot pe mine, căci dascălul nu se-apropia de iapă, fiindu-i frică să nu-l lovească. O ieaū la bătaie, dar începe să arunce și să sară în două picioare, de parcă o lovise toate năbădăile. Un noroc orb m'a ferit, căci îmi rămîneau oasele supt picioarele ei. A rupt lăitrelle, hulubele, a sfărîmat chichița, în sfîrșit, a sfărîmat căruța cu totul.

Frică-mî era de iapă, dar mai frică de dascăl, care era amărît. Îmi așteptam moartea orî de la iapă, orî de la dascăl. Tot necazul și focul ce-l avea pe Țiganî, și l-a vărsat pe mine. Începu a mă trînti și a mă lovi cu pumnii și cu picioarele pănă m'a lăsat leșinat. Apoi începu să bată iapa; lasă iapa, mă

lua pe mine, până ce obosia; apoi ne lua din nou la bătaie. Aceasta fu ziua cea mai grozavă din viața mea. Nu cred să fie minte omenească în stare să zugrăvească chinul și suferința mea. Nu făceam altă nimic, decât plîngeam și mă tînguiam înaintea acestui tiran, și nu-mi puteam lămuri în mintea mea de copil dacă am pornit la drum cu un om său cu un fiu al necuratului. Din pricina chinurilor pe care le-am pățit, mi s'a părut ziua aceea atît de mare, încît credeam că nu mai înserează niciodată. Cu multă greutate am ajuns la Botoșani. Mergeam cu iapa de căpăstru, iar dascălul o mîna din căruță. Îl trăgeam ca pe ologi. Lumea ieșise și privea la noi ca la urs. Prin oraș, văzînd oamenii, case, iapa începuse a merge cîte puțin; pricepea că o să găzduim undeva. Am tras la un han, am descărcat bagajul într'o odaie, am dat în la afurisita de iapă, iar dascălul s'a pus la beție cu hangiul, căci își găsise sacul petecul. Eū, văzînd aceasta, m'am dus la căruță, mi-am făcut cruce, înălțînd o rugăciune fierbinte către Tatăl ceresc că mi-a scăpat viața în ziua care a rămas neștearsă în mintea mea, și apoi m'am culcat în căruță.

A doua zi de dimineață m'am dus la odaia unde dormea dascălul, să văd, poate poruncește ceva, căci, de, mi-era stăpîn. El, însă, dormia, beat ca un porc. Atunci îmi veni un gîad; să fug. Caut în desagi: găsiu 40 de ruble, 300 de sfanți și vre-o 10 galbeni. Aceștia erau banii bieteii mamei Maria, ce mai luase el pe lucrurile vîndute, pe unt, și ce-î mai rămăsese din ceia ce cheltuise pe la Ștefănești, Săveni, cu chefurile. Luaiu din banii aceia o rublă și șese sfanți. N'ași fi vrut să-mi încarc sufletul cu păcate, împărtășindu-mă cu banii acelei bătrîne văduve nevinovate jefuită, dar mă gîndiam să am de cheltuială pe drum până voi ajunge acasă la tată-mieū.

N'am pierdut vreme multă, de frică nu m'am abătut la nici o dugheană să-mi ieaū o bucată de pîne pentru drum, și-am luat-o la fugă prin oraș spre partea de Apus. Mergînd tot spre apusul Soarelui, am trecut o vale foarte prăpăstioasă și-apoi am intrat în codrii Botoșanilor. Umblam prin mijlocul pădurii căci mi-era frică să nu vie cineva după mine. Am mers până spre seară prin pădure și, de ce mergeam, de ce mă afundam mai mult în pustiū și prăpastie. Nu vedeam nici măcar urmă de om său de alte dobitoace. Cinci zile nu s'a arătat lumina

soarelui, din care pricină am rătăcit prin această pustietate. Umblam în sus și 'n jos și tot pe loc stăteam. Obosisem umblind în zădar și mă sfârșisem de foame; nu mai puteam nici să merg și-mi pierdusem orice nădejde că voi scăpa de pustiū. Ziua mă rugam neîncetat lui Dumnezeu să mă aibă în paza sa. Dar acum se lăsase noaptea neagră și închise pădurea ca într'un mormînt, iar eū nici nu mai răsufiam de frică să nu mă audă vre-o fiară sălbatecă. Am căzut fără voie în genunchi și-am început a mă ruga în taină: O! Dumnezeule prea înalt și atotputernic, iată-mă în genunchi înaintea Ta, pe Tine te chem! O, Tu care din sînul întunerecului ai scos soarele ca o scinteie strălucitoare, luminează întunecatul mieū suflet și aruncă-I o rază a nemărginitei Tale înțelepciuni. În sînul Tău caut scăparea și la Tine alerg după mîngîiere. Ființa mea se află în desăvîrșit întunec. Milostivește-Te, Părinte prea drept, și trimete sufletului mieū o rază de lumină și de mîngîiere în această îndoită noapte; aș dori să fac pace cu chinurile mele și să depărtez gîndul mieū de la vederea relelor ce călătoresc în felurite chipuri ale vieții și morții. O, prea milostive Doamne, ajută-mă și scapă-mă!

Incepuse să mă biruiască oboseala. Adormiam cîte un sfert de ceas și tresăriam, căci nu mă putea cuprinde somnul de frică. M'am pedepsit astfel vre-o cinci zile și cinci nopți, până cînd milostivul Dumnezeu a limpezit cerul. Ivindu-se soarele, am început a merge tot spre Apus, gîndind că va avea o margene acea întinsă pădure. Nu merg mult și dau de-o poiană în care pășteau niște vite. Bucuria mea n'a fost mică. Mă gîndiam că, deși nu voi găsi vre-un drum care să mă scoată la vre-un sat, am să mă țin după vite. Și m'au scos vitele la o răritură de arbori, de unde se vedea strălucind în depărtare turla și acoperișul unei biserici. N'am luat drumul spre acea biserică, pentru că în dreptul ei era o vale prăpăstioasă și întunecată de păduri, pe care nu mă bizuiam s'o trec de frică să nu mă rătăcesc. M'am ținut tot după vite, am ieșit la un sat și am tras la o casă unde am găsit o femeie bătrînă, ceilalți oameni fiind duși la munca cîmpului. I-am cerut să-mi dea ceva de mîncare. Mi-a dat o bucățică de mămăligă rece și-o căpățînă de usturoiū pe care am mîncat-o cu foarte mare poftă, rămînînd și peste noapte acolo.

Dimineața, m'am spălat pe ochi, am mulțămît bătrînei pentru ospățare și am plecat spre satul Heciū. Am umblat mult, tot cercetînd pe oameni, să-mi arăte drumul.

Am mers patru zile neîntrerupt, prin păduri și prin sate, până am ajuns la Heciū, acasă la tatăl mieu, pe malul Siretiului, unde se afla jitar. Tatăl mieu, cu toate că se afla în de-săvîrșită sărăcie, i s'a făcut milă în inima lui de părinte, și m'a primit cu-atîta dragoste și bucurie, sărutîndu-mă și rămase mut o clipă, în tulburarea lui sufletească. Își făcu cruce și mulțămîi lui Dumnezeu pentru că i-a lungit viața să mă vadă încă odată. Nu știa cum să mă întîmpine și ce să-mi dea, căci la noi nu era nici de unele.

Tata s'a dus apoi cu crîsnicul la Siretiū de a prins puțin pește, l-a gătit, a făcut mămăligă, am stat și am cinat. În urmă, am stat vre-o două zile în casă, apoi am plecat în sat, a preotul Ion, căci doriaș să vad pe băieții săi. Îndată ce mă văzu preotul, începu a mă întreba: «Vasile, da' pe unde ai mai umblat? Noi credeam că vei fi murit, de vreme ce nu te-am mai văzut.»

— «Am fost după păcatele mele, cinstite părinte. Mai bine ar fi dacă s'ar milostivi Dumnezeu cu mine să mă scape pentru totdeauna de această lume deșartă, căci sînt prea multe neajunsuri și suferinți, și zic să ferească Dumnezeu și pe dușmanii miei de asemenea suferinți ce am îndurat. Mai nenorocită viața ca a mea nu cred să mai fi avut cineva în lume.»

I-am povestit toate cele întîmpinate în timp de patru luni și jumătate, cît am lipsit de acasă. În acest timp îmi făcusem alt plan: mă hotărîsem să încerc a treia călătorie, socotind că poate voi fi mai norocos de data asta, mergînd în lată parte a țerii, unde să pot găsi o școală pentru învățatură. După două zile, îmi ieau ziua-bună de la preot, care m întreabă:

— «Vasile, da' chiar acum pleci la drum, sau te mai duci pe la tată-tău?»

— «O să mă abat și pe la el», îi răspunsei preotului.

În acea noapțe am dormit acasă, la tatăl mieu, și, a doua zi am plecat la drum, fără să mai spun tatălui-mieu că mă duc iar în lume. Mergînd pe drum, prin țarină, din întîmplare m'am întîlnit cu preotul Ion, care mă întreabă:

— «Vasile, ai plecat?»

— «Am plecat, cinstite părinte, spre orașul Roman, căci numai într'acolo n'am fost.»

— «Bine faci, Vasile, dar ia vino cu mine coala în liveade, unde am oamenii puși să cosească, ca să-ți spun ceva, și apoi te-l duce.»

— «Să merg, cinstite părinte.»

Ajunserăm la liveade și așteptam cu nerăbdare ce are să mi spună. Gîndul preotului însă a fost numai de a mă amăgi ca să merg până acolo, fiind foarte supărat pe mine din pricină că venise dascălul de la care fugisem, din Botoșani, și care mă zvornise tâlhar, spunînd că-l furasem sume de bani și alte lucruri, și cerea preotului să-l despăgubească pentru toate. Preotul îi zise:

— «Domnule, să fii bun să mai aștepți puțin, căci băiatul acela se află aici și are și părinți. Eu mă duc pe la cositori, apoi mă duc pe la tată-său, și îndată ți-l voi aduce și ți-l voi da în mîna.»

— «Prea bine, părinte», zise dascălul; «mă duc și eu până la tîrgul Lespezi și peste trei ceasuri mă întorc. Până atunci cred că vei veni și Sfinția Ta cu acel tâlhar.»

— «Fii sigur, domnule», zise preotul, apoi îndată a plecat amîndoi: unul într'o parte, altul într'alta. Despre toate acestea am aflat mai pe urmă. De-odată mă pomenesc că mă apucă fără veste de piept și strigă: «așteaptă tâlharule, că te voi învăța eu minte». Apoi strigă pe oameni să-l aducă o funie, cu care mă legă, de era să mi crape pieptul și să-mi iasă ochii din cap. Mă rugam să mă lase liber, spunîndu-i că nu voi fugi, ci vreau să fiu pus față cu acel tâlhar, dar cine mă asculta? Mă rugam să nu mă strîngă așa tare. «Lasă, tâlharule căci lucrul bun nu strică», mi se răspundea. Ochii îmi erau înnecați în lacrimi; îi spuneam că nu sînt vinovat cu nimic și că vina ce mi se aduce este o năpaste. Dar toate acestea fură în zădar. Ba încă îmi mai dădu vre-o cîțiva pumni la ceafă, zicîndu-mi:

— «Tâlharule și ocnașule, temnița o să te mănînce!»

— «În numele lui Dumnezeu mă rog, părinte, mai slăbește-mi puțin legăturile, căci nu mai pot de piept.»

— «Lasă, băiete, că nu ți-e nimic.»

Apoi mă iea de funie și mă duce la tată-mieū.

— «Grigore, iată că ți-am adus pe fiu-tăū», zise preotul, «ți-l dau în mină să-l păstrezi supt paza ta, nu cumva să-î dai drumul, căci atunci ești tu în răspundere: pe tine te bagă în ocnă în locul lui. A venit stăpînu-săū la mine și l-a zvonit tălhar, pentru că i-a furat bani și alte multe lucruri.»

Tată-mieū, deocamdată, nu vrea nici să audă nici să se amestece în ceia ce am făcut eu și zicea că nici nu mă mai recunoaște de fiū al săū, zicînd: «Cum și-a așternut, așa o să doarmă: dacă a făcut rău, rău să pătimească; a făcut ca tălharul, ca el să sufere. În sfîrșit, nu mă bag, nu mă amestec la nimic, căci așa trebuie să pătimească cei cari nu se astimpără și să stea acasă, să lucreze pămîntul. A voit să se facă logofăt săū preot? Facă-se acum logofăt în temniță, sature-se acum de logofeție, dacă nu m'a ascultat. Eu i-am spus și i-am prorocit de multe ori că o să-l văd acățat în spînzurătoare, mincîndu-l ciorile. Nu m'a ascultat. Ducă se acum și pătimească.»

În cele din urmă, văzînd preotul că tată-mieū nu mă pri-mește, mă legă de un copac.

— «Ce umbli tu, Grigore, să te lepezi? Nu ți-e fiū? Nu știe tot satul aceasta? Iată că ți l-am dat în mină. Cînd voiū veni cu stăpînu-săū, să-l gădesc tot aici. Nu cumva să-î dai drumul.»

Rămînînd legat de copac, plîngeam și mă văitam, rugînd pe tata să mă deslege săū, cel puțin, să-mi mai slăbească legăturile care-mi striviseră pieptul. Minile-mi erau curmate de funie. Dar toate rugămințile către tată-mieū fură în zădar. El îmi răspundea: «Nu te-am legat eu, ci faptele tale te-aū legat. Cum aș putea eu să te desleg? Să dau de bocluc? Ce știū eu ce-ai făcut tu?». Îl rog din nou pe tată-mieū, zicîndu-i: «Aibi milă de mine, ca părinte al mieū, gîndește-te că ți sînt feciōr, nu fil inimă impietrită, să privești nepăsător la atîtea chinuri ce sufăr în ochii dumitale. Dacă nu poți în niciun fel să-mi alini cît de puțin suferințele, atunci iea un ciomag și-mi dă eu el în cap de mă omoară. Cred că mai bine ai face așa, decît să privești nepăsător la chinurile mele.»

Pe cînd ziceam acestea, înțepenisem; funia îmi rosese carnea de pe minți până la os. Dar de-odată Dumnezeu a muiat inima tatălui-mieū, căci veni de mă deslegă. Pricina de nu m'a desle-

gat îndată a fost că tată-mieū era fricos, se temea să nu cadă în vre-o răspundere, avea trică de orice umbră.

Preotul nu se mai vedea venind cu păgubaşul, precum spusese la plecare. În sfîrşit, noi l-am aşteptat, dar el n'a venit. A doua zi dimineaţa ne-am dus la preot şi l-am întreat : «părinte Ioane, unde este păgubaşul acela pentru care m'ai legat ieri cot la cot, atît de tare încît îmi pătrunse carnea până la os? Uite cum îmi sînt mînile! Să vie păgubaşul acela să stea faţă cu mine înaintea Sfinţiei Tale şi a oamenilor din sat, şi d-voastră să cercetaţi şi să judecaţi care din noi amîndoi e mai tîlhar.»

— «Mai şedeţi puţin, Grigore, că poate va sosi», zise preotul, «căci acel om a venit ieri la mine şi s'a plîns de multe prăpăstii despre băiat. În urmă a spus că se duce în satul Lespezi, unde are treabă, şi că se va întoarce răpede, dar văd că nu s'a mai întors.»

Acum să vedem din ce pricină n'a venit acel păgubaş tîlhar, de ce a căutat se să ascundă. Pricina era uşoară de înţeles: fiindcă adevăratul tîlhar era chiar el, căci el furase oalele cu unt şi alte lucruri de la o femeie din Ruginoasa, o binefăcătoare a sa. Acea femeie l-a primit în casa sa, l-a ajutat cu de toate din cele de nevoie vieţii; i-a îngăduit să-şi facă şcoală pentru copii în casa ei. Dacă femeia aceia nu l-ar fi primit, tîlharul ar fi murit de foame. Şi, în loc de mulţămire pentru binele ce i-a făcut femeia, el a jăfuit-o, furîndu-i tot de prin casă. Deci este adevărată zicătoarea : «Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti». Dar nu furase numai lucruri, ci şi un cal de pe cîmp, pe care l-a înhamat la căruţă, iar pe urmă l-a vîndut unui negustor din satul Săveni. Acestea erau pricina de nu mai venia tîlharul în faţa noastră. Îi era teamă să nu-l daū de gol, şi poate să între şi în temniţă. Eū abia am scăpat de la acel tîlhar prin fugă, şi, dacă am îndrăznit să ieau o rublă şi şese sfanţi, aceasta am făcut-o fiindcă ştiam ce lipsuri mă aşteptau şi apoi credeam că-i voi fi plătit şi răsplătit cît timp am stat în slujba lui.

Ascultă preotul cu luare amînte, şi chiar oamenii cari erau de faţă. Apoi preotul îmi zise : «Să mai stai, Vasile, pe acasă, să nu te mai duci iar în lume, căci poate o veni acel om care te a pîrît şi vom vedea care din voi e vinovat.»

Am plecat apoi cu tată-mieū acasă, unde am aşteptat mult timp pe acel tălhar, dar n'a mai venit. Eū n'am mai plecat nicăiri; am stat acasă la tată-mieū până în iarnă, cînd m'am dus iar la preotul Ioan, unde am stat până în primăvară. De aici m'am tocmiŧ la un arendaş, anume Ion Botez, care se strămuta la o altă moşie, crezînd că astfel voiū scăpa de acasă. Dar, odată cu mine, s'a tocmiŧ ca argat la plug şi tată-mieū, tot la acel arendaş. Eū mă angajasem ca fecior în casă, şi-mi făgăduise că iarna următoare mă va da la şcoală să învăt carte, ca apoi să mă întrebuiŧeze la moşie. Eū l-am crezut, căci nu mă gîndiam de loc ca un om aşa de bogat ca el să nu se ŧină de cuvînt, să se bucure la un copil sărac şi nenorocit ca mine. Dar m'am înşelat. După vre o cîteva zile, porneşte argaŧiŧ cu douăsprezece pluguri la o moşie numită Sagna, în ŧinutul Romanului. Ajungînd acolo, îndată ne-am apucat de arat pentru porumb. Pe mine mă pusese să mîn boii la plug. Peste puŧin timp, veni şi arendaşul după noi, stătu vre-o două zile, arătîndu-ni ce locuri să arăm, apoi a plecat la Roman. În acest timp s'a întîmplat şi o bătaie la Săbăoani, în apropiere de Sagna, bătaie la care aū luat parte şi oamenii din Sagna.

Într'una din zile ne aflam cu plugurile pe cîmp, cu mai mulŧi oameni din numitul sat. Nu ştiu ce şi-aū închipuit, sau că m'aū bănuit că aflasem despre pricina răscoalei lor din satul acela, căci într'o zi mă pomenesc asupra-mi cu doi argaŧi unguri, cari voiaū să mă gonească, şi nimic mai mult. Pricina era că acei oameni săvîrşiseră multe necuviinŧe împotriva autorităŧii cu prilejul acelei răscoale, şi acum aveaū teamă ca eū, care ştiam ce se petrecuse, să nu-ŧ dau pe faŧă. În cele din urmă s'aū infuriat atît de rău pe mine, încît aū început a mă lovi. Eraū la pluguri peste patruzeci de oameni, dar niciunul n'a sărit să mă scape. Am stat până seara trîntit pe arătură, fără a mă mişca. Din cînd în cînd strigam pe tată-mieū cu glas răguşit: «tată, tată, vino de mă scapă». Tată-mieū ar fi venit să mă scape, dar simŧise că tălharii aceia aveaū de gînd să tabere şi pe dînsul. Tocmai pe seară a venit tată-mieū de m'a luat pe braŧe şi m'a pus de-asupra pe plug, apoi m'a dus în sat, la casa arendaşului, unde m'a băgat într'un bordeiū. După cîteva zile, veni arendaşul, căruia i-am spus tot ce mi se întîm-

plase și din care pricină eram bolnav. Arendașul, ca să nu se pună rău cu locuitorii, îmi găsi tot mie vină, ba încă li zise: «Barem l-ați bătut mai bine?». Când am auzit din gura lui aceste vorbe, am zis: «m'am înșelat că am intrat în slujba acestui arendaș». În sfârșit, peste câteva zile, s'a isprăvit arătura, și am plecat înapoi, în Ținutul Sucevei. Ajungînd acasă, n'am stat mult timp; nu mai puteam răbda bătăile și nu mai vream să pierd timpul în zădar, căci arendașul nu se ținea de făgăduiala ce-mi făcuse cînd m'am tocmit la el, adecă de a mă învăța carte. El mă întrebuița numai ca argat de curte. Toate slugile din curte mă chinuiau: care se scula mai de dimineață, acela mă lua la bătaie. Cîte odată mă duceam la doamna, soția arendașului, și-i spuneam că toți argații mă bat, dar și dînsa, în loc de a certa pe servitorii, tăbăra tot pe mine cu ce-i venia la îndămină: lemn, vătrar, bită, lovindu-mă pe unde nemeria și strigîndu-mi: «Ticălosule, ce vrei să-mi gonesc slugile pentru tine? Te-ai apucat să-mi faci zizanii în curte; să te duci la naiba să te iea, să nu te mai văd în curtea mea!».

Cînd am văzut că nu mai e pentru mine nicio dreptate, mă gîndiam încotro să mă mai duc. Unde să găsesc un om bun, care să mă primească și la care să-mi văd gîndurile împlinite? Pe cînd mă gîndiam astfel, iată că vine la mine un boieraș și-mi zice: «Băiete, să viș să stai la mine, căci am trebuință de un băiat ca tine; am auzit că dorești să înveți carte, și eu am mijloacele și puțința de a te învăța.»

— «Doresc bucuros, boierule, să vii la dumneata, dar te rog să faci cunoscut și stăpînu-mie.»

— «L-am întrebat chiar acum, și mi-a spus că dumnealui nu se amestecă, rămîne totul la voința ta.»

Boierașul acela era rudă cu arendașul.

— «Dacă e cu învoirea stăpînu-mie, apoi chiar acum vreau să merg la dumneata.»

— «Bine, băiete. Am să-ți fac un răvaș către familia mea, să te duci cu el la Fălticeni, să întrebî de numele mie, și te va îndrepta oricine. Apoi vei merge acasă la mine și vei da această scrisoare la nevastă-mea, și vei sta acolo pînă voiți sosi și eu.»

Mi-a dat scrisoarea și am pornit la Fălticeni. Ajungînd acolo, am aflat răpede locuința lui, unde am găsit numai pe fică-sa,

anume Sevastița, căreia-i dau scrisoarea, pe care o cetește și apoi îmi zice: «Băiete, tata îmi scrie că să stai la noi până vine dumnealui».

— «Da, așa mi-a spus și mie.»

În sfârșit, rămăseiū aici. La început nu mi-a fost greu, dar, cît despre învățătură, nu mi-a folosit la nimic, căci noul mieū stăpîn avea ocupația de cinovnic particular și se ducea la cîte un moșier sau arendaș de li împlinia datoriile de la locuitorî. Cînd era chemat, mă lua și pe mine ca panțir după el, îmbrăcîndu-mă cu niște veșminte panțirești ce le avea înadins pentru acest scop. În acest fel el aduna sume mari de bani de la locuitorî, cari credeau că e trimes de la ispravnic, nu știaū, săracii, că era un șarlatan. Am urmat o lună de zile ca panțir. Trăiam foarte bine, dar nu eram împăcat în cugetul mieū, căci nu acesta era scopul mieū, pe care-l urmăream neîncetat, prăpădîndu-mî tinereța în suferință. În sfârșit, eram cu totul nemulțămît, dar n'aveam nicio putere. Arendașul, isprăvind de împlinit datoriile, a dat stăpînu-mieū două care cu făină și unul cu păsări și vre-o 6.000 de lei, cum și alte lucruri pentru casă. Îi mergea foarte bine stăpînului mieū, și mie chiar, dar nu eram mulțămît, fiindcă nu mă învăța carte.

Căutam timp priincios să fug de la dînsul, dar nenorocul m'a urmărit și aici, căci în oraș se ivise o boală de holeră, și am fost silit să rămîn aici până va înceta. Dar molima, în loc să înceteze, mai rău se întindea printre oameni; zilnic muriau cîte treizeci-patruzeci de oameni. Autoritatea luase măsuri, dînd ordine să iasă toată lumea din oraș afară la cîmp, să nu rămîie nimenî în oraș. Porunca era astfel ca familiile îmbolnăvite să se așeze la o parte și cele care nu erau încă bolnave în altă parte.

A ieșit și stăpînu-mieū cu familie cu tot la cîmp. După trei zile de la ieșirea la cîmp, mă îmbolnăvesc și eu de holeră. Toți cei din jurul mieū strigau să mă dea afară din cort, ca să nu se iea boala și la ei. M'aū duș pe cîmp la o depărtare de vre o două sute de pași de corturi. M'aū lăsat lungit într'un șanț, printre alți bolnavi cari se luptau cu moartea. Stăpînu mieū sta departe și mă privia din cînd în cînd să vadă dacă am murit. Noaptea, cînd mi se mai potoliaū circeii de la stomah, mă gîndiam la visurile de fericire ce-mî croisem altădată. De cîte ori, ziua, îmi făcusem planuri de fericire mai fru-

moase decît visele cele mai plăcute! Voiam să împreună lucruri nepotrivite și să dau viață neființei! Dar părea că pentru mine nu este fericire pe lumea asta.

În sfîrșit, după patru zile, a vrut Dumnezeu cu mine de mi s'a'u mai ușurat durerile. Am strigat pe stăpînu-mieû să se milostivească a-mî da ceva de mîncare. Cum auziră vecinii că încă n'am murit, aû început a striga la stăpînu-mieû ca nu cumva să vie la mine să-mî dea ceva, căci se va îmbolnăvi și el. Stăpînu-mieû, de și ar fi vrut să-mî dea ceva, dar nu îndrăznia din pricina vecinilor. Mai pe urmă, dacă aû văzut că tot strigam și mă văitam, stăpînu-mieû și-a pus o basmă la nas, ca să nu-l izbească mirosul de boală, și mi-a întins cu virful unei prăjinî o bucățică de mămăligă; mîncarea mi-o aducea până în apropiere de mine, unde era lăsată. Eû mă tîram cum puteam, o luam și o mîncam. Astfel, încet, încet, am scăpat. Peste cîteva zile, molima încetînd, oămenii aû fost lăsați liberi să meargă în oraș.

După aceasta, a venit la mine Ion Poleitorul, ginerele stăpînului mieû, împreună cu vre-o cîțiva băieți, ucenici ai săi, cu cari am făcut cunoștință și li-am spus dorința mea de a învăța carte. Ei însă mă sfătuiră că mai bine ar fi să învăț meseria de zugrav decît a servi pe la ciocol.

Ascultînd cu luare-aminte sfaturile acelor ucenici și pîrîndu-mi-se că sînt foarte bune, apoi luîndu-mî curagiu, am întreat pe Ioan Poleitorul dacă voiește să mă primească el ca ucenic la meșteșugul poleitoriei. — «Bucuros te primesc», zise Ioan, «dar ai părinți?».

— Numai tată am,—răspunseiû.

— Bine, dacă ai tată, să te duci mai întăiû acasă la tată-tău, să-mî aduci înscris de la el; numai atunci te voiû primi.

Îndată eû nu am mai pierdut vremea, și am plecat acasă la tată-mieû, în satul Heciû. Cînd m'a văzut dînsul, foarte mult s'a bucurat, căci credea că eû am murit de holeră. Îi spuseiû toate, pe unde am fost și ce am făcut, apoi îi arăt pentru ce am venit: ca să mă las de a mai învăța carte, fiindcă mult am umblat ca să găsesc un om mai al lui Dumnezeu, atîta ca să mă învețe cît de puțină carte, dar n'am avut noroc să găsesc. M'am hotărît astfel de am vorbit cu un poleitor din orașul Fălticeni, ca să mă duc la dînsul ucenic pe patru

ani, să învăț meșteșugul poleitoriei și în al cincelea să mă scoată calfă, și nu mă primește până nu duc înscris de la d-ta.

Tată-mieū, neavînd nicio o idee despre acest meșteșug, nu a vrut să-mi dea înscris, dar, deslușindu-l eū, s'a îndurat de a mers cu mine la popa Ion, și l-am rugat să ni facă un înscris. În sfîrșit, după ce l-aū făcut și l-aū iscălit tată-mieū și vre-o doi martori, și chiar popa ca scriitor, mi l-a dat, și am plecat cu el îndărăt la Fălticeni. Ajungînd la stăpînu-mieū, i-am dat înscrisul, apoi, cetîndu-l, a spus că este bun.

Am rămas la dînsul pentru a învăța meseria de poleitorie, dar n'aū trecut multe zile de la venirea mea și se iea la ceartă cu socru-săū — care sta tot în aceeași casă — din pricina mea, fiindcă eū învoiala am făcut-o fără să știe socru-săū.

În sfîrșit, stăpînu-mieū, nemaî putînd trăi cu socrul săū la un loc, se mută cu tovarășiī săī la Iași. Ajungînd acolo, am tras în curtea bisericii Sfîntul Ilie, la o soră a lor, văduvă, al cării bărbat murise de curînd, de holeră. În sfîrșit am petrecut acolo cu mai mulți ucenici, unde mă punea de pisam la văpsele, dar n'a trecut mult timp și am dat de altă nenorocire, din care am văzut că soarta mea mă duce tot peste prăpăstii. Iată ce. Stăpîna mea era peste măsură de bețivă: până la un timp cerea banī de la bărbatu-săū pentru ca să și cumpere pelin, spuindu-i că i-a încetat laptele și nu are cu ce sătura copilul, și mă trimetea de-i aduceam cîte o sticlă de pelin. În urmă începea a minca ceapă și măslīne, bînd și cîte o ocă de pelin pe zi, mințînd pe bărbatu-săū că, dacă bea pelin, îl vine lapte și-și satură copilul. Așa, cînd se afla el acasă, i se știa cîte o ocă de pelin pe zi, dar, cîte odată, ducîndu-se după lucru, dînsa se păstra de banī, furînd din vreme din buzunarul bărbatului, apoi mă trimetea de-i aduceam cîte două, trei sticle de pelin, și le bea până cînd venia el acasă.

Cînd bărbatu-săū intra în casă, o găsia dormind, și mă întreba: « Da' ce are Marghioala, Vasile, orī este bolnavă? »

— Nu știū, d-le, mi se pare că e cam bolnavă, căci imī spunea că o doare capul.

Îi puse odată mina pe frunte și o strigă: Marghioală, Marghioală, orī ești bolnavă? Ce? Te doare capul?

— Oī, nu mai pot de cap, sînt prăpădită de bolnavă

Cum să nu fie bolnavă, dacă-i căram pelin cu sticla, și, în

loc să aibă lapte cu ce hrăni copilul, se îmbăta, și nu mai vedea de el. Aveam păcate să îngrijesc eu de copil, căci de multe ori ea era să-l omoare, întorcându-se beată peste el. Vream să spun stăpînului mieu, dar mă temeam să nu se descarce toate în spinarea mea; mă gîndiam să nu zică apoi că fac intrigă în casa lor. Dar mai târziu bărbatu-său a aflat că se îmbăta și a început a o bate cu bastonul, încît nu mai putea nici să se vaite.

Într'una din zile, stăpînă-mea, fără să bage nimeni de seamă, fugi de la bărbatu-său singură, lăsîndu-și copilul acasă, și se dusese la o curte boierească unde avea un frate. A stat acolo patruzeci de zile; bărbatul ei, neștiind ce s'a făcut, m'a lăsat pe mine să îngrijesc de copil (numai doică nu am fost).

După aceasta, trimitîndu-mă în piață să caut un corn de vacă, am umblat mult pînă am găsit, l-am adus acasă și l-am găurit la vîrf, unde legînd o cirpușoară, am potrivit-o în felul sfircului țigeli. În urmă fierbeam lapte dulce și l'amestecam și cu puțin ceaiu căldicel de l' am dam copilului cornul în gură de sugea. Alte ori îi dam cafea amestecată cu lapte: cînd una, cînd alta; în toate zilele le schimbam. Și în felul acesta am hrănit copilul peste patruzeci de zile: rare ori se întimpla de l' mai duceam și la cîte-o femeie de l' da să sugă. Îl scăldam și l' înfășam apoi îl culcam într'o albie și l' legănam, îi cîntam să doarmă. Ziua, mai era cum era, dar noaptea îmi era tare greu: nu puteam să-l împac nici într'un fel: plîngea într'una. Atunci se sculă stăpînul mieu și tot necazul ce avea pe femeia lui, cădea asupra mea. Punea singur mîna pe albia copilului și l' legăna, cîntîndu-l cu glas gros: «vine Domnul cu somnul să-mi adoarmă copilul: aide liuliu liuliu, liuliu cu taica». În urmă, uitîndu-se rău la mine, îmi zicea: Așa să cînti, ticălosule. Puneam mîna pe albia copilului și l' legănam, dar nu puteam să cînt, că mă înneca plînsul, căci mă bătuse.

Îmi venia cîte odată să fug iar în lume, să mă duc unde m'or duce ochii, sau să mă arunc în vre-un puț, numai să pot scăpa odată de atîtea suferințe! Însă, pe cînd mă gîndiam, mă pomeniam fără veste cu stăpînu-mieu și-mi da după ceafă, zicîndu-mi: Vezi, boule, cum îi cîntași copilului, îndată a adormit.

În cele din urmă mă învățasem cu copilul, că, după ce îl

scăldam, îl trăgeam cu untdelemn, îl întăşam, apoi îl culcam şi-i dam cornul cu lapte de sugea, şi, dacă nu adormia, începeam să-l cânt. În urmă a dat Dumnezeu că a venit femeia acasă, de s'aşa împăcat amîndoi, şi am scăpat de copil.

După un timp de şese luni, cît am şezut la acesta, nu m'am folosit cu nimic despre învăţătura meşteşugului. În urmă a venit timpul că acest poleitor cu frate-său împreună au tocmii o biserică de zugrăvit la ţară, unde au plecat, însă pe mine nu m'aşa luat, neavînd loc în căruţă, şi, fiind îmbrăcat supţire, li era teamă să nu mor de frig pe drum. M'a lăsat la vărul său, fostul lor tovarăşi, zicînd că va veni să mă iea altă dată. Însă eu, ca să pot scăpa de dînsul, n'am voit să rămîn, spunîndu-i că, dacă nu are loc în căruţă, ca să mă iea şi pe mine, să-mi lase înscrisul de la tată-mieş tot la vărul său. Dînsul a primit să-l lase, şi astfel în felul acesta am rămas la el, de casă.

Maş târziu m'am învoit cu vărul-său, şi am rămas la dînsul ucenic pe trei ani şi jumătate, şi în al patrulea an să mă scoată calfă de meşteşugul zugrăvirii de casă. În sfîrşit am rămas acolo la acel stăpîn, şezînd până în primăvară în Iaşi. Pe urmă s'a mutat stăpînu-mieş la Folticeni.

Ştînd stăpînul mieş în acel oraş maş mult timp, în care nu prea avea de lucru, petrecea într'o mare nevoie din pricina neaverii. Însă eu vedeam prea bine că pierz timpul de pomană, dar nu aveam ce-mi face capului. Mă întrebuiţa ca argat de curte: vedeam de vite, mă trimetea la moară cu sacul în spinare de măcinam porumb, şi mă punea şi la alte trebuinţe ce maş erau de făcut; trăiam foarte rău şi nici nu învăţam nimic.

În vremea aceia mă aflam cu stăpînul mieş la mănăstirea Bisericanî, căci se tocmise să o zugrăvească,—însă o zugrăveală cu prea puşini sfinşi. La acea mănăstire am şezut două luni, şi numai acolo am trăit foarte bine de spre mîncare.

Într'una din zile imi dă stăpînul mieş cincî galbeni să mă duc călare în oraşul Piatra să cumpăr cincî tefele de aur ca să poleiască coroanele pe la sfinşi. Am şi plecat îndată: mergeam prin pustietate, fiind drumul numai ca o potecă, şi tot coborîşurii rîpoase şi foarte prăpăstioase; mergeam tot mereuş,

descălecînd și iar încălecînd calul, căci altfel nu puteam merge.

Umblînd așa mereu, nu știu cum îmi căzuseră din sîn galbenii ce erau puși într'o legăturică de cîrpă foarte mică. Tocmai după ce am ajuns la Bistrița de vale, atunci am prins de veste că pierdut galbenii. Ce mă fac eu acum?, mă întrebam.

Mă întorc îndărăt cu calul de căpăstru și căutam pe unde am mers, pe ici, pe dincolo, prin frunză de arbori. Socotiam că doar voi găsi banii, dar degeaba îmi erau toate silințele mele, că nu puteam cunoaște pe unde am mers.

În sfirșit, după multă mîhnire, îmi veni un gînd: să fug în lume, unde m'or duce ochii, să mă fac nevăzut, pierzîndu-mi urma. Dar n'aveam curaj, îmi era teamă să nu-mi găsească mai multă vină, aflîndu-mă și cu calul. Și, de frică ce-mi era, mă rugam lui Dumnezeu să mă scape de grozăviile bătăilor ce le înduram de la acest om atît de nemilos.

Umblînd așa prin pădure și căutîndu-l, am dat de un copac în tulpina căruia era un loc săpat și acolo așezată o icoană pe care era zugrăvită Maica Domnului. M'am dus la tulpina copacului, unde, prin mătănii și rugăciuni zise din tot sufletul, am cerut ajutorul milostivei Fecioare, care, înduioșată de lacrămile pe care le vărsam, s'a îndurat și mi-a îndreptat pașii spre locul unde pierdusem cîrpa cu galbenii. Cînd am văzut minunea asta, zăpăcit de bucurie, m'am întors din nou la icoană și i-am mulțămît lui Dumnezeu și Maicii Domnului pentru ajutorul mare care mi l-au dat de am găsit galbenii. Apoi, după ce mi-am făcut treaba după care eram trimes, m'am întors la stăpînu-mieș. După ce am isprăvit de zugrăvit biserica, am plecat la Folticenii.

În acest timp era mare foamete în țară, și stăpînu-mieș nu prea avea de lucru, așa că ducea lipsă cam de multe în gospodăria lui. Eă, după multe cîte înduram, mai eram mîhnit vîzînd că-mi pierd vremea în zădar și nu pot învăța meseria, căci el mă întrebuinta ca argat la orice era nevoie, numai la lucru nu-mi arăta cîtușul de pușin. Cu mîncarea, iarăși mă chinua grozav. Fiîndcă era scumpete mare, și ocăua de faină de popușoiu se vindea cu 40 de parale, stăpînu-mieș ni dădea la două slugi cîte-o ocă de faină pentru trei zile. Ce era să ne ajungă o ocă de faină la doi inși timp de trei zile?!
Făceam și noi ce ne învăța nevoia: culegeam știr, stevie

lobodă, urzici și le fierbeam într'o căldare; mai puneam și o mână de făină de îngroșam zeama. Aceasta era mîncarea noastră obișnuită. Și aici credeți că se încheie toată strimtoarea pe care o suferiam? Nu. Soacra stăpînului mieu mă bătea de mă coșia cînd făceam cea mai mică greșală, sau cînd i se năzăria ei c'am greșit, și nu se sătura numai cu atît: mă mai pîra și stăpînului mieu. Acesta era și mai năbădăios și, cînd mă lua la bătaie,—și se întîmpla destul de des—, mă bătea fără milă, pînă mă lăsa lungit jos.

Plîngeam și mă rugam lui Dumnezeu să mă scape odată și din canonul acesta, ca din atîtea altele.

Mă săturasem atît de mult cu traiul acesta, că mă hotărîsem să fug. Îmi strîng premenelele, le leg într'un șervet și le vîr într'o claie cu fin, cu gînd ca, oricînd oi găsi un prilej potrivit, să le iea subțioară și să plec. Se vede însă, că stăpînu-mieu bănuia una ca asta, căci nu mă pierdea un minut din vedere. Mă pîndia el, dar și eu căutam fel și chip să mă furișez din ochii lui. Mă duc în casă la soacră-sa și-i spun că merg să caut două vaci care nu veniseră seara acasă. Și plec, dar vorbă să fie că după vaci, căci gîndul îmi era numai cum să scap mai curînd din curtea aceia blăstămată. Daū pe la claia cu fin, îmi iea buceaua cu premenele, și daū să fug; dar nu fac zece pași și mă văd înhățat de mîneca surtucului și tras înapoi. Înghețasem cu totul de frică: inima doar se bătea destul de puternic în pieptul mieu, încolo eram ca mort, căci doar știam ce mă așteaptă.

Și nu m'am înșelat. Mă duce, cum poate, în casă, mă desbracă de haine și de tot ce aveam pe mine, iea o pereche de hături din chiler, le pune în patru și începe a lovi fără milă în trupul mieu slăbit de atîtea suferinți pe care le înduram. M'a bătut atît de rău, că douăzeci de zile nu m'am dat jos din pat. După ce m'am făcut mai bineșor, stăpînu-mieu începuse a-mi da și mie cîte ceva de lucru, la ce mă pricepeam; mă mai trimetea și prin oraș de vâpsiam cîte ceva pe la feluriți mușterii cari, văzînd că li fac lucru bun, îmi dădeau și mie cîte un bacșiș. Așa că din bacșișuri am strîns vre o 12 sfanțihî, pe cari i am păstrat pînă a venit tată mieu la mine, căci îl vestisem printr'un om din comuna Heciū să vie să mă vadă. I-am dat tatei cei 12 sfanți și i-am spus să cumpere cu dînșii doi viței și

să mi-l crească până s'or face mari. Tata s'a bucurat văzînd că sînt econom și cu gînduri bune.

X.

Gîndul meu nu-mi era în altă parte decît cum să pot scăpa de la stăpînul acesta, căci vedeam eu că n'o să pot învăța nimic la el. În sfîrșit într'una din zile am luat drumul spre Iași, dînd mai întăi pe la tata-meu, care ședea în comuna Conțești. Am stat la tata o noapte întreagă, și, fiindcă n'aveam răvaș de drum, am cerut un petic de hirtie, am făcut cerneală din funiginea curățată de pe fundul ceaunului de mămăligă, am căutat o pană de gîscă, am tăiat-o așa fel ca să pot scrie cu ea, și cu acestea mi-am făcut răvașul de care aveam nevoie. Mirat se uita tata la mine cînd m'a văzut scriind, căci nu mă mai văzuse până atunci, și, de bucurie, și mai mult de năcaz că se purtase așa de vitreg cu mine, a început să plîngă. Și-i spunea nevastă-sei ce rău mare a făcut că nu m'a ținut acasă, să fi plătit un dascăl să mă învețe carte; și multe căinți de felul acesta le-am auzit cu urechile mele. Dar i-au venit prea tîrziu gîndurile bune, și eu acum eram hotărît cu tot dinadinsul să mă duc la Iași.

Și am plecat chiar în acea zi. Tata m'a însoțit o bucată bună de drum; în cursul însoțirii mi-a dat multe sfaturi părintești. În fiecare vorbă a lui se putea ceti mîhnirea ce o simte un părinte care se desparte poate pentru totdeauna de feciorul lui crescut printre străini. Și ne-am despărțit plîngînd amîndoi.

Un an după această duioasă despărțire am întilnit pe preotul din comuna Conțești, care mi-a spus că tata a murit, și că l-a înmormîntat cu banii ce-l luase din vînzarea unui junc (era juncul care-l cumpărase cu ce-i 12 sfaști pe care i-l dădusem eu). Cu multă durere am primit această tristă veste. Cît îmi era de urît acum, cînd știam că am rămas singur în lume!

Mergeam tăcut și singur pe drumul lung ce duce la Iași. Nu m'am întilnit cu nimeni pe cale, și nimeni nu mi-a cerut răvașul până la bariera Iașilor. Acolo am arătat răvașul pe

care-l făcusem eu, întru în oraș, mă duc de-a dreptul la frațele stăpînului mieu, și l-am rugat să mă găsească un stăpîn zugrav. Îmi și găsise unul, dar, tocmai cînd să mergem să ne tocim, vine un om trimes cu o scrisoare de la fostul mieu stăpîn, prin care-l spunea să mă dea pe mîna acelui om, să mă ducă înapoi la Folticenî. Îmi era frică că o să începă iarăși cu bătăile de care abia scăpasem. Dar de data asta s'a purtat mai omenește cu mine, fie că-l scrisese frate-său să nu mă mai bată, fie că-l era teamă c'oiu fugi iarăși — că nu m'a mai bătut. După ce i-am spus de ce am fugit, mi-a spus să-mi văd de treabă, că de-acum înapoi n'o să mă mai bată și o să mi arăte și la lucru. Am stat încă multă vreme la dînsul. Dar acum se schimbase cu totul: doamna Ioana nu mă mai pîra lui stăpînu-mieu, nici el nu mă mai bătea; ba începuse a-mi arăta și la lucru mai greu.

Într'una din zile, pe cînd desemnam afară pe prispă, mă pomenesc că vine la mine doamna Ioana și-mi spune să-i scriu două, trei cuvinte. Era o epistolă prin care cerea ajutor de la un boier. Și tot pe mine m'a trimes cu dînsa. Boierul, ca răspuns, mi-a dat doi galbeni și a scris și cîteva vorbe pe dosul epistolei, pe care mi-o înapoiase. Doamna Ioana, foarte bucuroasă, după ce i am dat galbenii și i-am cetit răspunsul, mi-a dat și mie doi sfanți. I-am mai făcut și alte epistole către alți boieri, și, de cîte ori îi aduceam bani, îmi dădea și mie cîte-un sfanț sau doi și de multe ori cîte un păhar de rachiu și o bucată de pine. Acum o duceam destul de bine. Mai de la doamna Ioana, mai din bacșișul pe care-l căpătam de pe la mușterii din oraș, am strîns vre-o 23 de sfanți. Îi strîngeam cu gîndul să-i dau tatei să mai cumpere ceva pe acasă, — încă nu aflasem c'a murit. Baniî îi dădusem unui Jidov de la care tîrguiam pentru casă, ca să mi-i păstreze.

N'a mai trecut mult timp și stăpînu-mieu s'a mutat din Folticenî la Botoșanî, cu familie cu tot, căci tocmise lucru mult acolo. La plecarea noastră, Jidovul la care aveam baniî nu era acasă și nici înscris n'aveam de la dînsul, ca să fiu sigur. Dacă am văzut că n'am ce face, am lăsat baniî în grija Domnului și am plecat. La Botoșanî ne-am așezat în mahalaua Sfîntului Constantin: am început lucrul la casele unui boier; după ce am isprăvit la boier, am luat lucru la un Jidov

foarte avut. Lucram numai amîndoi, căci începusem a deprinde binișor, și stăpînu-mieî cîștiga binișor de pe urma mea; ziua, lucram la zugrăvit, iar, noaptea, la pisat văpsele. N'ar fi fost nimic, aș fi muncit cu aceeași dragoste și mai departe, dar ce mă întrista mult, era că rămăsesem gol de tot, și iarna iarnă, ger și zăpadă, picioarele îmi erau însingerate, din pricina loviturilor de bolovanî. Mă rugam eî de stăpînu-mieî să-mî cum-pere haine și ghete, dar rămînea ca de ghiață la rugămințile mele.

Într'una din zile, pe cînd lucram la Jidov, mă urc în podul caselor, unde dăduiî peste o grămadă de lucruri vechi. Între ele găsiî o păreche de cizme porosite și un sac de postav gros pentru adus marfă. În nevoia în care mă aflam, nenorocul mă îndeamnă să le ieau, crezînd că n'o să se bage de seamă, așa că, seara, după ce-am isprăvit lucrul, le-am dus acasă. Am încercat cizmele, iar sacul i l-am dat unui croitor jidov să-mî facă din el un spențer și o păreche de pantaloni, și, drept plată, eî să-i văpsec vre o patru scaune. În sfîrșit, după invoială, eî i-am văpsit Evreului scaunele; el, însă, nu s'a ținut întocmai de cuvînt, ci, croindu-mî hainele, le-a lăsat uitate de-o parte, întirziîndu-mă. A doua zi, venind pe la croitor o slugă de-a Jidovului la care lucrasem, cunoscu postavul. Se duse la stăpînu-său de-i spuse întimplarea, iar acesta, cercetînd și văzînd lipsa sacului, se plînsese poliției, atît împotriva mea, cit și a croitorului la care se găsia postavul, zicînd să mă aresteze și să cerceteze, căci îi mai lipsesc încă multe lucruri. În sfîrșit, pe neașteptate, fuiî ridicat de-acasă și dus la poliție, unde, fără multă cercetare, mă băgară 'n închisoare.

Șapte săptămîni am stat închis, în care vreme am îndurat chinurile cele mai grozave. Cum eram străin de loc, nimenî nu venia să-mî aducă vre o bucătică de mămăligă, cu care să-mî țin sufletul de azi pe mine. De multe ori, împins de suferința foamei, scoteam mîna prin gratiile ferestei, cerșînd mila trecătorilor din afară (căci închisoarea era la stradă); dar nimenî nu băga în seamă tînguirile mele, știînd că închisoarea e numai pentru răufăcători, și mă lăsaî să sufăr. Se mai aflaî acolo la închisoare și alți nenorociți ca mine, dar, ei fiind de prin apropiere, saî chiar din oraș, odată saî de două ori pe săptămîină li veniaî rudele și cunoscuții, aducîndu-li premeneli

și de-ale mîncării. Nimic mai dureros decît să privești la alții cum se bucură și se îndestulează, iar ție să ți se topească inima de foame și de jale, gîndindu-te în ce hal de nenorocire ai ajuns. Unii din tovarășii de închisoare, la asemenea prilejuri, se îndurau de-mi aruncau și mie cîte ceva din ceia ce căpătau, dar altora nu li ajungea lor necum să-mi mai dea și mie, așa că, de multe ori, cu lacrămile 'n ochi, culegeam rămășițele și fărîmiturile împrăștiate pe jos, de-mi mai amăgiam foamea. Unii din ei erau neînchipuit de răi și, la cea mai mică mișcare ori vorbă din parte-mi ce nu li plăcea, mă ocărau cu vorbe urite și mă băteau fără milă, pînă cînd săria păzitorul, scoțindu-mă din mîinile lor. Noaptea, spre o mai sigură pază, toți arestanții erau puși în cătușe și butuci, legați unul de altul de cîte o mîină și-un picior, pentru ca să nu sape pămîntul și să scape, căci era cu pămînt pe jos.

Une ori venia de la poliție de cerceta închisoarea: atunci mă căpătam și eu cu cîte-un gologan sau doi din partea aceia care făcea cercetarea. M'am rugat de îngrijitorul închisorii să roage pe stăpînu-mieû ca să mi trimeată măcar un șfert de pine, dar în deșert mi-a fost rugămîntea, căci n'a vrut să-mi trimeată nimic.

Eram nenorocit. În fiecare zi îmi doriaam moartea și o așteptam ca pe un mîntuitor al suferințelor mele fără de sfîrșit. Nu mă scoteau, cel puțin, să mă judece, să vadă dacă sînt vinovat și, găsindu-mă astfel să mă trimeată la temniță, unde bănuiam că-mi voi face osînda în chip mai omenos. Mulți arestanți s'au perîndat prin închisoare, unii trecînd la temniță, alții lib-rîndu-se, — numai pe mine mă țineaû acolo fără rost și nejudecat.

În sfîrșit dete Dumnezeu de-mi veni și rîndul mieû. Mă pomenesc într'o dimineață că mă scoate și mă duce înnaintea polițaiului care-mi strigă:

— Spune, tâlharule, ce-ai mai luat, ca să nu te bat!

— Domnule polițaiu, — răspunseiû eu —, măcar de m'ați și omori, n'am ce spune c'am luat altceva decît numai acel sac de postav și acele cizme vechi, despre care știți, și aceasta am făcut-o împins de mare nevoie, căci, fiind străin în acest oraș și stăpînu-mieû purtîndu mă gol și desculț în puterea iernii, n'am mai putut răbda acest traiû neomenos, așa că am săvir-

șit această faptă, pentru care am suferit destul până acum.

Zicînd acestea, începui a plînge, arătîndu-î cum eram îmbrăcat. Tînguirile mele se vede că l-au înduioșat pe polițaiu, căci îndată trimese să-l cheme pe stăpînu-mieû și, cum sosi, îl și întrebă :

— Domnule, drept ce îți slujește acest băiat ?

— Ca ucenic la meșteșugul zugrăviturii.

— Ei bine, — zise polițaiul —, fie ucenic, fie slugă, nu trebuie să-l îmbraci ? Pentru ce l porți gol și prăpădit în puterea iernii, de-l faci să fure pentru a se îmbrăca ? Dacă n'ai frică de Dumnezeu, cel puțin să-ți fie rușine de oameni !

— Domnule polițaiu, — răspunse stăpînu-mieû —, eu îi dau și-i fac totdeauna îmbrăcăminte din haine vechi de-ale mele, dar le rupe, căci poartă foarte rău.

— Ia ascultă, domnule, — zise polițaiul —, de vrei să l mai ții slugă ori ucenic, apoi să ai grijă de el și să i faci cele de trebuință. Acum du-te în cancelarie de dă chezășie pentru dînsul, și apoi ia-ți-l acasă !

În acest chip am scăpat de la închisoare, după șapte săptămîni de suferințe nemaî pomenite.

În urma acestora am tocmit lucru la un boier, la care am lucrat numai amîndoi vre-o două luni. După ce am terminat acolo, mă trimete călare cu o scrisoare la mănăstirea Văratecului, la maice, avînd nădejde să tocmească acolo mănăstirea s'o zugrăvească, și tot odată mi-a zis că la întoarcere să dau și pe la Folțiceni. Atunci m'am abătut și pe la Jidanul la care îmi rămăseseră acei douăzeci și trei de sfați.

În sfîrșit, după ce am fost și am isprăvit, m'am întors acasă, la Botoșani. Mai înainte însă de-a merge acasă, m'am dus la un vecin circiumar și i am dat în păstrare acei douăzeci și trei de sfați ce-i luasem de la Jidan. Apoi mă duc pe acasă și-i dau răspunsul de la maice și de la soacră-sa. În urmă mă pomenesc fără să bag de seamă, că odată se răpède la mine și mă apucă de mînă, fără să mă lase să mă mai odihnesc, căci eram obosit de drum, precum nici mîncare nu-mî dete, ci-mî zise : ce ai făcut, tilharule, de m'ai băgat și pe mine în belea ? Acum temnița o să-ți mănînce oasele.

Eû, fără să mă știu vinoyat, mă miram ce s'o fi întîmplat

lipsa mea de acasă. Am rămas incremenit de frică : mă gînim ce-o mai fi și aceasta ?

În sfîrșit, mă iea și mă duce la boierul unde lucrasem, și-i zice : boierule, iată că ți-am adus băiatul pe care ai bănuială ; fă ce vrei cu el, și cu mine nu mai ai nimica ; și l-am dat în mînă.

Boierul, neavînd timp de a mă cerceta, a spus vizitiului său să mă bage într'o groapă în pămînt, adîncă de șeisprezece palme, ce o avea pentru zarzavat, și, închizîndu-mă acolo, a scos scara și a pus capacul de-asupra. Eu am întrebat pe vizitiu pentru ce a spus boierul să mă închidă aici ?

Am auzit, zise vizitiul, că boierul este păgubaș de un tacîm de ciubuc (o imamea de chihlibar), care costă cinsprezece galbeni, și toată bănuiala este pe tine, căci i-a spus Jidanul care ai lucrat la el, că ești nărăvit a pune mîna, și, acum, boierul este hotărît să te pedepsească spre a scoate de unde știi, din pămînt, de supt pămînt, și să-i dai tacîmul, căci altminterea acolo o să putrezești.

Și, lăsîndu-mă închis, a plecat.

După cîteva zile, mă scoate afară și mă duce înnaintea scării. Acolo se afla boierul cu ciubucul în mînă și mă întrebă : tîlharule, ce ai făcut imameaua ?

— Boierule, îi răspund, nu știu nimica despre ce mă întrebî, măcar să mă bați pînă mă vei omori.

Atunci boierul zise să mă pună jos și să mă bată. Mă luară doi țigani : unul mă ținea de cap și altul de picioare, și doi Arnăuți mă băteau cu bicele. Mă luau de la ceafă pînă la picioare. Îmi făcuseră trupul negru ca fundul căldării. Am strigat, m'am vîitat pînă la un timp și am leșinat de multă durere. pînă de-abia îl auziiu zicînd : lăsați-l și duceți-l iar în groapă¹.

În acest timp, s'a răspîndit vorba că pe băiatul zugravului l-a închis boierul pentru bănuială de furt, despre care auzind și circiumarul căruia îi dedesem 23 de sfanți în păstrare, se duse la stăpînul mieu, zicîndu-i : d-le, băiatul d-tale, cu vre-o cîteva zile mai înnainte, a venit la mine și mi-a dat aceste parale în păstrare, arătîndu-mi că le are din economie, și, au-

¹ M'a ținut închis în acea groapă șapte săptămîni. M'a scos în trei săptămîni de trei ori de m'a pus la bătaie.

zind că e închis de la boier, am venit mai înainte a te vesti, ca să nu fiu și eu bânuit.

Stăpînul mieu a luat banii de la circiumar cu multă bucurie.

Această faptă s'a răspîndit prin lume până a ajuns și în auzul boierului, apoi chiar și stăpînul mieu, după ce a primit banii de la circiumar, era în bănuială că eu voi fi săvîrșit acel fapt, de vreme că s'aun găsit bani la mine (eu nu știam nimic, din groapă, ce se vorbea pe afară despre mine, ținîndu-mă închis, numai Țiganii și servitorii din curte știau, avînd poruncă să nu spuie la nimeni, precum nici mîncare să nu-mi dea, ba nici chiar apă, până ce nu voi spune ce am făcut imamaeua, cui i-am dat-o). Atunci făcui următoarea rugăciune către bunul Dumnezeu :

«Dumnezeule! Părinte al săracilor! Iată-mă închis în fundul pămîntului de unde-mi ridic glasul către cer. Nimeni de pe lume nu mi este martor la întristările mele și nu ascultă la glasul mieu cîl jalnic, neascultat de niciun muritor. Numai Tu singur ești care îmi vezi lacrimile și-mi ascuți plîngerile. Scumpul mieu tată și iubita mea maică nu știu nimic despre soarta fiului lor. Niciunul din prietenii nu-mi poate veni în ajutor. Tu numai singur ești, Dumnezeul mieu, care poți face a mi se deschide ușa acestor gropi. Vino în ajutorul mieu, aibi milă de mine!»

În zădar timpul curgea și ceasurile se strecurau într'una. În zădar îmi schimbam culcușul. Amăritul de mine mă prăpădiam, dar bunul Dumnezeu mi-a ascultat rugăciunea.

Chelarul, în taină, fără a-l vedea nimeni, îmi aducea cîte o bucățică de mămăligă, alte ori fărîmături de la țiganii, cu care îmi mai domoliam foamea, și aceasta foarte rar : la patru zile odată își aducea aminte de mine, saun că nu se afla în curte totdeauna, căci se ducea pe la moșie.

Mare pedeapsă a căzut pe capul mieu. Strigam, mă vîitam, plîngeam, dar toate erau în zădar. Auziam la ușa gropii, printre crăpăturile scîndurilor, cîte un glas de Țigan zicîndu-mi : spune ce ai făcut imameaua, saun cui ai vîndut o, căci altfel nu-ți dă drumul—așa am auzit pe boierul—, măcar să te pedepsești saun să mori. Ești în groapă, nu mai trebuie să facem alta, ci numai să te astupăm. Nu e mai bine să ni spuî unde ai pus-o și să mă duc să arăt boierului, ca să te ierte.

Eu îi răspund: Nu știu bădiță, nimic, despre acea imamea, că aş spune, nu m'aş chinui aici în acest întunec. Dacă aş fi luat-o eu, cum să n'o dau? Aş fi putut suferi atâtea bătăi, atâtea usturimi, chinuri şi răbdări de foame în această groapă?

Dar toate rugămintele mele nu erau auzite de nimeni.

Eram amenințat din ce în ce mai rău, căci mă trăsesese pământul de nu mai aveam fire în mine: mi se duseseră ochii în fundul capului, încît nu mai sămănam a om. Mă făcusem negru de umezeala pământului, de nu mă mai puteam scula nici de jos, neavînd niciun așternut, decît numai o trențișoară de cămeșă și izmene. Nu mai puteam nici să vorbesc.

Atunci, văzîndu-mă chelarul în așa stare, i s'a făcut milă de mine. și-a luat curaj și s'a dus de a spus boierului că mă aflu trăgînd de moarte și că sînt aproape a-mi da sufletul. Boierul l-a întrebat că nu spun eu nimic despre imamea?

Chelarul îi spuse că mai înainte n'a arătat nimic, dar acum ce să mai spuie, căci nu mai vorbește, ci numai hîrcănește din cînd în cînd.

— Așa dar, zise boierul, să l scoți și să-l duci în odaie. Apoi, venind chelarul cu un Țigan, m'aŭ luat în brațe și m'aŭ dus în odaia cuhniî, după șapte săptămîni de ședere în groapă. Lă-sînd ferestrele deschise spre a intra aier, aŭ început cîte pușin a-mi da de mîncare, dar era tîrziu, căci nu mai puteam mîncă. În sfîrșit peste vre-o cîteva zile m'am mai întremat.

XI.

După cum se vede, m'aŭ mai ținut încă zece zile în odaia bucătăriei, unde nu-mi era așa de rău ca în acea groapă. Aici mai răsufiam pușin aier curat. Mă miluiaŭ Țiganii din curte cu ceva mîncare din ceia ce li rămînea lor. Mă gîndiam mereŭ zicînd: ce-o fi vrînd să facă acest boier cu mine? Mult o să mă țină el închis? Oare voiŭ mai scăpa eu vre odată din mina acestuî chinuitor? Seara, Țiganii mă lăsaŭ de mai ieșiam pe afară, cu îngrijirea de a nu mă vedea boierul. Țiganii erau incredințați că nu voiŭ fugi. În acest timp îmi veni o idee: mă întrebăiŭ ce e de făcut. Mă hotărîiŭ apoi să fug, și am și plecat, ducîndu-mă la stăpinu-mieu acasă. L-am găsit petrecînd cu

mai mulți prietenî, după cum avea obiceiul. Cînd m'a văzut, a zis : «Ei, dar tu, Vasile? Ce te-ai făcut până acum? Oare ți-a dat drumul boierul?». «Ah!», îi răspunsei. «val de maica mea care m'a făcut! Ce am mai pătimit! M'a'ă bătut, m'a'ă chinuit și m'a'ă ținut într'o groapă nemîncat, nici cu apă de băut. De atunci, de cînd m'a'ă dus dumneata și m'a'ă dat în mina lui, tot în chinuri m'a ținut, fără să fiu vinovat de ceva. Vă rog, în numele lui Dumnezeu, nu mă lăsați, căci sînt străin de tot în acest oraș. Nu cunosc decît pe Dumnezeu și pe dumneata. Te rog, fă-ți milă cu mine și nu mă mai lăsa în mina acelui boier, să mă îngroape de viu, nevinovat. Iar, dacă sînt vinovat, să mă dea autorităților, să mă judece și să mă pedepsească după legi!»

— «Ascultă, Vasile», zise stăpînu-mie. «bine ai făcut că ai fugit; du-te să-ți dea să mîncî și apoi să te odihnești.»

Oaspeții aceia nu se puteau dumeri ce-l cu mine. A. rămas și ei mirați de cele ce i-am povestit stăpînului mie.

Tot în momentul acesta iată că sosesc doi trimeși ai boierului: un Arnău și chelarul. Veniseră după mine ca să mă iea.

— «Ce poștiți d-lor?», îi întrebă stăpînu-mie.

— «Ne a trimes coconu' Cutare să luăm pe băiatul acela de la dumneata, căci a fugit.»

— «Băiatul este aici», răspunse stăpînu-mie, care era cu chef, «dar nu i-l mai dau dumnealui, fiindcă și a însușit dreptul de pedeapsă. În adevăr, eu i l-am dat în mînă, crezînd că dumnealui este destul de înțelept. Am crezut că cunoaște legile, care nu îngăduie nimănui a-și face dreptatea singur. A ținut băiatul în groapă peste două luni și a pus pe Țiganii să-l bată. Prin aceasta a săvîrșit o faptă nemaî pomenită. Eu am crezut că dumnealui știe că trebuie să-l dea în mina autorităților în drept, atunci cînd se face vinovat de ceva. Pentru aceste cuvinte, nu l mai dau. Mîne să poștească dumnealui la mine căci am să-l deschid proces pentru cele petrecute cu băiatul.»

Trimeșii ziseră : «Acesta e răspunsul dumitale? Te împotrivesți a ni da băiatul?»

— «Da, mă împotrivesc și nu vi-l dau, și tot odată vă poruncesc să ieșiți afară din casa mea. Cu ce drept ați intrat voi în casa mea?»

În sfîrșit, i-a gonit afară pe ușa. Apoi se îndreptă către mine

și-mi zise : «Ascultă, Vasile, tu zici că nu te știi vinovat, dar de unde ai paralele acelea pe care le-ai dat circiumarului să ți le păstreze?»

— «Stăpîne», ziseiū, «le am încă de pe cînd ședeam la Folticeni. Dumneata știi bine că eu văpsiam cîte-o ladă, cîte-un scaun, apoi mai căpătam și cîte-un sfaț, doi, bacșiș de pe la boierii, la cari am lucrat. Eu nu i-am cheltuit, ci i-am ținut. I-am avut dați în păstrare la un Evreū din Folticeni, și, ducîndu-mă acum, am dat și pe acolo de am luat paralele. Venind acasă, m'am gîndit să nu mi le fure slujnica, și de aceia le-am dat circiumarului să mi le păstreze. Dacă mai aveți vre-o bănuială, nu rămîne altceva de făcut decît să scrieți la soacra d-voastră, doamna Ioana, ca să cerceteze pe Evreū, și atunci vă veți încredința că vă spun adevărul, și alta nimic.»

— «Bine», zise el, «să stai aici, să-l învăț eu minte pe ciocoiū, pentru că te-a pedepsit singur fără să facă el cunoscut Stăpînirii.»

Eu, auzind aceasta, mai prinseiū curaj dar, a doua zi de dimineață, mă pomenesc că mă iea de mîna și mă duce iar la boier, căruia i spune că nu se bagă, nu se amestecă și tot odată își cere iertare pentru ce i le spusese prin acei trimeși cu o zi înainte despre împotrivirea mea. Acum mă primește Arnăutul și mă închide într'o odaie. După vre-o două ceasuri, mă scoate și mă duce la arestul poliției. De acum înainte încep iarăși suferințele, căci două luni de zile n'am mai văzut soarele cu ochii.

Toți cei condamnați din acel Ținut erau în această pușcărie. Pe unii, cari erau închiși pentru vini mai mari, îi mutaū; tîlharii de codru, spărgătorii de case erau trimeși la temnița de la Iași. Pe alții, închiși pentru vini mai mici, îi cercetaū și-i liberaū. Dar pe mine nu mă cerceta nimeni, nu venia nimeni să-mi aducă o bucătică de pine. La două, trei zile se întimpla de venia cîte-un arestat, căruia îi aducea familia de mîncare. Cînd mîncăū, mă apropiam de ei și li număram înghițiturile, crezînd că-mi vor arunca și mie ceva. Une ori se întimpla de-mi dădea cîte unul fărîmituri.

Maī erau în închisoare și alții de vîrsta mea, dar nu era niciunul arestat pe nedrept, cum eram eu. Vream să-mi fac și eu loc lîngă fereastă, să întind mîna trecătorilor, ca aceștia

să se milostivească cu mine, să-mi dea, fie de ale mîncării, fie ceva gologani cu cari să-mi cumpăr mîncare. Dar nu mă lăsaŭ nici la fereastă. Aici avea dreptul numai cine era mai mare, mai puternic. Mie îmi lipsia puterea trupului, și, dacă mă strecuram cîte-odată cînd dormiaŭ ceilalți, dar, îndată ce-mă vedeau pe la fereastă, mă izbiaŭ cu butucul peste picior de mă zvîrcoliam pe jos. N'aveam voie nici să răsufiu, dar să plîng ! Și astea le suferiam ziua, iar noaptea erau altele. Tîlharii dormiaŭ ziua, nu-î supăra nimeni, însă eu, la trei, patru zile, cînd mă biruia somnul și adormiam pe la cîte un colț, tîlharii aceia nu mă lăsaŭ în pace : își rupeau trențele și le răsuciaŭ în forma lumînării, le ungeau cu său și mi le băgaŭ printre degetele picioarelor ; le aprindeau și ardeau până ce ajungeau la degete, frigîndu-mă. Plîngeam, mă văitam ! Ei tăbăraŭ iar pe mine, și mă făceaŭ tobă de bătăi, zicîndu-mi că nu-î las să se odihnească. În sfîrșit, unde mă duceam, tot peste suferinți dădeam. Soarta mea se vede că e numai de a fi chinuit toată viața. Nu fac un pas înnainte și întîmpin năpăstuirii. De cînd m'a adus Dumnezeu la acest stăpîn, n'am mai avut nici mîncare. Mă gîndiam și ziceam : «Dăoamne, cum mă îndreptî tot la asemenea oameni, cari nu te au pe Tine în inima lor, ci pe Satana?».

După o lună de ședere în arest, mă scoaseră la cercetare.

Slăbisem atît de mult, încît abia mă mai țineam pe picioare.

Polițaiul mă întrebă foarte aspru :

— Spune, tîlharule, ce-ai făcut cu tacîmul de ciubuc ?

— D-le polițaiu, — îi răspunsei —, sînt în minile d-voastre, faceți ce poștiți cu mine ! Am stat șapte săptămîni închis în zemic, zece zile în odaia cuhniei, iar în acest arest zac de o lună de zile. N'am pe nimeni, căci sînt străin pe aceste locuri am numai pe Dumnezeu ! Mă puteți ținea închis cît veți vrea, pîn' oiŭ putrezi, în arest ; în sfîrșit, mă puteți bate pînă mă veți omorî ; eu nu cunosc nimic despre acel tacîm ce-mi faceți întrebare. Nu cunosc nimic la sufletul mieu. — Așteaptă, tîlharule, că veți spune și țîța care-ai supt-o la sînul mamei tale. — Aŭ adus zbirii poliției niște nuiele, m'au apucat unul de cap și altul de picioare, și începură să dea fără scînteie de milă. M'au bătut pîn' am leșinat, și-apoi m'au aruncat în arest.

A doua zi, aduseră șapte tîlhari de codru, pe cari-î prinseseră

prin județ. Cu acest prilej, a trebuit să mă răresc arestul, căci eram prea deși. Noaptea, îi puneam pe toți într'un butuc mare, cu minile și picioarele într'insul, temându-se să nu spargă arestul, iar pe mine singur numai cu un butuc, căci eram mai mic și nu mult bănuit. Dimineța, ne pomenim că aduce un bărbier și începe a scoate câte un arestant afară; li rădea capul jumătate, o sprinceană și o mustață, slujindu-l astfel pe toți. Aveam o groază nespusă că va veai rîndul să-și rize și de mine. În bătaie de joc, adusesse și un lăutar de zbirnăia acolo cu vioara, zicînd că-l rade ca pe gineri. Am scăpat însă.

După aceasta, veni ră vre-o patru cară, în care puseră arestanți în butuci și în cătușe, pornindu-i la temnița din Iași. Cînd am văzut aceasta, mi se tăiară picioarele, și mi se făcu inima ca un purice, căci se vorbea că sînt și eu pe lista celor trimiși la temniță. Dar nu era adevărat, căci m'au lăsat în arestul poliției. După două ceasuri m'au scos și m'au dus în fața polițaiului, care-mi zise :

— Tălharule, nu vrei să spui ce ai făcut imameaua ? Spune, că-ți scot limba pe ceafă.

— D-le polițaiu, zisei eu, dreptatea este încredințată în minile d-voastră : omorîți-mă, faceți ce poștiți cu mine, căci eu nu știu nimic la sufletul meu despre acea imamea.

— Ei, tălharule, tot asta o ții ? Ia luați-i la nuiele !

Iar mă lungiră jos zbirii și începură a mă lovi de săriașă țandărilor cît colo. Am leșinat. Pe urmă au adus spirt, m'au stropit pe spinare — parcă m'au stropit cu ceară fierbinte, — și au început din nou să mă bată, până mi-au făcut trupul ca fundul căldării. M'au luat pe sus și m'au aruncat iar în arest, unde am zăcut nemișcat vre-o patru zile. În vremea aceasta n'am mîncat nimic, iar ceilalți arestanți așteptau din clipă în clipă să mor. Ieșînd un arestant, l-am rugat să se ducă pe la stăpînul meu și să-l ceară puțină mîncare și, dacă poate, să mijlocească să mă scape din arest. El a răspuns că, «dacă stăpînirea este atît de nedreaptă și s'a pus pe dînsul să-l omoare, eu nu pot să-l fac nimic ; ceva mîncare însă-l voi trimete». Nu mi-a trimes, însă, niciun covrig. Și trăiam cu ce rămînea de la alții și cu ce-mi dădeau oamenii milostivi pe-o ferestuică.

Polițaiul mă văzu că o să mă prăpădesc acolo în arest,

căci mă bolnăvisem foarte greu. Într'o zi, trecînd boierul care mă închisese, pe d'innaintea arestului, un slujbaş de-al Poliției era pe acolo și, luînd curaj, îndată se îndreptă către boier, zicîndu-î: «Cucoane C., făceți-vă milă de băiatul ce este arestat de d-voastră și-l iertați, căci se află foarte bolnav. I s'a făcut tot felul de cercetări, și nu s'a dovedit nimic». Boierul zise: «Dați-i drumul să se ducă încolo». Peste un ceas, mă strigă și-mi dete drumul. Dar ce folos: nu mai puteam sta pe picioare de slab ce eram! Inșă, cînd am auzit că o să-mi dea drumul, parcă mi a mai venit puțină putere; mi-am pus toate silințele pînă am ieșit din arest. «Ești liber, băiete, du-te la stăpîn-tău acasă». Atunci mi-am făcut semnul crucii, zicînd: «Mulțămescu-ți, Doamne, că te-ai milostivit asupra mi de m'ai liberat».

Cînd mă văzură, toți aū rămas uimiți de mirare, căci sămă-nam mai mult a schelet decît a om, de multă slăbiciune; ochii îmi erau adînciți în cap.

— «Tot mai trăiești, Vasile?», mă întrebă stăpînu-mieū. «Ai scăpat cu desăvîrșire: te-aū liberat sau ai fugit?»

— «M'aū liberat», răspunseiū, «căci eram să mor acolo în arest.»

— «Bine că a voit Dumnezeu cu tine de te-a liberat. Du-te să-ți dea să mănînci; apoi să te premenești, să te curăți și să te speli de murdăria de pe tine.»

După acestea, de și am șezut la dînsul, dar căutam ca, prin orice mijloace aș putea, să scap, să mă duc din acel oraș. Mă gîndiam să-î zic de-a dreptul, sau să-î scriū o scrisoare. În cele din urmă mă hotăriiū să-î scriū o epistolă, pe care am dat-o în mîna servitorului spre a o pune pe masă. Iată ce cuprindea:

«Stăpîne,

Vin prin aceasta, cu adînc respect și cu fierbinți rugăciuni, a te ruga să te milostivești asupra-mi a mă liberă din serviciul ce mă cred că-ți sînt dator a-ți mai face pînă la termin. Și, fiindcă pînă atunci mai este încă un an, de și voiesc cu tot sufletul a șede a-mi împlini datoria, dar, fiindu-mi teamă a nu mi se mai întîmpla iar vre-o năpaste să-mi cadă în spinare și să putrezesc pîn aresturi, precum mi s'a mai întîmplat, și din care abia am scăpat cu viață ca prin urechile

acului, și fiindcă și d-ta nu ai așa mult lucru, îți juruiesc că oricînd altă dată și în alt oraș vei avea nevoie, voi veni spre a-mi împlini terminul. Însă, dacă d-ta te vei muta iar la Folticenii, atunci voiesc să șed fără întrerupere acea rămășiță de timp; căci acolo nu sînt bănuît și nu pot avea teamă că aș mai da peste vre-o năpaste, fiindcă acolo, cît am șezut, n'am pătimit cele ce am suferit în Botoșani. Nu mai am curaj a mă intra cu d-ta prin case boierești, de teamă că poate să se întimple vre-un fapt de furt de către alții, și atunci să zică toți că eu sînt acela; mai cu samă că pe mine m'aș văzut oamenii și tot orașul că am petrecut atîta timp prin aresturi, și lumea are obiceiul a zice că omul cinstit nu șade în temniță. Prin urmare pe mine mă vede ca pe un deochiat, și de aceea zic că poate o să-mi cășuneze o nenorocire de a-mi pierde viața, că poate să putrezesc prin acele temnițe, mai cu samă cum mă aflu cu totul străin și nesprijinit de nimeni. Cum, de pildă, am și suferit, și n'am văzut pe nimenea să vie a-mi da măcar un șfert de pîne: nici pe alții, nici pe d-ta. Stăpîne, te rog ca toate acestea să mi le ieși în samă: nu-ți face păcat cu mine a-mi răspinge plîngerea. Mai bine primesc să ieși un par și să-mi dai una în cap spre a mă scăpa de atîtea nenorociri și de așa amărită viață! Am mare nădejde că te vei milostivi asupra unui nenorocit a-l bucura și a-i da prilej de a nu te uita în toată viața lui și de a ridica rugăciuni lui Dumnezeu pentru fericirea familiei d tale.»

Primiiu pe dosul scrisorii mele acest răspuns :

«Am cetit cele din fața acestei scrisori, am văzut că ai multă dreptate, însă să mai aștepti încă o lună de zile, până voi isprăvi lucrul ce-l am, și atunci să fii sigur că te voi libera.»

(Iscălit:) D. Z.»

Rămîind la dînsul încă o lună, până a isprăvit acel lucru, și mai așteptînd încă vre-o cîteva zile liberarea mea, văd că nu mă chiamă. Am zis atunci servitoarei să-i aducă aminte, că poate să fi uitat. Servitoarea mîi spuse că dînsul nu uitase, ci-și întorsese cuvîntul; căci nu mai voiește a mă libera. Auzînd aceasta, foarte mult m'am întristat. Căutîiū scrisoarea cu răspunsul său, apoi, după ce o mai cetiiū, mă gîndiam ce fel

de fire are acest om! Mă gândiam să mă duc la cineva să reclam dreptatea cu acel înscris, dar nu eram sigur că voi izbuti.

În sfârșit, îmi veni o idee: mă dusei la stăpînu-mieî și-i zisei:

— «Stăpîne, vă rog fierbinte pentru făgăduiala ce mi-ați dat prin răspunsul d-voastră la scrisoarea mea.»

El zise:

— «Ce vrei tu: să mă lași fără ucenic? Nu te las cu niciun chip, până mai întăiî nu-mi vei aduce altul în locul tău.»

— «Prea bine, stăpîne: bucuros mă prind a vă aduce și un ucenic în locul mieî, dacă credeți că-î drept așa. Dar dacă eî, ca străin pe-aici, nu voi putea găsi băiat în locu-mi?»

— «Dacă nu vei găsi, atnci va trebui să stai până la împlinirea anilor de ucenicie.»

— «Bucuros primesc să șed până atunci; dar dacă — ferească Dumnezeu — va mai cădea asupra-mi vre-o năpaste nouă, ca aceia ce-am suferit-o fiind la d-voastră, atunci cer, nu numai să mă sprijiniți, ci să vă luați răspunderea pentru tot răul ce mi s'ar putea întîmpla, căci simt că nu mai sint în stare să îndur ceia ce am pătimit până acum.»

În sfârșit, a rămas vorba să-î caut un băiat, neputînd altfel scăpa de la el. Începînd a cerceta pe ici, pe colo, a dat Dumnezeu de-am găsit un băiat. Am stăruit mult pe lîngă stăpînu-mieî până l-a primit și, nemaî avînd încotro, cu multă greutate, mi-a dat următorul certificat:

«Acest băiat. anume Vasile Mateescu, a fost la mine ca ucenic la meșteșugul zugrăviei și a învățat anoloșia, iar acum i-am dat drumul să meargă oriunde-și va găsi pînea de toate zilele. Și, pentru că este și cu voia mea, îi dau această scrisoare la mină, ca să nu fie supărat în drumul său.

1834, Avgust 5.

DUMITRACHI ZUGRAVUL.»

Am plecat pe jos din Botoșani spre Iași, unde ajungînd, am tras la fratele fostului mieî stăpîn. Apoi, găsindu-mi loc la un alt zugrav, am lucrat o lună de zile, plătindu-mi 80 de lei pe lună și de mîncare.

Într'o zi, fiind serbătoare și plimbîndu-mă pe străzile Capi-

talei Moldovei, întîlnesc, din întîmplare, pe un băiat de la Botoșani, care venise cu vre-o cîteva zile înaintea mea și care nu-și găsisese încă stăpîn. Mă rugă să-l caut un loc. Eă, făgăduindu-i, începui a mă interesa pe la băcănii și cîrciumi, căci la acestea mai fusese băiatul. Din întîmplare, la un hotel — «Otelul Unguresc» —, căutînd pentru el, găsiu pentru mine, și anume pe un Frances care venise de la Galați care se zicea că fusese ajutor de consul, și care voia să meargă la Focșani, tot în asemenea slujbă. Fui dus înaintea lui, unde-mi spuse că are nevoie de un fecior. Dacă auziui că-i trebuie fecior, nu-i făgăduii deocamdată nimic decît că peste o săptămînă îi voi aduce răspuns, iar, dacă, până atunci, va găsi un altul, poate să-l iea.

Pricina care mă făcu să nu mă tocmesc era că încă nu împlinisem luna unde ședeam și mă temeam că nu voi putea scăpa. Dar, văzînd că, de la o vreme, începe să mă urechească, îi spusei hotărît că, dacă nu-i mulțămît de mine și de lucrul ce-l fac, să-mi plătească pe cîtă vreme i-am lucrat și să-mi dea drumul să mă duc cu Dumnezeu, dar să nu mă bată, căci am fost odată ucenic și acum nu vreau să fiu iar. Dînsul se năcăji și mai tare și, apucîndu-mă de-o ureche, mă zgudui atît de puternic, încît crezui că mi-a rupt-o din loc. Atunci, su-părîndu-mă grozav, mă hotărîi să mă duc la Frances.

M'am dus numai decît și, învoindu-mă să-mi plătească 25 de lei pe lună, mîncare și îmbrăcăminte, m'am și mutat cu totul la dînsul. Se numia Filip Turche.

Pregătindu-ne de drum pentru Focșani, a doua zi am și pornit. Ajungînd, am tras la un otel, unde locuirăm patru zile. Interesele stăpînului însă neîngăduindu-i a rămînea acolo, am plecat la București. Aici am poposit la Hanul Manuc, unde locuirăm două luni, apoi și-a închiriat o casă cu anul. Mie însă voi să-mi dea drumul, căci nu mai avea nevoie de fecior. Atunci îi zisei să-mi înlesnească întoarcerea la Iași. El îmi spuse că ar fi bine să-mi caut și pe-aici vre-un stăpîn, și, dacă nu voi găsi, atunci îmi va împlini cererea.

Am ieșit în oraș, unde, întîlnind un băiat de la un zugrav, îi zisei să mă îndrepteze la cineva. El mă duse la un zugrav anume Iosif Legurluțe, la care lucrînd vre-o trei zile de probă, ne-am luat la tocmeală. Mi-a dat, dintr'un cuvînt, 800 de lei

pe an, mincare și odaie de dormit. După aceea m'am dus și la d. Turche, Francesul, căruia i-am spus tot ce făcusem în cele trei zile.

— «Bravo, Vasile!», zise el. «Care va să zică poți să scoți o mie două sute de lei pe an! Bine-ai făcut de-ai venit să-mi spui: o să merg și eu la dînsul.»

Apoi am plecat împreună la zugrav și, cum s'aū văzut, s'aū și recunoscut, fiind prietenii mai d'innainte. În sfîrșit, după stăruința și cuvîntul bun pus de Frances, m'am tocmît cu 1.200 de lei pe an, făcînd și contractele tot el.

Rămîind eu la acest zugrav, am lucrat vreme de un an de zile, apoi am ieșit de la el cu întreaga leafă de 1.200 de lei, din care nu stricasem nimic, de oare ce cheltuiala îmbrăcămînții mi-o scoteam din economii, lucrînd serbătorile, pentru care mi se plătia deosebit, mai căpătînd și bacșîșuri. N'am mai vrut să staū la el, de și mă rugă cu 90 de galbeni pe an.

Am găsit apoi pe un domn Matei Sinai, profesor, care m'a primit să locuiesc în casa sa fără a-i plăti chirie; însă, pentru că m'a îndreptat la un domn de la care puteam să învăț ceva, i-am dat 800 de lei cu dobîndă, din care îmi cumpăram creioane și hirtie. Așa dar mă duseiū la gimnasiu, la d. Valștain, profesor de desemn, care-mi da modeluri de mă deprindeam la desemn, lucru cu care am urmat două luni de zile.

Nu mult după aceasta, tot d. Sinai m'a îndreptat la un d. Mondovil, profesor și zugrav de miniațură¹, la care m'am tocmît să-mi dea numai odaie de dormit. Am urmat la el vre-o trei luni și mă deprinsesem binișor a desegna. Dumnezeu să binecuvinteze sufletul acestui bun bărbat, căruia i port o veșnică recunoștință, căci a fost un om foarte cinstit! Nenorocire însă că n'am avut parte să staū mai mult la el, din pricină că se iviseră neînțelegeri între mine și slugi. Am fost nevoit, cu multă părere de rău, să ies de la dînsul.

Am găsit, apoi, pe un oarecare Iozef Șeft, portretar, la care a mers chiar d. Mondovil singur de a pus vorbă pentru mine. Am stat și la acesta vre-o trei luni, crezînd că poate voiū învăța ceva mai mult în meșteșugul mieū; dar în zădar, căci n'am folosit nimic, de oare ce mă punea la alte treburi, nea-

¹ În mic.

rătăndu-mi nimic, ba încă se feria de mine cînd lucra. Aşa, la dînsul eram şi bucătar, şi rîndaş, şi fecior, ba chiar şi spălător de rufe. Nu numai că i-am muncit peste puterile mele, dar nu mi-a plătit o pară măcar, decît numai mîncare.

L-am auzit odată poruncind calfei, în nemţeşte: «Să nu cumva să arăţi ceva acestuia despre meşteşug, căci vezi ce porc de cîne este!». Cînd am auzit acestea, mi-am luat toată nădejdea de la dînsul. Apoi n'am mai stat mult la el, căci a plecat din Bucureşti la Odesa. În urmă am aflat că era Ungur de naţie, şi mi-am zis atunci că, de vor fi toţi Ungurii ca el, apoi numai binecuvîntat nu li poate fi neamul.

Rămînd eu în odăile în care a locuit el, la mănăstirea Radu-Vodă, am rugat pe egumenul de pe atunci, Raduliotul, să nu-mi ia chirie, şi s'a învoit bucuros. N'a trecut, însă, multă vreme, şi m'am îmbolnăvit de multă mîhnire şi de umezeala zidurilor, zăcînd mai bine de-o lună de zile. Eram pe cale de-a mă prăpădi. Nimeni nu îndrăznea să între la mine, să mă vadă dacă mai trăiesc orî am murit, de frică să nu se molipsească. Doamne, Doamne, ce-am mai pătimit şi atunci! Zăceam singur în odaie, şi niciun păhar cu apă n'avea cine să-mi dea, să-mi ud măcar buzele.

După vre-o zece zile de zăcere, mă sculăiui, mai mult pe brînci, ieşiiu până afară şi şezuiu la soare, pentru a mai lua ceva aier curat. A doua zi iar am ieşit şi, astfel, încet, încet, mă duseiui la o baie turcească, unde m'am îmbăiat bine, trăgîndu-mă şi cu canfor, apoi mă duseiui la un birt, unde ceruii să mănînc ceva. Am mîncat bine, ba am băut şi vin vechiui, apoi, înapoindu-mă acasă, nu m'am prea simţit bine, aşa că, a doua zi, m'a întors boala de-al doilea la zăcere. Vrajmaşă boală! Am zăcut încă două săptămîni, fără să mă mişc şi fără să ieau măcar o picătură de apă în gură.

În sfîrşit, am scăpat cu viaţă ca prin urechile acului. Mă gîndiam acum: ce să mă fac? Pierdusem vremea fără niciun folos şi, pe de asupra, mai cheltuisem şi paralele ce le agonisiseam cu destulă trudă, ba mai rămăsesem şi gol. Nu-mi pierduiui însă cumpătul, ci începuii să umblu în toate părţile, căutîndu-mi loc la vre-un meşter. Dăduii de un Polcovnicul Nicolae, zugrav de biserică. Mă duc la dînsul, îl rog să mă primească a-i sluji la ce-mi va porunci, pomenindu-i că mă pri-

cep puțin și la meșteșugul zugrăvelit și dumnealui să binevoiască a-mi mai arăta, să învăț mai bine, pentru a putea trăi. N'a voit să mă primească însă, zicînd că n'are trebuință de băieții așa mari ca mine, că a mai învățat pe mulți alții, cari astăzi tocmeșc bisericii de le zugrăvesc, întrecîndu-l pe dînsul.

Eram foarte amărît. M'aș fi băgat la vre-un zugrav de case, dar îmi era rușine, căci ar fi ris calfele de mine, zicînd s'am început-o cu pictura (portretăria) și-o isprăvesc cu vopsitoria; afară de aceasta, la un zugrav, unde încercasem să mă bag, calfele se uniseră împotriva-mi, zicînd meșterului că, de mă va primi pe mine, îl vor părăsi toți, lăsîndu-l cu lucrul baltă. Pe semne că aveam perî de lup pe mine, de mă urău toți din toate părțile. Îmi pierdusem toată nădejdea. Vremea trecea fără să mă folosesc cu ceva, ba-mi era frică să nu uit și ce bruma mai învățasem până atunci.

În sfîrșit, nevoia mă învăță să mai fac o încercare. Scrisei un răvaș, fără adresă, și, pe cît m'a ajutat mintea, l-am alcătuit în chip smerit, și cam înflorit pe unele locuri, apoi, făcîndu-mi drum pe lîngă locuința zugravului Polcovnicul Nicolae și, văzînd fereasta deschisă, aruncăi răvașul în casă, fără să prindă cineva de veste. Peste vre-o cîteva zile mă întîlnesc cu un ucenic de-al zugravului, care mă opri, zicîndu-mi :

— «Domnule, mi-a poruncit jupînul că, dacă te-oiu vedea, să-ți spun să vii pe la dumnealui.»

— «Cînd să vin ?», îl întrebăi.

— «Cînd vei pofti, căci mie mi-a zis de mult, dar nu te-am întîlnit ca să-ți pot spune.»

— «Prea bine», îi zisei, «voi veni chiar astăzi.»

Ducîndu-mă acolo, stăpînul îmi zise :

— «Ei, ce mai faci și de ce n'ai mai venit pe-aici?»

— «N'am venit fiindcă am avut oarecare treburi.»

— «Uite ce e, Vasile: stăruind nevastă mea și cu fiu-mieș pentru dumneata, mi am luat sama, așa că te primesc; dar ai pe cineva cunoscut care să-mi dea cheazășie?»

— «Cunoscuți am mulți, dar să văd dacă vre-unul din ei va avea buna voință de a-mi face acest bine.»

Apoi m'am dus la d. Mondovil de l am rugat să meargă spre a pune o vorbă bună pentru mine. A primit bucuros și

a mers numai decît chezăşuindu-mă. M'am tocmit pentru trei luni, fără plată, ci numai mîncare.

Am stat la el mai mult de patru luni şi, văzînd că şi aici am nemerit-o rău ca şi la Ungurul Ioşef Şeft, pierzîndu-mi vremea cu slugăritul şi fără a mi se arăta ceva în ale meşteşugului, îl întrebăi pe stăpînu-mieî dacă vrea să-mi plătească ceva pentru a-mi cumpăra îmbrăcăminte, căci rămăsesem gol. Mi-a răspuns că-mi poate da un galben pe lună. I-am spus că nu mai pot sta, chiar de mi-ar da şi doi, — şi ieşii de la dînsul. M'am învoit, în urmă, cu un zugrav de case, la care încrînd vre-o două luni, am cîştigat douăzeci de galbeni. Am luat casă cu chirie pe sama mea, am început a lucra singur cîte o icoană: zugrăviam cîte trei patru odăi şi orice pe unde găsiam; apoi, mai târziu, am tocmit să zugrăvesc o biserică.

Şi, astfel, am isprăvit cu învăţătura meşteşugului mieî de zugrav.

XII.

Aveam vre-o douăzeci şi patru de ani. Între stăpînitorii ţerii noastre, sălăşluia bunul gust, buna plăcere a celor cari se jucaî cu viaţa locuitorilor. În această vreme, mă aflam cu locuinţa în mahalaua Schitului Măgureanu, din Bucureşti, unde închiriasem o casă. Din mila lui Dumnezeu, eram liber şi nu atîrnăm de nimeni.

Într'una din zile, fără veste, mă pomenesc în casă cu ipistatul acelei despărţiri, şi, fără să-mi zică bună-ziua, vine la mine şi mă înşfacă de păr. Ca unul ce nu mă ştiam vinovat, încovoiam cu greutate mijlocul; dar ei, fiind doi, m'aî răpus. M'aî tîrit în brînci pe uşă-afară, pe poartă, până la comisie (localul comisiei se afla supt Mihaî-Vodă), neîntrerupt în bătaî şi în brînci. Ipistatul mă trăgea de păr, iar vătăjelul îmi căra mereu cu ciomagul dînd fără milă, ca într'un dobitoc.

Ajungînd la comisie, un Arnăut, în primirea căruia am fost dat, mă aruncă într'un beciî. Acolo m'aî ţinut trei zile necercetat şi nemîncat. Nu mă lăsaî nici să-mi cumpăr mîncare. Mă gîndiam şi mă întrebam: ce voiî fi făcut să cază iar pe capul mieî o altă năpăstuire? Mai ales fiind că în ţară străină.

Abia peste trei zile mă scoaseră la înfățișare, cînd comisarul mă întrebă :

— Măi ticălosule, ce șild (firmă) spune domnu' Spirache că i-ai zugrăvit și nu i-ai pus vopsele bune, de s'au spălăcit la soare?

— Domnule comisar, am zugrăvit, în adevăr, un șild, dar de atunci sînt peste trei luni de zile. Cînd a venit la mine, i-a plăcut foarte mult. Apoi mi-a plătit cinstit, după tocmeală, luîndu-l; ba m'a omenit și cu o jumătate de oacă de vin, drept mulțămire și plăcere. Acum, eu nu înțeleg ce marafet e acesta. Mare mirare mă cuprinde. Îngăduiți-mi, domnule comisar să vă fac o întrebare: Pentru aceasta am fost eu tîrit de păr și îmbrîncit de către ipistat, bătut de-acasă și până la cinstita comisie, ținut arestat și nemîncat trei zile, parcă aș fi omorîtor de oameni? Pricina, după cum o văd, e numai pentru un galben. Puteați prea lesne să mă poștiți să-i dau galbenul înapoi, fără bătaie și fără pedeapsă. Aceasta e o nedreptate. Dacă d. Spirache a ținut șildul trei luni de zile la soare, până s'au spălăcit vopselele, se înțelege că nu-i mai face trebuință. Eu n'am chezășuit că vopselele vor trăi la nesfîrșit. Aceasta nu-i cu puțință. Nici Dumnezeu n'a făcut omul să trăiască o veșnicie. Pe nedrept îmi cere galbenul înapoi.

— Dă-i galbenul, nu mai sporoji mult, zise comisarul. Și de altă dată să te înveți minte, făcînd lucru bun.

Am fost nevoit să-i dau și galbenul înapoi, după ce am suferit bătăi, închisoare și lipsă de hrană. Așa era în vremea aceia, dreptatea spînzurată, pentru că stăpînirea era alcătuită din oameni răi, fără milă, străini de neam, cari mai mult furau și omorau decît împărțiau dreptatea în frica lui Dumnezeu.

Țara era despărțită în ortale. Dreptatea era vîndută și tăvălită de însuși capii ortalelor, cari săvîrșiau faptele cele mai crude și neomenești. Era unul care zicea: «Eu sînt pravila pămîntului, eu sînt rînduiala: așa vrea, așa fac. Ați auzit de Topal-Pașa? Eu sînt Topal-Pașa. Ați înțeles voi necredincioșilor?» Iar acesta era încunjurat de alți tirani, cari răspîndiau groaza în locuitorii și făceau să țipe și pruncul în sinul mamei sale. Se săvîrșiau omoruri, chiar în curtea judecătorească de către cei nedreptățiți și năpăstuiți, dar degeaba, că ei nu se învățau minte.

Pe atunci trăia cu greu cineva. Numai acei ce aveau parte de se alipiau de gardul vre-unei ortale trăiau ceva mai ușor, iar de aceia care se aflau, cum eram eu, fără niciun sprijin, erau toți prada bunului lor gust și plăcere. Aceasta o vedeau chiar unii dintre ei, căci se mai găsea ici colo câte unul cu suflet mai omenesc. Iată ce se vorbea de unii, pe-atunci:

Un Mihăiță Filipescu și cu Costachi Ghica, se aflau în trăsură mergând pe Podul Caliții. Când se apropiară de Casa judecătorească, Filipescu porunci vizitiului să miie caii, să fugă din toată puterea lor. După ce au trecut podul de peste apa Dimboviței, îl întrebă Ghica de pricina acestei alergări nebune. Dar el răspunse:

— Păi bine, n'ai văzut c'am trecut pe lângă Vlăsia? Nu știi că toți hoții din Codrul Vlăsiei s'au opoșit în casele acelea ale Judecătoriei?

Se mai aflau și alți boieri cari aveau simțiri bune și cari se siliau a face câte ceva bun pentru țară. Unii dintre aceștia s'au împotrivit la primirea Regulamentului Organic, din care cauză li s'au pricinuit prigonire. Printre aceștia erau: Iordachi Filipescu, I. Cîmpineanu, T. Eurtună, I. Filipescu, Gr. Cantacuzino, Gr. Filipescu, I. Văcărescu, I. Ruset, Gr. Obedeanu și alți mulți cari se siliau să înrădăcineze dreptatea în țară.

Tot pe vremea aceasta, trăia un mare negustor, Hagi Tudurachi, cunoscut în toate orașele mai mari ale Europei. Îl cunoșteau toți fabricanții. Acest om era, de-o bunătate și de-o chibzuială deosebită. El a dat o mare dezvoltare negustoriei sale, sprijinind și pe cei mai mici, pe alții ridicându-l chiar din clasa de jos. Era un adevărat părinte al negustorimii, și numai pe vremea lui s'a pus o temelie mai trainică negoțului. Cinstea și munca lui au fost mari. Iar, când a murit, a fost o mare zguduire și jale printre negustori și pentru țară chiar, căci un om ca acesta nu se naște și nu-l găsești oricând și oriunde.

În această vreme, atît de apăsătoare pentru mine, văzînd că era cu neputință să trăiești fără sprijin, am fost nevoit să mă fac sudit, supt ocrotirea Suediei. Era Gaudy, spițerul, consul în București, căruia i-am dat 25 de galbeni, căci alții îmi cereau mai mult. Acest consulat, n'avea mai mulți supuși sau ocrotiți ca trei. Cel d'întăiu era el singur, al doilea era un Jidov ceauș, iar al treilea eram eu.

Maî tirziû, am văzut că m'am înşelat, căci nu mă ocrotia de loc. Ba, din contra, mă apăsa la multe împrejurări, căutînd să mă înşele cît mai mult pe nebăgate în samă. În cele din urmă am ieşit de supt ocrotirea lui, căci mi-am cumpărat proprietate, mi-am schimbat numele, cu care trecîndu-mă în controalele stăpînirii, am rămas toată viaţa cu el.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

